

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

AHMED RAÛFÎ, HAYATI, ESERLERİ
VE TASAVVUF ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİL ALTAY

ANKARA – 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

AHMED RAÛFÎ, HAYATI, ESERLERİ
VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Halil ALTAY

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILDIZ

ANKARA – 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

AHMED RAÛFÎ, HAYATI, ESERLERİ
VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILDIZ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yıldız

.....

2. Doç. Dr. Öncel Demirdağ

.....

3. Doç. Dr. Hamdi Kızıler

.....

Tez Sınavı Tarihi: 07.10.2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yıldız danışmanlığında hazırladığım “Ahmed Raûfî Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı (Ankara.2021) ” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

07.10.2021

Halil ALTAY

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ.....	1
1. Tezin Amacı ve Önemi.....	1
2. Tezin Yöntemi	2
3. Tezin İçeriği.....	3
4. Kaynakların Değerlendirilmesi.....	4

1.BÖLÜM

PİR SEYYİD AHMED RAÛFÎ’NİN HAYATI, ESERLERİ VE TARİKATI

1.1 Hayatı.....	7
1.2 Ailesi.....	15
1.3 Eserleri	18
1.3.1 Ahmed Raûfî’ye Aidiyeti Kesin Olan Eserleri.....	19
1.3.2 Ahmed Raûfî’ye Aidiyeti Şüpheli Olan Eserler	22
1.4 Tarikatı.....	27
1.4.1 Halvetiyye Tarikatı.....	28
1.4.2 Tarikat Silsilesi	31
1.4.3 Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi	32

1.4.4	Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin Talebeleri	34
1.4.5	Raûfiyye Tarikatı	37
1.4.6	Raûfiyye Tekkeleri	38

2.BÖLÜM

AHMED RAÛFÎ'NİN TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

2.1	Tarikat ve Seyr-ü Sülûk'a Dair Düşünceleri.....	72
2.1.1	Tasavvuf – Tarikat.....	72
2.1.2	Halvetiyye.....	75
2.1.3	Mürşîd, Mürşîd-i Kâmil ve Mürîd.....	77
2.1.4	Sefer, Seyr-ü Sülûk,.....	80
2.1.5	Tâlib, Sâlik ve Vasıfları.....	83
2.2	Halvet – Zikir.....	86
2.2.1	Halvet	86
2.2.2	Zikir	90
2.2.3	Devrân – Halka-i Tevhîd	94
2.2.4	Kelime-i Tevhîd Zikri.....	98
2.2.5	Zikr-i Dâim	102
2.3	İlim – Marifet.....	104
2.3.1	Dört Kapı: Şeriat – Tarikat – Hakikat – Marifet	104
2.3.2	Keşf, Kerâmet.....	106
2.3.3	İlm-i Ledün.....	111
2.3.4	Înâyet – Hidâyet.....	112

2.4	Merâtib-i Âlem	114
2.5	Merâtıb-ı Esmâ	118
2.6	Tevhîd (Vahdet – Kesret).....	120
2.7	Yakınlık (Kurb – Kâbe Kavseyn – Ev Ednâ – Li Maallah).....	126
2.8	Vuslat – Visal.....	129
2.9	Rü’yet.....	131

3.BÖLÜM

KURRETÜ’L-UYÛN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1	Nüshanın Tanıtılması.....	139
3.2	Metnin Hazırlanmasında İzlenilen Yol.....	140
3.3	Transkripsiyon Alfabesi.....	142
3.4	Metin.....	143
SONUÇ.....		150
KAYNAKÇA		153
ÖZET		163
ABSTRACT		164

KISALTMALAR

a.s	: Aleyhi's-Selam
a.mlf.	: Adı geçen müellif
b.	: Bin, ibn (oğlu)
BİSAV	: Bilim sanat Vakfı
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
ed.	: Editör
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hazreti
i.	: İrtihali
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
k.s.	: Kaddesallahu Sırrahı
M.	: Miladi
MEB.	: Millî Eğitim Bakanlığı
NO.	: Numara
r.a.	: Raziyallahu Anhüm
sav	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	: ve diğerleri
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları
Yy.	: Yüzyıl
y.y.	: Yayınevi yok

ÖNSÖZ

İslam kültürüne, medeniyetine ve düşünce tarihine yön veren temel yapı taşlarından biri olan tasavvuf, İslam dininin manevi boyutunu, batını yönünü, ruhani yaşantısını temsil etmiştir. Tasavvufun gayesi, insanı dünyevi, nefsanî, ruhani kötülüklerden ve günahlardan arındırmak, iyi ve güzel vasıfları gönlüne yerleştirmek, böylece Allah’a layık bir kul, Hz. Peygamber’e (sav) yakışır bir ümmet olma yolunda kâmil bir insan yetiştirmektir. Hz. Peygamber ve ashabının zühd ve takva üzerine kurdukları yaşantıları, İslam’ın tasavvufa ve manevi hayata verdiği öneme örneklik teşkil etmiştir. Kaynağını Kur’an ve Sünnetten alan İslam Tasavvufu, İslam’ın manevi ve ruhani yönünü ele alan ilim haline gelmiştir. İnsanın manevi yükselişini hedefleyen ve insanı kemale ulaştırmak için yapılan manevi eğitim olan tasavvuf bir hal ilmidir.

Tasavvuf, zaman içerisinde sistemleşerek müesseseleşmiş, farklı düşünce ve ekoller ortaya çıkmış, bunun neticesinde ise tarikatlar ve tekkeler meydana gelmiştir. Tarikatlar ve tekkeler, İslam’ın manevi yaşantısının merkezi olmasının yanı sıra sosyal, siyasi ve ticari hayatına yön vermiş, İslam’ın yayılmasına ve yaşanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu tarikatlardan biri de Halvetiyye Tarikatıdır.

Azerbaycan’da kurulmuş, buradan Anadolu’ya ve Anadolu üzerinden birçok ülkeye yayılmış olan Halvetiyye, İslam dünyasının en yaygın tarikatı konumundadır. Osmanlı Devleti’nde de en yaygın tarikatların başında Halvetiyye gelmektedir. Birçok kol ve şubeye ayrılması sebebiyle “*Tarikat Fabrikası*” şeklinde nitelendirilen Halvetiyye’nin şubelerinden biri de Pir Seyyid Ahmed Raûfî tarafından kurulan Raûfiyye Tarikatı’dır.

Raûfiyye Tarikatı, Hicri 1068-1170 (1658-1757) yıllarında yaşamış olan Pir Seyyid Ahmed Raûfî el-Üsküdârî tarafından kurulmuştur. Mütevazî, gösterişsiz ve münzevî bir hayat sürmesine rağmen, dönemin Padişahı III. Osman tarafından sıkça

ziyaret edilen Şeyh Ahmed Raûfî, şöhretten kaçınmış, kendi kurduğu dergahında ve dergâhın yakınındaki Sinan Paşa Camiinde halkın irşadı ile meşgul olmuş ve yirmiden fazla halife yetiştirmiştir. Kurucusu olduğu Raûfiyye Tarikatı, Halvetiyye'nin en az yayılan şubelerindendir. İstanbul'da kurulmuş ve İstanbul içerisinde yaygınlık kazanmış, dört ayrı tekkede temsil edilmiştir.

Bizler bu çalışmamızda, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin hayatı, eserleri hakkında bilgi vermeye, Raûfiyye Tarikatı'nı, kurulan tekkelerini incelemeye ve tasavvuf anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde hayatı, ailesi, tarikatı, eserleri hakkında bilgi verdik. Raûfiyye Tarikatını, kurulan tekkelerini, tekkelerin şeyhlerini, tekkelerin yapısını incelemeye; eserlerini inceleyerek hangi eserlerin ona ait olduğunu tespit etmeye çalıştık. İkinci bölümde eserlerinde yer alan bilgilerden hareketle tasavvuf anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Son bölümde ise “*Kurretü'l-Uyûn*” isimli risalesinin transkripsiyonlu metin çevirisine yer verdik.

Bu çalışmanın ortaya çıkması, hazırlanması, okunması, değerlendirilmesi ve düzeltilmesi noktasında rehberliği ve yardımlarıyla her zaman yanımda olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmaya beni teşvik eden ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Öncel Demirdaş'a, çalışmanın eksikliklerinin giderilmesi ve geliştirilmesi noktasında katkılar sunan Hamdi Kızıler hocama ve bölümümüzün değerli hocalarına şükranlarımı sunuyorum. Hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aile büyüklerime, çalışmama destek olan ve katkı sunan dostlarıma teşekkür ediyorum. Özellikle bu çalışma süresince vakitlerinden aldığım, beraber üzülp birlikte mutlu olduğum, her anında benimle birlikte olan, desteğini hiç eksik etmeyen, değerlerini ödeyemeyeceğim eşim Cemile Altay'a, çocuklarım Musab Ensar ve Yasir Taha'ya şükranlarımı sunuyorum.

GİRİŞ

1. Tezin Amacı ve Önemi

Tezimizin konusunu, 17. yüzyılda yaşamış Üsküdarlı bir mutasavvıf olan Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin hayatı, eserleri ve tasavvuf anlayışı teşkil etmektedir. Ahmed Raûfî, Üsküdar'da bulunan evinin bitişiğine inşa ettiği dergâhında ve evinin yakınındaki Sinan Paşa Camiinde yaptığı vaazlar, sohbetler ve zikir meclisleriyle irşâd faaliyetlerini sürdürmüş, yirmiden fazla halife yetiştirmiş, alim, arif, şair, fazıl bir mutasavvıftır. Kaynaklarda “İlâhiyyat” şeklinde de geçen basılmamış bir divanı, seyr-ü sülûk ve Esmâ-i Hüsnâ hakkındaki “Kurretü'l-Uyûn” isimli bir risalesi bulunmaktadır.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin kurucusu olduğu Raûfiyye kolu, Halvetiyye tarikatı içerisinde en az yayılan kollarından biridir. Yalnızca İstanbul'da yayılma imkânı bulabilmiştir. Üsküdar'da bulunan âsitâne, Beykoz, Yeniköy ve Rumelihisarı'nda birer tekke olmak üzere dört ayrı tekke ile faaliyet göstermiş olan Raûfiyye, Ahmed Raûfî'nin soyundan gelenler ve halifeleri tarafından devam ettirilmiş, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar faaliyetini sürdürmüştür.

Çalışmamızın amacı, Şeyh Ahmed Raûfî ve Raûfiyye tarikatı ile ilgili detaylı bilgiler vererek onu tanıtmak ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Onun hayatı, ailesi, talebeleri hakkında bilgiler vermek; eserleri, içerikleri ve eserlerin ona aidiyeti hakkında bilgi vererek incelemek; kurmuş olduğu Raûfiyye tarikatını, tarikatın yapısını ve gelişimini incelemek; tarikata bağlı kurulan tekkeler, şeyh ve postnişinleri, tekkelerin durumu ile ilgili bilgiler vermek; tasavvuf anlayışının ve tarikat düşüncesinin neler olduğunu ortaya koymak çalışmanın gaye ve amacını teşkil etmektedir.

Yaklaşık bir asır ömür süren Seyyid Ahmed Raûfî, gözlerden ve gösteriştan uzak, mütevazî, münzevî bir yaşantıyı tercih etmiş, şöhretten kaçınması ve uzlet hayatı sürmesi

sebebiyle fazla tanınmamıştır. Talebeliğe kabul noktasında da oldukça seçici davranmıştır. Bununla birlikte, kurmuş olduğu Raûfiyye tarikatı halifelerince farklı yerlerde açılan tekkelerle irşâd faaliyetleri sürdürmüşse de yalnızca İstanbul sınırları içerisinde yayılma imkânı bulabilmiştir. Bu gibi nedenlerle Şeyh Ahmed Raûfi ve Raûfiyye tarikatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi yer almamaktadır. Verilen bilgiler ise yetersiz kalmaktadır.

Çalışmamız, Şeyh Ahmed Raûfi'nin hayatı ve tarikatı ile ilgili elde edilen bilgi ve belgeler ile aktararak, akademik ve ilmi çalışmalar noktasında, Ahmed Raûfi ve Raûfiyye tarikatını tanıtmak bakımından önem arz etmektedir. Ahmed Raûfi'nin tasavvuf araştırmaları bakımından önemini, üstlendiği rolünü ve tasavvuf tarihi açısından değerini ortaya koymak, İslam kültür ve medeniyetine katkı sağlamaktır. Ona atfedilen eserlerin incelenerek aidiyetlerinin belirlenmesi ve elde edilen yeni verilerle eserlerinin ve nüshalarının tanıtılması ve risalesinin ilk defa neşrinin yapılması bakımından da ayrı bir öneme haizdir.

2. Tezin Yöntemi

Tezimin amacı, Pir Seyyid Ahmed Raûfi'nin hayatını aktarmak, eserlerini inceleyerek hakkında bilgi vermek ve tasavvuf anlayışını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Ahmed Raûfi Efendi, ailesi ve hayatı ele alınmıştır. Yazdığı eserlerinde kendi hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Onunla ilgili yapılan akademik çalışmalar başta olmak üzere ansiklopediler, tezkireler, mecmualar, tekaya ve zevaya defterleri ve biyografik eserler gibi kaynaklarda yer alan bilgiler incelenmiştir. Toplanan bilgiler birbirleri ile karşılaştırılmış, kıyaslanmış, harmanlanmış ve elde edilen veriler ışığında Ahmed Raûfi'nin biyografisi en doğru şekilde verilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda Ahmed Raûfi ile birlikte ailesi, talebeleri hakkında edinilen bilgiler de aktarılmaya çalışılmıştır.

İkinci olarak eserleri ele alınmıştır. Ahmed Raûfî'ye dört eser nispet edilmektedir. Bu eserlere ulaşılarak bütün nüshaları incelenmiş ve hangi eserleri ona ait olduğu tespit edilmiştir. Aidiyeti kesin olan eserlerinin tanıtımı yapılmış diğer eserlerin neden ona ait olmadığı gerekçeleri ile açıklanmıştır. Ayrıca ulaşılan yeni nüshaların tanıtımı yapılmıştır.

Tasavvuf anlayışını ortaya çıkarmak için eserleri incelenmiş, elde edilen bilgiler, Halvetiyye Tarikatının genel prensipleri ve özelde Ramazâniyye şubesinin özellikleri ile karşılaştırılarak verilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda tarikatın genel düşünce yapısı içerisinde Ahmed Raûfî'nin anlayışının farklılıkları ve öne çıkardığı vasıflar üzerinde durulmuştur.

3. Tezin İçeriği

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin hayatı, tarikatı ve eserleri işlenmiştir. Kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında hayatı, ailesi, şeyhi, talebe ve halifeleri hakkında bilgiler aktarılmıştır. Halvetiyye tarikatı hakkında genel bilgiler aktararak Pir Seyyid Ahmed Raûfî tarafından kurulan Raûfiyye tarikatı ve bu tarikata bağlı bulunan dergâhlar ele alınmıştır. Başta Şeyh Ahmed Raûfî'nin dergâha çevirdiği evi olmak üzere halifeleri tarafından Beykoz, Yeniköy ve Rumelihisarı'nda açılan tekkelerin konumu, yapısı, son durumları ve bu tekkelerin şeyhleri, postnişinleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Kaynaklarda Ahmed Raûfî'ye atfedilen dört eserin aidiyeti incelenmiş ve bu dört eserden divan ve risalenin ona ait olduğu tespit edilmiştir. Eserlerin aidiyeti ile ilgili bilgi, bulgu ve belgeler ortaya konarak bu iki eser hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin tasavvuf anlayışı ele alınmıştır. Risalesinde yer alan bilgilerden ve divanındaki şiirlerinden hareketle onun tasavvuf anlayışı, tarikat yapısı ve tasavvufî düşünceleri incelenmiş ve aktarılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin seyr-ü sülûk, mertebeler, keşf ve keramet, Esmâ-i Hüsnâ'nın fazileti ve sırları gibi çeşitli konuların işlendiği “Kurretü'l-Uyûn” isimli risalesinin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

4. Kaynakların Değerlendirilmesi

Şeyh Ahmed Raûfî'nin hayatını kaleme alırken, hakkında bilgi veren ansiklopedi, mecmua, tezkire gibi kaynak eserler ve onunla ilgili yapılan akademik ve ilmi araştırmalardan yararlanılmaya çalışılmıştır.

Ahmed Raûfî hakkında müstakil olarak yapılan akademik çalışmalar oldukça az sayıdadır. Bizim hazırladığımız tezin haricinde şu ana kadar birkaç makale, bir tez ve bir kitap çalışması hazırlanmıştır. 2003 yılında düzenlenen I. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu'nda Mehmet Cemal Öztürk ve Ayşe Yıldız tarafından birer sunum yapılmıştır. Mehmet Cemal Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî el-Üsküdârî Hayatı ve Eserleri” adlı sunumunda Pir Seyyid Ahmed Raûfî, ailesi, talebeleri, eserleri, tarikatı ve tekkeleri ve bu tekkelerin postnişinleri hakkında kıymetli bilgiler vermiştir. Öztürk'ün tebliği Ahmed Raûfî hakkında ilk akademik çalışma olması açısından önemlidir. Tebliğde, Ahmed Raûfî, ailesi, talebeleri ile ilgili verilenler genel olarak Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliyâ*'da yer alan bilgilerin derlemesi şeklindedir. Raûfiyye, bağlı tekkeler ve tekkelerin postnişinleri hakkında ise kısa bilgiler aktarılmıştır. Ayşe Yıldız ise “XVIII. YY. Şairlerinden Raûfî'nin Mutasavvıf ve Şair Kimliği” başlıklı sunumunda Ahmed Raûfî'nin şairlik yönü incelemiş ve *Divan*'ı ile ilgili bilgiler vererek değerlendirmelerde bulunmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2018 yılında Esra Şayın tarafından Ahmed Raûfî'nin divanı üzerine Türk Dili ve Edebiyatı alanında Yüksek Lisans Tezi hazırlanmıştır. Ayrıca Maşallah Kızıldaş tarafından 2020 yılında Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin divanı “Raûfî Divançesi” ismi ile neşredilmiştir. Esra Şayın ve Maşallah Kızıldaş tarafından hazırlanan çalışmalar da yine Ahmed Raûfî'nin hayatı ve şairliği incelenmiş, şiirlerinin transkripsiyonu yapılmış ve *Divan*'ının içeriği, şekil ve muhteva özellikleri değerlendirilmiştir.

Ahmed Raûfî hakkında yapılan bu akademik çalışmalar, tasavvufî kişiliğinden ziyade, o'nun mutasavvıf-şair kimliği ve divanı üzerine yoğunlaşmıştır.

Şeyh Ahmed Raûfî'nin hayatı ile ilgili kaynaklarda verilen bilgiler oldukça sınırlıdır. Var olan bilgiler ise aynı veya birbirinin tekrarı niteliğindedir. Kendi yazdığı eserlerde de hayatı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî ve Raûfiyye ile ilgili en geniş bilgi, Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinde yer almıştır. Özellikle davetli olarak gittiği Üsküdar'daki Raûfî dergâhını tasvir etmesi, Şeyh Ahmed Raûfî, ailesi ve talebeleri hakkında verdiği bilgiler oldukça kıymetlidir. Ahmed Raûfî'nin hayatı aktarılırken *Sefîne-i Evliyâ* başta olmak üzere *Osmanlı Müellifleri*, *Sicill-i Osmânî*, *Mecelletü'n-nisâb*, *Tuhfe-i Nâilî*, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*, *Tekmiletü'ş-Şakâ'ik* gibi kaynak eserlerden istifade edilmiştir. *İstanbul Ansiklopedisi*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* gibi kaynakçalardaki ilgili maddelerden ve Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi eserlerinden yararlanılmıştır. Tarikatın, dergâh ve tekkelerin durumları, şeyh ve postnişinler ile ilgili bilgilerin derlenmesinde *Mecmuâ-i Tekâyâ*, *Rehber-i Tekâyâ*, *Mecmuâ-i Cevâmî*, *Tuhfe-i Hattâtîn*, *Silsilenâme*, *Meşâyih*, *Tekâyâ Defterleri* ve *Listeleri* gibi eserlerden istifade edilmiştir.

Yukarıda değindiğimiz klasik tasavvuf kaynaklarının yanında, çalışma konusu ile alakalı yapılmış ilmî ve akademik çalışmalardan da yararlanılmıştır. Fatih Köse'nin "İstanbul Halveti Tekkeleri", Mehmet Cemal Öztürk'ün "Şeyh Nureddin Cerrâhî (K.S.) ve Cerrâhiyye Tarîkatı", Ramazan Muslu'nun "XVIII. Asırda Anadolu'da Tasavvuf", Hür Mahmut Yücer'in "XIX. Asırda Anadolu'da Tasavvuf", Esin Demirel İşli'nin "İstanbul Tekkeleri Mimarisi Eklentileri ve Restorasyonu" gibi akademik çalışmalardan özellikle Raûfiyye tarikatı, tekkeleri ve bu tekkelerin şeyhleri ile ilgili bilgilerin incelenmesi noktasında yararlanılmıştır. Ayrıca, Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde bulunan Osmanlı Arşivleri ve bazı envanterlerden istifade edilmiş ve bu kaynaklara ait künye bilgileri dipnotlarda verilmiştir.

Ahmed Raûfî ile ilgili bahsettiğimiz çalışmalara birlikte, çalışma konusu kapsamında, birçok akademik ve ilmi çalışma, makale, kitap, dergi, yazma eser, ansiklopedi, arşiv belgeleri ve interaktif kaynaktan istifade edilmiş ve bu kaynaklar ilgili bölümlerde dipnot şeklinde verilmiştir. Çalışma konusu ile alakalı ulaşılabildiğimiz bütün kaynaklar, detaylıca incelenmiş, Pir Seyyid Ahmed Raûfî, hayatı, eserleri, tarikatı ve tasavvuf düşüncesi teferruatlıca ortaya konulmaya çalışılmış ve ileride yapılabilecek ilmi ve akademik çalışmalara ışık tutmak üzere bir katkı sunmaya gayret gösterilmiştir.

1. BÖLÜM

PİR SEYYİD AHMED RAÛFÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TARİKATI

1.1 Hayatı

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, Halvetiyye'nin Ramazâniyye kolunun bir alt kolu olan Raûfiyye'nin kurucusudur. Üsküdarlıdır. Şeyh Seyyid Ahmed Raûfî, müderris, imam, hatip, vaiz ve şairdir. Kaynaklarda ismi “Ahmed Raûfî”, “Raûfî Seyyid Ahmed Üsküdârî”, “Şeyh Seyyid Ahmed Raûfî”, “Raûfî Ahmed Efendi” şeklinde geçmektedir.¹ Şiirlerinde “Raûfî” mahlasını kullanmıştır. Halvetiyye mensubu olması sebebiyle “el-Halvetî”, Üsküdarlı olduğu için de “el-Üsküdârî” nispetiyle anılmaktadır.²

Kaynaklarda doğum tarihi ile ilgili farklı rivayetler söz konusudur. Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*³ kitabında M. 1652; *Evliyalar Ansiklopedisi*'nde⁴ H. 1063 (1653), *İstanbul Ansiklopedisi*⁵ ve Mehmet Cemal Öztürk⁶ H. 1068 (1657), *İslam Tasavvufunda Halvetîlik ve Halvetîler*⁷, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*⁸ ve *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*'nde⁹ H. 1068 (1657-58)

¹ Semih Ceyhan, “Halvetiyye”, *Türkiye’de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 756; Mehmet Baha Tanman, “Raufî Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: Kültür Bakanlığı – Tarih Vakfı, 1994), 6/309.

² Fatih Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 192; Ramazan Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu’da Tasavvuf* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002), 39; Salim Yorgancıoğlu, *Üsküdar Dergahları* (İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2004), 112.

³ Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964), 190.

⁴ Heyet, “Ahmed Raûfî”, *Evliyalar Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları, 1992), 2/300.

⁵ Reşad Ekrem Koçu, “Ahmed Raufî Efendi”, *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: Tan Matbaası, 1958), 1/460.

⁶ Mehmet Cemal Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî (K.S.) ve Cerrâhiye Tarikatı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 13.

⁷ Rahmi Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetîlik ve Halvetîler* (İstanbul: Petek Yayınları, 1984), 158.

⁸ Tanman, “Raufî Tekkesi”, 6/309.

⁹ Mehmet Zeki Pakalın, “Raûfiyye”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), 3/13.

ve *Sefîne-i Evliyâ*'da¹⁰ H. 1068 (1658) şeklinde verilmiştir. Bazı kaynaklarda ise doğum tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.¹¹

Pir Seyyid Ahmed Raûfî Üsküdar'da doğmuştur. Kaynaklarda, “Üsküdarlı” veya “Üsküdar'da doğdu” şeklinde geçmektedir. Reşat Ekrem Koçu ve Mehmet Zeki Pakalın “Üsküdarlı olduğu rivayet olunur” demişlerdir.¹² Hüseyin Vassaf, Yeniköy Tekkesinde vekaleten şeyhlik yapan Raûfiyye Şeyhlerinden Mustafa Servet Efendi'den rivayetle şöyle söylemiştir: “*Üsküdarlı oldukları mertebe-i hakikatte olmayıp dâire-i ihtimâldedir*”¹³. Şeyh Ahmed Raûfî hakkında bilgi veren kaynaklarda “Seyyid” olduğu vurgulanmıştır. Vassaf, aynı rivayette buna şu şekilde değinmiştir: “*Sülâle-i tâhireden olduklarına dair yedlerinde nakîbü'l-eşrâfin tasdîkini hâvî bir şecere-nâme olduğunu müşârunileyh söylerler imiş*”¹⁴. Eserlerinde de “Seyyid” olduğu kayıtlıdır.¹⁵ Divanında yer alan bazı şiirlerinde mahlas olarak “Seyyid Raûfî” ibaresini kullanmıştır.¹⁶ Bunlardan birkaç tanesi şöyledir;

“‘*Âşıkun Seyyid Raûfî dir her ân*

Rabbenâ yâ Rabbenâ fâğfır lenâ”¹⁷

“*Seyyid Ra'ûfî yâ Nebî*

'Âşkun ile oldu deli

¹⁰ Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), 5/59.

¹¹ İsmail Yıldırım, *Fındıklılı İsmet Efendi'nin Tekmiletü's-Şakâ'ik Fî Hakkı Ehli'l-Hakâ'ik'ı* (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 295; Ramazan Ekinci, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme – Tenkitli Metin)* (Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 78.

¹² Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/460; Pakalın, “Raûfiyye”, 3/13.

¹³ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59.

¹⁴ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59.

¹⁵ Pir Seyyid Ahmed Raûfî'ye ait olan *Kurretü'l-Uyûn* ve *Divan* adlı eserlerinde ismi, “*Şeyh Seyyid Ahmed Raûfî*” şeklinde geçmektedir.

¹⁶ “*Seyyid Raûfî*” mahlasını kullandığı diğer şiirleri için bkz.; Ahmed Raûfî, *Divan* (Ankara: Milli Kütüphane, Fahri Bilge, 341).

¹⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 2a.

Tut elini bulsun seni

Senden şefâ 'at isterüz”¹⁸

“Seyyid Ra'ûfî zîkr ît Hudâ'yı

Hakk 'atâsıdur cümle kemâlün”¹⁹

“Seyyid Raûfî vechüne hayrân

Cânile bâşı yoluna kurbân

Suçludur gerçi kâpûnda her ân

Göster cemâlün yâ Resûlallâh”²⁰

Ayrıca bir şiirinde Hz. Muhammed'den (sav) “*ceddim*” diyerek Seyyid olduğunu belirtmiştir:

“Derdli gönül ister şifâ

Sensin bugün kân-ı 'atâ

Ceddim Muhammed muştafâ

Senden şefâ 'at isterüz”²¹

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, medrese tahsilini tamamladıktan sonra Üsküdar Toptaşı Caddesi'nde bulunan Kapıağası Medresesine tayin olmuştur. Kapıağası Yâkub Ağa Sıbyan Mektebi ismiyle geçen Kapıağası Mektebi, Kapıağası Yâkub Ağa (1091/1680) tarafından H. 1089 (1678) tarihinde inşa ettirilmiştir. Miladi 1969 yılında camiye dönüştürülmüştür.²² Kaynaklarda Ahmed Raûfî'nin hangi tarihlerde tahsil hayatına

¹⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 15b.

¹⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 26b.

²⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 37a.

²¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 15b.

²² Kapıağası Mektebi hakkında detaylı bilgi için bkz.; İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Üsküdar Tarihi* (İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, 1977), 2/314-316; Abdullah Kılıç, *Tarihi Eserleriyle Üsküdar* (İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2017), 253-254; Mehmet Mermi Haksan,

başladığına ne zaman müderris olduğuna ve ne kadar süre müderrislik yaptığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kapıağası Mektebindeki müderrisliğinin yanı sıra Üsküdar İlçesi Salacak semtinde bulunan Sinan Paşa Camiinin imamlık ve hatiplik vazifesini de üstlenmiştir. İmamete hangi tarihte başladığı bilinmemektedir. Camii yakınlarındaki evinde tarikat faaliyetlerini sürdüren Ahmed Raûfî, şeyhlik vazifesinin yanında camideki imamlık ve vaizlik görevini yerine getirmeye devam etmiştir.

Halvetiyye'nin Ramazâniyye koluna müntesip Üsküdar Toygartepesi'nde bulunan Selâmi Ali Efendi Tekkesi Şeyhi Köstendilli Alâeddin Ali El-Halvetî Efendi'ye (1143/1730)²³ intisâb ederek seyr-ü sülûkunu tamamlamış ve akşam usulüne mezun edilmiştir.²⁴ Cerrâhiyye Tarikatı Pîri Nûreddin Cerrâhî (1133/1721)²⁵ ve Sinobiyye Tarikatı Pîri Seyyid Mustafa Sinobî (1166/1753)²⁶ ile pîrdaştır.

Şeyh Köstendilli Alâeddin Ali Efendi'den hilâfet alan Şeyh Ahmed Raûfî, Üsküdar İlçesi Salacak semtinde, Sinan Paşa Camii yakınlarındaki Kasap Veli Sokağı'nda bulunan hanesinin bitişiğine yaptırdığı tevhidhânede irşâd vazifesini sürdürmüştür.²⁷ Bir yandan tekkesinde talebe yetiştirirken diğer yandan Sinan Paşa Camiindeki görevine devam etmiş, vaazları ile halkı irşâd faaliyetlerini sürdürmüştür. Tevhidhânesinde yirmiden fazla halife yetiştirmiştir.²⁸

Yüzyıllar Boyunca Üsküdar (İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2001), 2/938-940; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, Haz: N. Akbayer (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 5/1677.

²³ Detaylı bilgi, “*Şeyhi ve Talebeleri*” kısmında verilecektir.

²⁴ Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 14.

²⁵ Detaylı bilgi için: Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 15-44; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/41-57.

²⁶ Detaylı bilgi için: Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/56-57; Ceyhan, “Halvetiyye”, 756.

²⁷ Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/461; Pakalın, “Raûfiyye”, 3/13; Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 13; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

²⁸ Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/461; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 13; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61; Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309.

Doğum tarihinde olduğu gibi ölüm tarihiyle ilgili de kaynaklarda farklı tarihler yer almıştır. Mehmed Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* adlı eserinde Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin vefat tarihindeki ihtilafa değinmiş ve ölüm tarihini H. 1160 olarak vermiştir.²⁹ Enver Behnan Şapolyo, Raûfî'nin 105 yıl yaşayıp M. 1757'de vefat ettiğini söylemektedir.³⁰ *Evlîyalar Ansiklopedisi* ve *Osmanlı Müellifleri*, H. 1171 (1757)³¹, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'nde M. 1757'dir.³² Pakalın, 102 yıl yaşadığını söyleyip vefat tarihini H. 1170 (1756-57) olarak vermiş,³³ aynı tarihi Rahmi Serin de kullanmıştır.³⁴ Reşat Ekrem Koçu, 99 sene yaşadığı ve H. 1170 (1756) yılında vefat ettiğini kaydetmiştir.³⁵ *Mecelletü'n-nisab*³⁶, *Tekmiletü's-Şakâ'ik*³⁷ ve *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*'de³⁸ H. 1170 yılında, *Sicill-i Osmânî*'de³⁹ ise diğerlerinden farklı olarak H. 1161 şeklindedir. Hüseyin Vassaf ise *Sefîne-i Evliyâ*'da, Müstakimzade'nin Pir Seyyid Ahmed Raûfî hakkında söylediği;

“Yazıldı bir adîmü'l-misl târîh intikâlinde

Raûfâ kıl Raûfî'ye makâmın mesned-i me'vâ”

beytini naklederek, ölüm tarihinin 27 Zilhicce 1170 (11 Eylül 1757) olduğunu dile getirmiştir.⁴⁰ Ayrıca vefat tarihinin Kurban Bayramı'na tesadüf etmesi sebebiyle Şeyh Ahmed Raûfî'nin Hac Vazifesini yerine getirme üzere Mekke'den Medine'ye azimet

²⁹ Mührican Odabaşı, *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva I. Cild S.234-467* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 275.

³⁰ Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, 190.

³¹ Heyet, “Ahmed Raûfî”, 2/300; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Meral Yayınevi, 1972), 1/177.

³² Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309.

³³ Pakalın, “Raûfiyye”, 3/13.

³⁴ Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 158.

³⁵ Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/460-461.

³⁶ İman Muhammed İssa, *Müstakim-zâde Süleymân Sa'dü'd-d'in Efendi Mecelletü'n-nisab: Kişi, Eser, Yer Adları Açıklamalı Dizini* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995), 538.

³⁷ Yıldırım, *Tekmiletü's-Şakâ'ik*, 295.

³⁸ Ekinci, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*, 78.

³⁹ Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, 4/1363.

⁴⁰ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

sırasında vaki olduğunu bildirerek Sinan Paşa Camii haziresindeki mezar taşının daha sonra konulduğunu nakletmiştir.⁴¹

Üsküdar Sinan Paşa Camii haziresinde bulunan mezar taşının kitabesinde H. 1170 (1756-1757) tarihi yer almaktadır. Kitabesi şöyledir: “*Hüve’l Hayyu’l Bâki! / Hâdimu’l-fukarâ merhum / Ve mağfur el-muhtâ ilâ / Rahmet-i rabbihi’l Afıvvu’l / Gafûr es-Seyyid eş-Şeyh / Raûfî Ahmed Efendi’nin / Rûh-ı şerîfiçün el-Fâtiha / Sene 1170 (1756-1757).*”⁴² Pir Seyyid Ahmed Raûfî’nin *Divan*’ında vefat tarihi H. 1171 yılı olarak kayıtlıdır:

“*Bin yüz yetmiş bir zil-ka’desinin onunci günü*

Eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed Ra’ûfî Efendi dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâya göçdi.”⁴³

Kaynaklarda verilen bilgiler, *Divan*ı ve mezar taşı kitabesindeki kayıtlar esas alınarak değerlendirildiğinde, Şeyh Ahmed Raûfî Efendi’nin vefat tarihi H. 1170 -1171 (1756-1757) şeklindedir.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, mütevazı ve münzevi bir hayat yaşamıştır.⁴⁴ Alim, fazıl, arif ve irfan sahibi bir zattır.⁴⁵ Uzlete meyyal, mesturî, sakın yaşantısı ile tanınan Ahmed Raûfî, kendisine müntesip olmak isteyen kişileri kolayca talebeliğe kabul etmemiştir.⁴⁶ Halim, selim, mahviyet-perver, himmeti ve irfanı yüksel bir veli olarak anılmaktadır.⁴⁷

Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*’da, Şeyh Ahmed Raûfî hakkında bir menkıbeyi nakletmiştir. Bir dönem Yeniköy Tekkesinde vekaleten şeyhlik yapan Raûfîzâdelerden

⁴¹ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62-63.

⁴² Mezarı hakkında detaylı bilgi için; Sahure Yariş, *Üsküdar’da Yer Alan Bir Grup Camii Haziresindeki Mezar Taşları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 131.

⁴³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 51a.

⁴⁴ Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/461; Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309.

⁴⁵ Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/177; Heyet, “Ahmed Raûfî”, 2/300; Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 158; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

⁴⁶ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

⁴⁷ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/69.

Bestekar Şeyh Mustafa Servet Efendi'den rivayet ile Ahmed Raûfî'nin maneviyatının büyüklüğüne delil olarak şu menakıbı nakletmiştir:

“Şeyh Halef Muhammed Efendi⁴⁸, mübtelâ olduğu illetin te'sîriyle ayakta duramayacak derecede esîr-i firâş iken, bir gün Raûfî hazretlerini ziyaret iştiyâkının taht-ı te'sîrinde kalarak gitmeğe teşebbüs etmiş idi. Ahıbbâsı her ne kadar gidecek hâlde olmadığından ferâgat eylemesini teklîf etmişler ise de, mümkün değil ârzûsundan vazgeçiremedikleri cihetle çâr-nâ-çâr bir teskereye koyarak Kubbe Dergâh-ı şerîfinden Bahçekapısı'na indirmişler, kayıkla Salacak İskeleyi'ne çıkarmışlar, koltuklarına girip birçok mihen ü meşakkatle, Hz. Raûfî'nin bulundukları dergâh-ı münîfe götürürler. O sırada Hz. Şeyh, dergâhın önünü süpürüyor imiş; Şeyh Muhammed Efendi, müşârunileyhi gördüğü gibi, koltuklarını tutanlara, 'Beni bırakınız, yalnız gideceğim.' Der. Onlar da yalnız bırakırlar. Serbestçe yürümeğe başlar. Hâzırûn, bu hâline hayret ederler. Hz. Raûfî'nin Şeyh Muhammed Efendi'ye nazarının taalluku, ondaki marazı mahva sebeb-i müstakil olmuş idi. Hâki zer eden o nazar, nazar-ı kîmyâ-eser idi.”⁴⁹

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, münzevi bir hayat sürmesi ve şöhretten kaçınmasına rağmen, dönemin padişahı III. Osman (Saltanatı; M. 1754-1757) onun “*meftun-ı kemâlâtı*” olmuştur. Tebdil-i kıyafetle sık sık tekkeyi ziyaret eden Padişah III. Osman, müntesibi olduğu Şeyh Ahmed Raûfî'nin sohbetinde bulunmuş, hayır duasını almıştır.⁵⁰

⁴⁸ Halef Muhammed (Mehmed) Efendi, “Bağdâdî Mehmed Efendi” olarak da bilinir. Kadiri Şeyhidir. Babası kadıdır. Küçük yaşta babasını kaybedip Bağdat'ta bulunan amcasının yanına gitmiş orada eğitim görmüştür. Daha sonra İstanbul'a dönerek Kubbe Dergâhı şeyhi Süleyman Efendi'nin oğlu Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi'ye müntesip olmuştur. Onun vefatı üzerine tekkenin üçüncü sıra şeyhliğini yerine getirmiş Hicri1179 (1765-66) yılında vefat etmiştir. Detaylı bilgi için bkz.; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/69; Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, 2/563; İssa, *Mecelletü'n-nisâb*, 249; Ekinci, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*, 189.

⁴⁹ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/69-70.

⁵⁰ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61; Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 158; Tanman, “Raufî Tekkesi”, 6/309; Pakalın, “Raûfîyye”, 3/13; Koçu, “Ahmed Raufî Efendi”, 1/461; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 13; Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, 190.

Medrese tahsilinin ardından tarikata intisâb eden Ahmed Raûfî, müderrislik, imam-hatiplik, vaizlik gibi vazifeleri de ifa etmiştir. Tekkesinde ve Sinan Paşa Camiinde yaptığı vaaz, sohbet ve kurulan zikir meclisleri ile halkın irşadı için hizmet vermiştir.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, tasavvufi yönünün yanı sıra edebi kişiliğiyle de tanınmış bir şairdir. Şöhretten kaçınmasına rağmen şairlik vasfı ve şiirdeki yetkinliği ile ön plana çıkmıştır. Sade, yalın ve anlaşılır bir dille kaleme aldığı şiirleri dinî, tasavvufî öğüt ve nasihatlerle doludur. Hakkında bilgi veren kaynakların birçoğunda, bazı tezkire ve mecmualarda şairlik vasfına değinilmiş, şiirlerinden örnekler verilmiştir.⁵¹

Yunus Emre, Niyâz-i Mısıfî, Ahmed Yesevî, Aziz Mahmud Hüdâyî gibi mutasavvıf şairlerin etkisi görüldüğü hikmet ve nasihat yüklü şiirleri ile insanları ibadete, zikre, tevhîde ve insan-ı kâmil olmaya davet etmiştir. Ayrıca, Şeyh Ahmed Raûfî'nin bazı şiirleri bestelenmiş ve zikir ayinleri sırasında okunmuştur.⁵²

Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*'da Şeyh Seyyid Ahmed Raûfî hakkında şu şiiri kaleme almıştır⁵³;

“Raûfî Seyyid Ahmed mürşid-i mümtâz-ı devrândır

Nesebde pâk-tînet bir gül-i sâdât-ı zî-şândır

Tarîkat gül-şeninde zînet-efzâ-yı mürîdândır

Hakikat âleminde bahr-ı bî-pâyân-ı ummândır”

Tasavvuf tarihi, İslam kültürü, medeniyeti ve yoğun olarak yaşandığı Osmanlı toplumunun yapısı ve yaşantısında büyük bir öneme sahip olan Halvetiyye tarikatının Raûfiyye kolunun kurucusu olan Şeyh Ahmed Raûfî, mütevaziliği ve şairliğiyle tanınmış

⁵¹ Koçu, “Ahmed Raufi Efendi”, 1/461; Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/177; Heyet, “Ahmed Raûfî”, 2/300; Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 158; Pakalın, “Raûfiyye”, 3/13; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 13; Ekinci, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*, 78; İssa, *Mecelletü'n-nisâb*, 538.

⁵² Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/65.

⁵³ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/63.

alim, arif, fazıl ve irfan sahibi bir mutasavvıftır. Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemlerine şahit olmuştur. Yaklaşık bir asır ömür süren Ahmed Raûfî, şiirleri, sohbetleri ve vaazları ile insanları ibadet etmeye, dinin emir ve yasaklarına uymaya, insanları tevhîd ve zikre davet etmeye, halkı irşâd etmeye gayret göstermiştir. Kurucusu olduğu Halvetiyye-Raûfiyye kolu soyundan gelenler ve yetiştirdiği talebelerince sürdürülerek İslam tasavvufuna katkı sağlamaya devam etmiştir.

1.2 Ailesi

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin soy ve nesebi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda sadece “Seyyid” olduğu bilgisi yer almaktadır. Üsküdar Doğancılar'da Sinan Paşa Mahallesi Kasap Veli Sokağı'nda bulunan evinde ikamet etmiştir. Köstendilli Alâeddin Ali Efendi'den hilafet aldıktan sonra hanesinin bitişiğine bir tevhidhâne yaptırarak burada irşâd faaliyetlerini sürdürmüştür. Raûfî Âsitânesi olarak bilinen bu hane, Şeyh Ahmed Raûfî'nin vefatından sonra neslinden gelen ve “Raûfîzâdeler” olarak anılan ailenin uhdesinde kalmıştır. 1920'lere kadar Ahmed Raûfî'nin nesli bu hanede yaşamışlardır.⁵⁴

Şeyh Ahmed Raûfî'nin vefatının ardından Âsitânenin şeyhliğini oğlu Mehmed Nûrullâh Efendi devam ettirmiştir.⁵⁵ Yaklaşık on dokuz yıl meşihat görevini yerine getirdikten sonra Hicri 15 Rebiyülevvel 1189 (1775) yılında vefat etmiştir. Türbesi Sinan Paşa Camii haziresindedir. Yerine oğlu Abdürrahîm Nesîb Efendi geçmiştir. Sinan Paşa Camii haziresindeki diğer mezar taşlarından anlaşıldığına göre Mehmed Nûrullâh

⁵⁴ Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 192.

⁵⁵ Tanman, “Raufi Tekkesi”, 6/309; Şinasi Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayih I Tertib Eden Zakir Şükrü Efendi”, *İslam Medeniyeti Mecmuası* 4/4 (Haziran 1980), 78.

Efendi'den başka iki oğlu daha vardır. Bunlar Mehmed Muhyiddin Efendi (1181/1767-1768) ve Mehmed Saîd Efendi'dir (1192/1778).⁵⁶

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin aile efradı Sinan Paşa Cami haziresinde medfundur. Oğulları haricinde hazirede bulunan diğer Raûfizâdelere ait mezar taşları şunlardır; Şeyh Mehmed Nûrullâh Efendi'nin eşi Ayşe Hatun (1223/1808), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi (1227/1812), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin eşi Esmâ Hatun (1214/1799), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin oğlu Şeyh Ahmed Raûfî Efendi (1228/1813), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin zevcesi Ümmü Gülsüm Hanım (1280/1867).⁵⁷

Mehmed Cemal Öztürk, Cemâleddin Server Revnakoğlu Arşivinde bulunan dosyalardan edindiği bilgilerle, Raûfizâdelere olarak bilinen hanenin günümüze kadar ulaşan silsilesini şu şekilde aktarmıştır⁵⁸:

“Cemâleddin Server Revnakoğlu'nun Divân Edebiyatı Müzesi'nde bulunan notlarından öğrendiğimize göre, Raûfî Âsitânesinin dördüncü şeyhi Hz. Pîr'in torunlarından Şeyh Ahmet Raufî Efendinin Manyâsîzâde Refîk (i. 1325/19/Şubat/1909) isminde bir oğlu vardır.

Manyâsîzâde Refîk Bey, Hüseyin Hilmi Paşa'nın teşkil ettiği hükûmette Adliye Nâzırlığına getirilmiş ise de kısa süre sonra irtihâl etmiştir. Refîk Bey, 1270/1857'de İstanbul'da doğmuştur. Vefâtında ceddi Manyâsî Mehmed Efendizâde Lutfullâh Efendi'nin Çarşamba Koğacılar kabristanında pederinin yanına defnedilmiştir.

Refîk Bey'in babasının vâlidesi Fâtıma Hanım, Pîr Ahmed Raûfî Efendi'nin torunu olan Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin kızıdır. Nesîb Efendi'nin iki haremi

⁵⁶ Yariş, *Üsküdar'da Mezar Taşları*, 132-133; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/338,466.

⁵⁷ Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/338; Yariş, *Üsküdar'da Mezar Taşları*, 130-146.

⁵⁸ Mehmet Cemal Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî El-Üsküdârî Hayatı ve Eserleri”, *I. Üsküdar Sempozyumu*, ed. Zekeriya Kurşun vd. (İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2004), 2/406-407.

vardır. İlki Sultanahmed Şeyhi Hasan Efendi'nin kızı Esmâ Hanım (i.1214/1799)'dır. Diğeri bu hanımın vefatı üzerine tezevvüc eylediği Ümmü Gülsüm binti Ahmed Halife (i.1280/1867)'dir.

İlk hanımı Esmâ hanımın kızı Fâtıma hanımdır. Fâtıma hanımın evlâdından biri Mahkeme-i Temyiz âzâsı ve Mekteb-i Hukuk mecelle muallimi Manyâsizâde Ahmed Raûfî Molla Efendi'dir. Raûfî Molla'nın oğlu da Manyasizade Refik Bey'dir. Refik Bey'in iki oğlundan biri Feridun Bey, Üsküdar Tramvayları müdürüdür. Diğer oğlu Raûfî Manyas, Devlet Limanları İşletmesi Umum müdürüdür.

Nesîb Efendi'nin irtihâlinden sonra ikinci hanımı Ümmü Gülsüm Hatun, Sa'dîye tarikatinden, Kadıköy Abdülbâki Efendi Tekkesi şeyhi, Abdülazîz Efendi'nin halifesi hattât Tâhir Efendi ile evlenmiştir. Bu dergâhın 1307/1891 târihinden evvel mefkûd olduğu belirtilmektedir.

Tâhir Efendi, Doğancılar'da Menzilhâne kâtipliğinde bulunmuştur. Uzun Tâhir Efendi dendiği nakledilir. Bu evlilikten Sarây-ı Hümayûn Baltacılar Kâtibi olan Abdi isminde bir oğulları olur.

Abdi Efendi'nin de Nâbî, Hıfzı ve Naîm isminde üç oğlu ve Nazîre ve Safiye isminde iki kızı olur.

Harbiye Nezâreti, Levâzım Dâiresi mümeyyizlerinden iken Harb-i Umûmi esnasında vefât eden Hıfzı Efendi hâl-i hayâtında Üsküdar'daki Raûfî Dergâhında ikâmet etmişlerdir.

Nazîre hanım, Maârif Nezâreti Sicil müdürü olan Hacı Nuri Bey'le evlenmiş ve İstanbul Maârif müdürlüğü yapan Haydar isimli bir çocukları olmuştur.

Safiye hanımın da Tevfik, Sâlih ve Hatice isimli çocukları olmuştur. Tevfik Efendi'nin oğlu Raûfî Efendi'dir. Raûfî Efendi'nin de Mehmed Tevfik ve Hafız Süleymân Kadri isimli oğulları vardır. Süleyman Kadri, Şirket-i Hayriye'de gişe memurluğunda bulunmuştur. Gayet güzel sesli ve hattâttır. Hattı, Yeniköy'lü Hasan Efendi'den ve Şeyh Hâfiz Cemâleddîn Efendi'lerden meşk etmiştir.

Sâlih Efendi, en son Silivri Nâibi olarak vefât etmiştir. Sâlih Efendi'nin büyük oğlu avukatlık olan, Temyîz âzâlığından mütekâid Ahmed Refik Bey'dir ki bu zâtın da iki oğlu vardır.

Hatice hanımın, Saîd Efendi ile izdivâcından bir süre Yeniköy Tekkesinde vekâleten şeyhlik yapan Mustafa Servet dünyaya gelmiştir. Mustafa Servet'in de (eski hanımından) Mehmed Tâib isimli bir oğlu vardır.

Yukardan beri gelmekte olan âile Salacak'taki Raûfî Asitânesinde ikamet etmişlerdir.”

Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*'da “Bu hâne son harîk-ı kebîre kadar mevcûd idi. Müşârünileyhin ahfadından Hıfzı Beyefendi sâkin idi. Bir gece fakîri da'vet eyledi... Elyevm ber-hayât Mustafa Bey, o gül-istân-ı nesebin bir gül-i ra'nâsıdır.” diyerek Ahmed Raûfî'nin neslinin devam ettiğini bildirmiş ve o davette gördüğü haliyle tevhiðhâneyi tarif etmiştir.⁵⁹

Alim, arif, şair ve mütevazı şahsiyetiyle şöhret bulan Pir Seyyid Ahmed Raûfî gibi neslinden yetişenler de ilmi ve manevi yaşantılarıyla itibar görmüşlerdir.

1.3 Eserleri

⁵⁹ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59-62.

Şeyh Ahmed Raûfî'nin kaynaklarda üç eseri yer almaktadır: “*Kurretü'l-Uyûn*” isimli risalesi, “*Mecâlis*” isimli mev'iza eseri ve “*Divan*”ı. Dördüncü olarak ise bazı kütüphane kayıtlarında ona nispet edilen “*Şerh-i Kasîde-i Bânet Suâd*” isimli şerhinin olduğu yönündedir.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî hakkında bilgi veren kaynaklar incelendiğinde, genel olarak ilk üç eserinden söz edilmektedir. Bazı kaynaklarda ise eserleri hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Vefâyât*'ında ve Müstakimzade Süleyman'ın *Mecelletü'n-nisâb*'ında, sadece *Îlâhiyyât*'ı olduğu bildirilmektedir.⁶⁰ Mehmet Cemal Öztürk ve Semih Ceyhan, kütüphane kataloglarında kayıtlı bulunan “*Şerh-i Kasîde-i Bânet Suâd*” isimli eserin Şeyh Ahmed Raûfî'ye ait olduğunu dile getirmişlerdir.⁶¹

1.3.1 Ahmed Raûfî'ye Aidiyeti Kesin Olan Eserleri

Kaynaklardan edindiğimiz bilgiler ve eserlerinin incelenmesi neticesinde Ahmed Raûfî'ye nispet edilen dört eserden yalnızca ikisinin Pir Seyyid Raûfî'ye ait olduğu, diğer iki eserin de ona sehven nispet edildiği tespit edilmiştir. Edebî ve Tasavvufî yönü güçlü olan şiirleri ve şairliğiyle bilinen Ahmed Raûfî'ye aitliği kesin olan ilk eseri *Divân*'ıdır. Ahmed Raûfî'ye ait olan ikinci eseri ise *Kurretü'l-Uyûn* isimli Türkçe risalesidir. Diğer iki eser ise ona nispet edilmişse de bu eserler farklı kişilere aittir.

1.3.1.1 Divân

Şeyh Ahmed Raûfî, tasavvufî kişiliğinin yanında, edebi yönü oldukça kuvvetli olan bir şairdir. Alim, fazıl ve mütevazî vasıfları ile tanınan Ahmed Raûfî'nin şairliği ve şiirdeki mahareti övülmüştür. Yunus Emre, Ahmed Yesevî gibi sade bir üslup ve yalın

⁶⁰ İkinci, *Vefâyât-ı Ayvansarâyî*, 78; İssa, *Mecelletü'n-nisâb*, 538.

⁶¹ Ceyhan, “Halvetiyye”, 757; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/412.

bir dille kaleme aldığı şiirleri öğüt, nasihat ve hikmetler doludur. Hem aruz hem hece ölçüsü ile kaleme aldığı şiirlerinde “Raûfî” mahlasını kullanmıştır. Kendi tasavvuf anlayışını aktardığı şiirlerinin neredeyse tamamı tasavvufî mahiyettedir. Şiirlerinde dinî ve tasavvufî ilkeleri, esasları anlatma çalışmıştır. Allah’ı ve Hz. Peygamber’i övdüğü şiirleri ile insanları tevhîd inancına çağırmıştır. İbadet, ahlak, âdâb ile ilgili şiirleriyle halka dinin ve tasavvufun esaslarını anlatmış, zikir, ibadet, nefis terbiyesi, tövbe, takva gibi konuları işlemiştir. Şiirleri bulunan diğer Halveti şeyhlerinde olduğu gibi, şiirlerinin bir kısmı bestelenmiş ve ayin gecelerinde zikir esnasında icra edilmiştir.⁶²

Pir Seyyid Ahmed Raûfî’nin bazı kaynaklarda “*İlâhiyyat*” şeklinde geçen, yazdığı şiirlerin toplandığı basılmamış bir divanı bulunmaktadır. Şu ana kadar tek nüshası bilinen divanın, yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde ikinci bir nüshasının olduğunu tespit ettik. Özel bir koleksiyonda bulunması sebebiyle aslına ulaşamadığımız eserin fotokopi nüshası, iki farklı kütüphanede yer almaktadır.

Şu ana kadar bilinen nüsha, Ankara Milli Kütüphane, Fahri Bilge Yazma Koleksiyonu, 341 numarada kayıtlıdır. Nüsha özellikleri; 50 varak, 19 satır, 198x140(150x80) mm. ölçülerindedir. Genel olarak talik yazı türünde yazılmıştır. Müstensihî bilinmemektedir. Müellif nüshasından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Yazı ve kelime yapısı bakımından farklı kişilerce yazıldığı anlaşılmaktadır. Siyah meşin cilt içinde, üzüm salkımı filigranlıdır. Mahlaslar kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. Eserin 50a – 55a varaklarında mütevelliler Şeyh Mehmed Nûrullah, Şeyh Abdürrahîm Nesîb ve Şeyh Ahmed Raûfî’nin imza ve mühürlerini taşıyan, Hicri 1119-1261 (1707-1844) tarihlerini kapsayan, dergâha ait temellük ve vakıf kayıtları yer almaktadır.

⁶² Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/65.

Aslı bir şahsi koleksiyonda olduğu tahmin edilen ikinci nüshanın yalnızca fotokopi nüshasına ulaşabildik. Bu fotokopi nüsha ise iki farklı kütüphanede yer almaktadır. Birincisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesinde, ikincisi de Bilim Sanat Vakfı (BİSAV) Kütüphanesinde yer almaktadır. İSAM Kütüphanesindeki nüsha, 271390 numarada kayıtlıdır. 54 varak, 29. varağıdan itibaren Şeyh Ahmed Raûfî Efendi'nin torunu, Şeyh Mehmed Nûrullah Efendi'nin oğlu Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin Divançesi yer almaktadır.

BİSAV Kütüphanesindeki nüsha ise, 8894 numarada kayıtlıdır. İSAM Kütüphanesindeki ile aynı fotokopidir. Eser, şiirlerinde “*Celâl*” mahlasını kullanan Molla Süleymân Celâleddîn Bey'in (1308/1890) “*Mevlîd-i Cenâb-ı Alî*” adlı eseri ile bir arada ciltlenmiştir.⁶³ Bu sebeple “*Raûfî ve Celâl Dîvânı*” şeklinde kayıtlıdır.

Eserin Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin Divançesi'nin bulunduğu kısımda yer alan bir kayıta, müstensih ve istinsah tarihi bilgileri yer almaktadır. Bu kayda göre, Seyyid Mehmed Şükri b. İsmâil Efendi'nin Hicri 25 Safer 1297 (7 Şubat 1880) tarihinde yazdığı mecmuadan, Bursalı Mehmed Tâhir vasıtasıyla, Beykoz Raûfî Dergâhının son şeyhi olan Şeyh Ahmed Cemâleddîn Efendi tarafından 12 Receb 1336 (23 Nisan 1918) tarihinde istinsah edilmiştir.⁶⁴

İki nüshanın da aynı fotokopi nüsha olması, kütüphane kayıtlarında herhangi bir bilginin bulunmayışı sebebiyle eser hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamaktadır.

Şeyh Ahmed Raûfî'nin divanında 38 gazel, 14 murabba, 1 muhammes, 1 mesnevi, 18 koşma, 5 kıta ve 2 beyit olmak üzere toplam 76 şiir yer almaktadır.

⁶³ Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 2/77-78.

⁶⁴ BİSAV nüshasının 11. Sayfasında, İSAM nüshasının 27. Varakta yer almaktadır.

Ahmed Raûfî'nin divanı üzerine Esra Şayin tarafından 2018 yılında Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi hazırlanmıştır.⁶⁵

Divanının dışında bazı mecmualarda Şeyh Ahmed Raûfî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Mecmualarda yer alan bu şiirler, divanında da bulunmakla birlikte aralarında ufak farklılıklar vardır. Bazı dizelerinin farklı sıralanışı veya aynı haliyle mecmualarda yer alan bu şiirler, genelde bestelenen ve ilahi olarak okunan şiirleridir.⁶⁶

1.3.1.2 Kurretü'l-Uyûn

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin bir diğer eseri de “*Kurretü'l-Uyûn*” isimli seyr-ü sülûk, Esmâ-i Hüsnâ ve faziletleri hakkında yazdığı Türkçe risale kitabıdır. Tek nüshası mevcuttur. 12 varak olan nüsha, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Yazmalar Bölümü, 560 numarada yer almaktadır. Seyr-ü sülûk, sâlikin vasıfları, halvetin âdâb ve erkânı, bazı mertebe ve makamlara dair düşünce ve görüşlerini aktarmıştır. Esmâ-i Hüsnâ hakkında bazı bilgiler verilmiş, bunların barındırdıkları havasları ve faziletleri ifade edilmiş, bazı özel durumlarda nasıl tesbih edilmesi gerektiğine dair bilgiler dile getirilmiştir.

Eser hakkında detaylı bilgi ve transkripsiyon metni çalışmamızın sonunda vereceğimiz için burada genel bilgiler vermekle yetiniyoruz.

1.3.2 Ahmed Raûfî'ye Aidiyeti Şüpheli Olan Eserler

1.3.2.1 Mecâlis

⁶⁵ Esra Şayin, *Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı (İnceleme-Metin)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

⁶⁶ Detaylı bilgi için; Şayin, *Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı*, 93-94.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'ye nispet edilen eserlerin ilki *Mecâlis* isimli mev'iza türünde kaleme alınan vaaz kitabıdır. Farklı konulardaki vaazları ihtiva eden eserin, Ahmed Raûfî hakkında bilgi veren kaynaklarda ona ait olduğu bildirilmektedir. Eserin tek nüshası mevcuttur. Bu nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Koleksiyonu, 294 numaralı demirbaşta kayıtlıdır. Eserin son sayfasında bulunan ferağ kaydında isim bulunmamakta, sadece Hicri 1160 tarihinde telif edildiği bildirilmektedir. 67. Varakta yer alan derkenar kaydına göre 66 meclisten oluşmakta ise de eserde 58 hadis incelenmiştir.

Eserin Şeyh Ahmed Raûfî'ye nispet edilmesinin nedeni, kitabın iç kapağında bulunan "*Mecâlis-i Şeyh Ahmed Raûfî*" ibaresidir. Metnin başına da kırmızı mürekkep ile "*hâzâ mecâlisü eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed Raûfî kuddese sırruhu*" yazılmıştır. Eserin iç kapağında ve 2a numaralı sayfasında bulunan iki ibare, bizce eser istinsah edilirken ya da kütüphane kaydı tutulurken esere sonradan eklenmiştir.

Tahminimizce eserin müellifinin Pir Seyyid Ahmed Efendi zannedilmesinin sebebi, 2b sayfasında Ahmed Raûfî'den söz edilmesidir. Esmâ-i Hüsnâ'nın faziletinden bahseden birinci mecliste, Şeyh Ahmed Raûfî'nin "Kurretü'l-Uyûn" isimli eserine atıf yapılmış ve onun kitabında Esmâ-i Hüsnâ ilmini öğrenmek isteyenler için anlamlarını, vasıflarını ve bu şerefli isimlerin nasıl tesbih edileceğinden bahsettiği dile getirilmiştir. Bu alıntı sebebiyle kitabın ona ait olduğunun düşünülmüş olma ihtimali yüksektir.

Bununla birlikte, kitabın sonunda (arka kapağında) bir ibare daha yer almaktadır. Eser hakkında künye bilgisini ihtiva eden ibare şöyledir; "Mev'iza / Hızırzâde Efendi / Mecmû'i Mecâlis / 58". Kayıttan anlaşılacağı üzere 58 meclisten oluşan mev'iza türündeki bu eser Hızırzâde Efendi'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Tahminlerimize göre, Hızırzâde Efendi, Ayasofya Camii Vaizi iken Hicri 1172 (1758-1759) yılında vefat eden

Şeyh Hızırzâde Hasan Efendi olma ihtimali yüksektir.⁶⁷ Hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Alim ve muttaki bir zat olan Şeyh Hızırzâde Hasan Efendi, Eyüp Tokmaktepe’de medfundur.⁶⁸

Ayasofya gibi bazı selatin camilerde ayrı bir öneme haiz olan “*Kürsü Vaizliği*”, “*Kürsü Şeyhliği*” ve “*Cuma Vaizliği*” gibi isimlerle anılan bu vazife, dönemin önde gelen şeyh, alim, fazıl, muttaki ve hitabeti kuvvetli kişilerce yapılmıştır.⁶⁹ Arapça olarak yapılan bu vaazlarını bazıları derlenerek kitap haline getirmiştir. Bu eserlere “mev’iza” ismi verilmektedir.⁷⁰ *Mecâlis*’in Arapça mev’iza türünde bir eser olması ve Şeyh Hızırzâde Hasan Efendi’nin eserin yazılış tarihi olan Hicri 1160 yılında Ayasofya Vaizi olarak görev yapıyor olması, eserin ona aidiyetini kanıtlar niteliktedir. Zikredilen sebepler neticesinde, bizce *Mecâlis* isimli eser, Ahmed Raûfî Efendi’ye ait değil Ayasofya Kürsü Vaizi Şeyh Hızırzâde Hasan Efendi’ye aittir.

1.3.2.2 Şerh-i Kasîde-i Banet Suâd

Pir Seyyid Ahmed Raûfî’ye nispet edilen ikinci eser ise *Şerh-i Kasîde-i Banet Suâd* isimli kitaptır. *Banet Suâd* veya *Kasîde-i Bürde* ismiyle anılan kaside, sahabeden Kâ’b b. Züheyr (24-26/645-647)’e aittir.

Cahiliye döneminin önde gelen şairleri arasında yer alan Züheyr b. Ebû Sül mâ’nın oğlu olan Kâ’b, babası gibi tanınmış şairlerdendir. Medine döneminin ilk yıllarında Müslümanların aleyhine şiirler söyleyen Kâ’b b. Züheyr, kendisi gibi şair olan kardeşi Büceyr b. Züheyr’in İslam’a girmesi üzerine Hz. Peygamber’i (sav) ve İslam’ı yeren bir

⁶⁷ Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, 2/626.

⁶⁸ Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/424.

⁶⁹ Mehmet İpşirli, “Ayasofya Kürsü Şeyhliği”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/224; Ömer Faruk Köse, “Cuma Vaizliği”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2016), EK-1/273.

⁷⁰ Hasan Cirit, “Vaaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/404-407.

şiiir söylemiş ve bunun üzerine ölüm emri verilmiştir. Buceyr, kardeşine mektup göndererek pişman olup huzura gelenlerin affedildiğini, Hz. Peygamber'den af dilemesini istemiştir. Müslüman olmaya karar veren Kâ'b b. Züheyr, bir gün Mescid-i Nebvî'ye gelerek af dilemiş, Hz. Peygamber ve yanındakilerin huzurunda “*Bânet Suâd*” ile başlayan kasideyi okumuştur. “*Muhakkak ki Peygamber kendisiyle aydınlanan, Allah'ın (cc) çekilmiş yalın kılıçlarından bir kılıçtır.*” beytini söylediğinde Hz. Peygamber, üzerindeki hırkasını çıkararak Kâ'b'ın omuzlarına atmıştır.⁷¹ Bu olay sebebiyle Kâ'b b. Züheyr'in okuduğu şiir, “*Kasîdetü'l-Bürde*” adıyla meşhur olmuştur. Zaman içerisinde “*Kasîdetü'l-Bürde*” veya “*Bânet Suâd*”, birçok edip ve şair tarafından şerh, tahmis, taştir ve nazire yapılmıştır.⁷² Ahmed Raûfî'ye nispet edilen bu eser de kaside üzerine yazılan Türkçe şerhlerden biridir.

Mehmet Cemal Öztürk ve Semih Ceyhan, eserin Ahmed Raûfî'ye ait olduğunu belirtmişlerdir. Öztürk ve Ceyhan eserin, Şeyh Ahmed Raûfî hakkında bilgi veren kaynaklarda yer almamakla birlikte, kütüphane kayıtlarında Ahmed Raûfî adına kayıtlı olduğunu ifade etmişlerdir.⁷³ Fakat eserin nüshalarının bulunduğu kütüphanelerin kataloglarına bakıldığında, eserin müellifi olan “*Ahmed Üsküdârî*” adına kayıtlı olduğu anlaşılmaktadır.

Kütüphane kataloglarından edindiğimiz bilgiler ve yaptığımız araştırmalar neticesinde, eserin 9 nüshasını tespit ettik. Bu nüshalardan altısını inceledik. Nüshalar, Süleymaniye Kütüphanesi (Esad Efendi, Fatih, Hasan Hüsnü Paşa), Nuruosmaniye Kütüphanesi (2 adet), Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, İzmir Milli Kütüphane ve Milli Kütüphane (Ankara) de bulunmaktadır. Bu

⁷¹ Ahmed Savran, “Kâ'b b. Züheyr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/7-8.

⁷² Kenan Demirayak, “Kasîdetü'l-Bürde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/566-568.

⁷³ Ceyhan, “Halvetiyye”, 757; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/412.

nüshalar, kataloglarda “*Ahmed Üsküdârî*” adına kayıtlıdır. Eser, tahminen Ahmed Raûfî ile yaklaşık aynı tarihlerde yaşamış olan Ahmed Üsküdârî isimli bir şahsa aittir.

“*Şerh-i Kasîde-i Bânet Su’âd*” isimli eserin nüshaları incelendiğinde, birkaç nüsha dışında, kimin tarafından istinsah edildiğini, yazılış tarihlerini açıklayan bir bilgi yer almaktadır. Eserin besmele, hamdele ve salveleden sonra yazar, önce kendini tanıtmıştır. “*Sıdk ve vefâ erbâbının nâmdârı ve tarik-i ilmin emekdârı ve ihtiyârı yani el-fakîr Ahmed Üsküdârî*” diyerek adının Ahmed Üsküdârî olduğunu söylemiştir. Ahmed Raûfî’nin eserlerine ve kaynaklara bakıldığında, yalnız “*Ahmed*” ismini kullanmamış ya da “*Ahmed*” ismini “*Üsküdârî*”, “*Halvetî*” künyeleriyle de kullanmamıştır. Mutlaka “*Raûfî*” ismiyle birlikte ifade edilmiştir. Kurucusu olduğu Halvetiyye kolunun “*Raûfiyye*” olarak isimlendirilmesi, soyundan gelenlerin “*Raûfizâde*” şeklinde adlandırılması ve Divan’ında “*Raûfî*” mahlasını kullanması bu durumun bir göstergesidir.

Yazar, kendini tanıttıktan sonra eseri yazma sebebini açıklamıştır. Küçüklüğünden itibaren eseri yazdığı zamana kadar, Arap ve Acem diyarlarında birçok yeri gezip seyahat ettiğini ve bu seyahatlerde birçok büyük alimden feyz aldığını ve onlardan bazılarının “*Kasîde-i Bürde’nin Türkçe şerhi olsaydı onun mana ve feyzinden daha güzel istifade ederdik*” demeleri üzerine kasideyi Türkçe şerh etme gayretine giriştiğini dile getirmiştir.

Yazarın bu ifadesi de eserin Ahmed Raûfî’ye ait olmadığını bir göstergesidir. Neredeyse ömrünün tamamını Üsküdar da geçiren Ahmed Raûfî ile küçüklüğünden itibaren ilim için seyahat edip birçok ülke dolaşan Ahmed Üsküdârî’nin aynı kişi olmadığı aşîkârdır.

Eser, Yanova, Bozcaada, Limni ve Uyvar fatihi olarak övülen Sultan IV. Mehmed'e sunulmuştur. Sultan IV. Mehmed, Hicri 1058-1098 (1648-1687) tarihleri arasında hüküm sürmüştür. Bu noktada eser, Hicri 1098 tarihinden önce yazılmış olmalıdır. Nitekim Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5333/5 numarada bulunan nüsha, Ahmed isimli bir zat tarafından Hicri 1108 tarihinde istinsah edilmiştir. Yazar kendisini tanıtırken “emektar ve ihtiyar” şeklinde nitelendirmiştir. Oysa Hicri 1068 (1657-1658) doğumlu Şeyh Ahmed Raûfî, eserin yazıldığı dönemde 20'li yaşlarındadır. Bu da eserin ona ait olmadığına diğer bir göstergesidir.

Eserle ilgili değerlendirmelerin haricinde Ahmed Raûfî'ye ait olmadığını gösteren önemli bir delil de Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* kitabının üçüncü cildinde yer alan bir dipnottur. Bursalı, Eyüp Sabri Paşa'nın eserlerinden bahsederken verdiği dipnotta, *Bânet Su'âd* kasidesinin birçok kişi tarafından şerh edildiği, bunlardan birinin de Sultan IV. Mehmed'in muasırı Ahmed Üsküdârî olduğunu belirtmiştir.⁷⁴

Bânet Su'âd üzerine yapılan akademik çalışmalarda eserin, Ahmed Üsküdârî adına kayıtlı olduğu dile getirilmiştir.⁷⁵

Yukarıda değindiğimiz hususlardan da anlaşılacağı üzere, *Mecâlis* ve *Şerh-i Kasîde-i Bânet Su'âd*, Ahmed Raûfî'ye ait olmayıp sehven ona nispet edilmiş eserlerdir. Ona ait olduğu bilinen iki eseri bulunmaktadır. Bunlar, *Divan'ı* ve *Kurretü'l-Uyûn* isimli risalesidir.

1.4 Tarikatı

⁷⁴ Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 3/54.

⁷⁵ Süleyman Tülücü, “Kâ'b b. Züheyr ve Kasîde-i Bürde'si Üzerine Notlar I”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (Haziran 1982), 169; Abdussamed Yeşildağ, “Bânet Su'âd Kasidesine Yapılan Çalışmaların Tespiti Üzerine-I”, *Nüsha Dergisi* 13/36 (Haziran 2013), 19; Muhammet Osman Ünal, *Kasîde-i Bürde (Bânet Su'âd) İle İlgili Yapılan Çalışmalar (Tespit-Tanıtım)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 101.

1.4.1 Halvetiyye Tarikatı

Halvetiyye tarikatı, Hazar Denizinin güneybatısında yer alan Geylan bölgesinde bulunan Lâhîcân'da dünyaya gelen Ömer el-Halvetî (800/1397) tarafından kurulmuştur.⁷⁶ Ömer Halvetî, İbrâhim Zâhid-i Geylânî'nin (700/1301) halifesi olan amcası Ahî Muhammed Halvetî'ye (780/1378-1379) intisâb etmiştir. Hârizm'de irşâd faaliyetlerini yürüten Ahî Muhammed Halvetî'nin vefatının ardından irşâd makamına Ömer el-Halvetî geçmiştir. Ömer el-Halvetî daha sona Tebriz'e geçerek irşâd faaliyetine burada devam etmiştir.⁷⁷ Çokça halvet çıkartması ve birçok erbaini üst üste yapması sebebiyle kendisine "Halvetî" lakabı verilen Ömer el-Halvetî'den sonra, onun kurduğu tarikat yolunun adına "Halvetiyye" denmiştir.⁷⁸

Ömer el-Halvetî'nin vefatının ardından tarikatı, Âhî Mîrem (812/1409), Hacı İzzeddîn (828/1425), Sadreddîn-i Hıyâvî (860/1455) silsilesiyle devam ederek Şeyh Seyyid Yahyâ Şîrvânî'ye (870/1466) ulaşmıştır.⁷⁹ Şeyh Yahyâ Şîrvânî, tarikatın prensiplerini ortaya koyması ve daha geniş bir coğrafyaya yayılmasını sağlaması nedeniyle "Pîr-i Sâni" diye anılmıştır.⁸⁰ Halvetiyye tarikatının ilkelerini sistemli bir hale getirmiş ve yetiştirdiği yüzlerce halifesi sayesinde tarikat, birçok bölgeye yayılmıştır. Şeyh Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin halifeleri, Dede Ömer Rûşenî (892/1487), Habîb Karamânî (902/1496), Muhammed Bahâeddin Erzincânî (879/1474) vasıtasıyla Halvetiyye, Türkler arasında ve Anadolu'da yayılmıştır.⁸¹

⁷⁶ Süleyman Uludağ, "Halvetiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/393.

⁷⁷ Uludağ, "Halvetiyye", 15/394; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 4.

⁷⁸ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 5.

⁷⁹ Uludağ, "Halvetiyye", 15/394.

⁸⁰ Mustafa Aşkar, "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/1 (Nisan 1999), 542.

⁸¹ Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu'da Tasavvuf*, 36; Aşkar, "Bir Türk Tarikatı olarak Halvetiyye", 543.

Şeyh Seyyid Yahyâ Şîrvânî'den sonra Halvetiyye tarikatı dört ana kola ayrılmıştır. Bu dört ana kol, Dede Ömer Rûşenî tarafından kurulan Rûşeniyye, Şeyh Cemâl-i Halvetî (899/1493-1494) tarafından kurulan Cemâliyye, Şeyh Yiğitbaşî Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî (910/1504) tarafından kurulan Ahmedîyye ve Şeyh Şemseddin Sivâsî (1006/1597) tarafından kurulan Şemsiyye'dir.⁸²

Rûşeniyye tarikatı, Dede Ömer Rûşenî'den sonra Şeyh İbrâhim Gülşenî (940/1534) tarafından kurulan Gülşeniyye ve Muhammed Demirtâşî (929/1523) tarafından kurulan Demirtâşîyye şubelerine ayrılmıştır. Gülşeniyye'den ise Şeyh Hasan Sezâî (1151/1738) tarafından kurulan Sezâiyye ve Şeyh Hasan Hâletî (?) tarafından kurulan Hâletîyye ortaya çıkmıştır.⁸³

Cemâliyye tarikatı dört ana şubeye ve bunlardan doğan tali şubelere ayrılmıştır. Bunlar, Şeyh Sünbül Sinân (936/1529) tarafından kurulan Sünbülüyye, Şeyh Şâbân-ı Velî (976/1568) tarafından kurulan Şâbâniyye, Şeyh Ahmed el-Assâlî (1048/1639) tarafından kurulan Assâliyye ve Şeyh Muhammed el-Bahşî (1098/1687) tarafından kurulan Bahşîyye'dir. Şâbâniyyeden Şeyh Karabaş Velî (1097/1686) tarafından kurulan Karabaşîyye, Karabaşîyye'den Şeyh Mehmed Nasûhî (1130/1718) tarafından kurulan Nasûhiyye ve Şeyh Mustafa el-Bekrî (1162/1749) tarafından kurulan Bekriyye şubeleri oluşmuştur. Nasûhiyye'den Şeyh Mustafa Çerkeşî (1229/1813-1814) tarafından kurulan Çerkeşîyye, Çerkeşîyye'den Şeyh Halil Geredeî (1259/1843) tarafından kurulan Halîliyye ve Şeyh Kuşadalı İbrâhim Halvetî (1262/1846) tarafından kurulan Kuşadaviyye (İbrâhimiyye) ortaya çıkmıştır. Bekriyye'den ise Hinfîyye, Semmâniyye, Kemâliyye,

⁸² Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 6.

⁸³ Reşat Öngören, "Rûşeniyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/271-272.

Derdîriyye, Ticânîyye, Rahmânîyye, Ezheriyye, Tayyibiyye, Feyziyye, Sâviyye, Sibâiyye, Vefâiyye şubeleri ortaya çıkmıştır.⁸⁴

Şemsiyye tarikatı, Şeyh Şemseddin Sivâsî'nin halifeleri tarafından devam ettirilmiştir. Şeyh Abdülahad Nûrî'nin (1061/1651) zamanında Sivâsiyye şeklini almıştır.⁸⁵

Ahmediyye tarikatı, Halvetiyye Tarikatında “orta kol” diye tanınmıştır. Ahmediyye'den dört kol ayrılmış ve bu kollardan birçok şube ortaya çıkmıştır. Ahmediyye'den doğan ilk kol Şeyh Ümmî Sinân (976/1568) tarafından kurulan Sinâniyye'dir. Sinâniyye'den, Tekirdağlı Şeyh Muslihuddîn Mustafa (1099/1688) tarafından kurulan Muslihiyye ve Kayserili Şeyh Ahmed Zührî (1157/1744) tarafından kurulan Zühriyye ortaya çıkmıştır.⁸⁶

Ahmediyye'den ayrılan ikinci kol, Şeyh Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî (1001/1593) tarafından kurulan Uşşâkiyye'dir. Uşşâkiyye'den, Şeyh Selâhaddîn Uşşâkî (1130/1718) tarafından kurulan Salâhiyye, Şeyh Mehmed Cemâleddîn (1164/1751) tarafından kurulan Cemâliyye ve Şeyh Ahmed Câhidî (1070/1660) tarafından kurulan Câhidiyye ortaya çıkmıştır.⁸⁷

Ahmediyye'den ayrılan bir diğer kol ise Şeyh Niyâzî Mısrî (1105/1694) tarafından kurulan Mısriyye koludur.⁸⁸

⁸⁴ Mehmet Serhan Tayşi, “Cemâliyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/318.

⁸⁵ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/523-526.

⁸⁶ Süleyman Uludağ, “Ahmediyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/171.

⁸⁷ Uludağ, “Ahmediyye”, 2/171.

⁸⁸ Uludağ, “Ahmediyye”, 2/171.

Ahmediyye tarikatından ayrılan son şube ise Şeyh Ramazan Mahfî (1025/1616) tarafından kurulan Ramazâniyye'dir. Ramazâniyye'den, Şeyh Hasan Burhâneddin Cihangirî (1074/1664) tarafından kurulan Cihangiriyye, Şeyh Mehmed Hayâtî (1180/1766-1767) tarafından kurulan Hayâtiyye, Şeyh Mehmed Buhûrî (1039/1630) tarafından kurulan Buhûriyye, Şeyh Nûreddin Cerrâhî (1083/1672) tarafından kurulan Cerrâhiyye, Şeyh Mustafa Sinobî (1166/1752) tarafından kurulan Sinobiyye ve Pir Seyyid Ahmed Raûfî tarafından kurulan Raûfiyye kolları meydana gelmiştir.⁸⁹

Yaklaşık elliden fazla kol ve şubeye ayrılan Halvetiyye, İslam dünyasında ve Osmanlı coğrafyasında en çok yayılan tarikat olmuştur. Tarikatın birçok farklı kolları bugün Türkiye haricinde Mısır, Balkan ülkeleri, Kuzey Afrika ülkeleri, Suriye, Filistin, Avrupa, Amerika gibi ülkelerde faaliyetlerini sürdürmektedir.⁹⁰

Pir Seyyid Yahya Şirvânî'nin halifeleri vasıtasıyla Anadolu'da yayılan Halvetiyye'nin en önemli merkezi İstanbul olmuştur. En fazla kol Pirinin medfun bulunduğu yer olan İstanbul, birçok Halvetiyye kolunun da kurulduğu merkez olmuştur. XIX. ve XX. Yüzyıllarda en yaygın Halvetiyye kolu Ahmediyye'dir. Günümüzde özellikle Balkanlarda yaygın olan Ramazâniyye ve Türkiye, Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde yaygın olan Cerrâhiyye ayrı bir öneme haizdir. Bu ülkelerdeki tekkelerde şeyhler silsilelerini ve irşâd faaliyetlerini devam ettirmektedir.

1.4.2 Tarikat Silsilesi

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi'ye intisâb ederek seyr-ü sülûkunu tamamlayıp hilâfet almıştır. Şeyh Ahmed Raûfî'nin silsilesi Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi vasıtasıyla Şeyh Ramazan Mahfî'ye, onun vasıtası ile de

⁸⁹ Uludağ, "Ahmediyye", 2/171.

⁹⁰ Uludağ, "Halvetiyye", 15/394; Ceyhan, "Halvetiyye", 709.

Şeyh Yiğitbaşı Velî Ahmed Şemseddîn Marmarâvî, Şeyh Yahyâ Şîrvânî ve Şeyh Ömer el-Halvetî'ye ulaşır.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin tarikat silsilesi şöyledir;

Pir Ömer el-Halvetî (800/1397)

Ahi Mîrem el-Halvetî (812/1409)

Şeyh İzzeddîn el-Halvetî (828/1425)

Şeyh Sadreddîn Hiyâvî (860/1455)

Şeyh Seyyid Yahyâ Şîrvânî (870/1466)

Şeyh Muhammed Bahâeddîn Erzincânî (879/1474)

Şeyh İbrâhîm Tâceddîn Kayserî (882/1478)

Şeyh Alâeddîn Uşşâkî (890/1485)

Şeyh Yiğitbaşı Velî Ahmed Şemseddîn Marmarâvî (910/1504)

Şeyh Hacı İzzeddîn Ali Karamânî (933/1527)

Şeyh Mehmed Kâsım Çelebi (947/1540-1541)

Şeyh Muhammed Muhyiddîn Karahisârî (994/1586)

Şeyh Ramazan Mahfî Efendi (1025/1616),

Şeyh Mestçi Ali er-Rûmî Efendi (1030/1621),

Şeyh Mestçizâde İbrahim Efendi (1036/1626),

Şeyh Debbağ Ali er-Rûmî Efendi (1065/1654),

Şeyh Lofçalı Ali Fâzıl er-Rûmî Efendi (1095/1684),

Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi (1143/1730),⁹¹

1.4.3 Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi

⁹¹ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59; Lütfiye Tezer, *Tasavvuf Tarihi Araştırmalarına Kaynaklık Açısından Tomar-ı Turuk-ı 'Aliyye* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 144; Mehmed Sâmî Sünbülî, *Esmâr-ı Esrâr* (İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1316/1898), 46-47.

Şeyh Alâeddîn Ali Efendi, Hicri 1053 (1643) yılında Sofya'ya bağlı Köstendil şehrinde doğmuştur. Memleketinde tahsilini tamamlayıp Lofça şehrine gitmiş, burada Halvetiyye – Ramazâniyye şeyhi Şeyh Lofçavî Ali Fâzıl Efendi'ye intisap etmiş ve ondan icâzet almıştır. Alâeddîn Ali Efendi, şeyhinin emriyle İstanbul'a gelerek Yedikule civarındaki Hacı Evhad (Evhadüddîn) Dergâhında postnişinlik yapmış, Padişah iradesiyle Köstendil Müftülüğü vazifesine atanmış ve Hacı Evhad Dergâhının şeyhliğini de Kutup Şeyh Hüseyin Efendi'ye bırakmıştır.⁹² Köstendil Müftülüğü vazifesinin yanı sıra kurduğu dergâhta irşâd faaliyetlerini de yürütmüştür.

Devrin Padişahı III. Ahmed'in Hicri 1133 (12 Aralık 1720) tarihli fermanı ile Üsküdar Selamsız semtinde bulunan Selâmi Ali Efendi Dergâhına şeyh olarak tayin edilmiştir.⁹³ Rivayet edilen menkıbeye göre, Medine'de Darussâade Ağası olan Hacı Beşir Ağa, Padişah III. Ahmed ile sohbet esnasında Alâeddîn Ali Efendi'den bahsetmiştir. Mescid-i Nebevî'ye birkaç gün arayla bir zatın geldiğini, Hz. Peygamber'in kabrinin muvâcehe penceresine gelip orada bir müddet murâkebe ettiğini görmüş ve zata ismini sormuştur. Zat, kendisinin Köstendil Müftüsü olduğunu, bazı hadisleri onun ruhaniyetinden tahkik ettiğini ve ardından tayyederek Köstendil'e döndüğünü dile getirmiştir. Hacı Beşir Ağa, bu hadiseyi III. Ahmed'e arz etmiş, bunun üzerine şeyh İstanbul'a davet edilmiştir.⁹⁴

Selâmi Ali Efendi Dergâhı, Celvetiyye Tarikatının Selâmiyye kolunun kurucusu olan Şeyh Selâmi Ali Efendi (1103/1691) tarafından yaptırılmıştır.⁹⁵ Dergâhın ilk şeyhi Selâmi Ali Efendi'nin halifelerinden Kütahyalı Şeyh Fenâî Ali Efendi'dir (1158/1745).

⁹² Mehmet Fahrettin Dal, *Fahreddin Erenden'in Tasavvufî Görüşleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 51.

⁹³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Cevdet Tasnifi Evkaf Arşivi [C.EV.], NO. 87, Gömlek NO.4338.

⁹⁴ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/41-42; Dal, *Fahreddin Erenden*, 52.

⁹⁵ Yorgancıoğlu, *Üsküdar Dergahları*, 122; Esin Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi Eklentileri ve Restorasyonu*, (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998), 113-114.

Celvetiyye/Fenâiyye kolunu kuran Şeyh Fenâî Ali Efendi, Hicri 1126 (1714) yılına kadar tekkenin şeyhliğini yürütmüş daha sonra Üsküdar Pazarbaşı semtinde inşa ettirdiği ve kendi adıyla anılan tekkede irşâd faaliyetlerine devam etmiştir.⁹⁶ İstanbul’a davet edilen Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi, şeyhliği boş olan dergâha şeyh tayin edilmiştir. Vefatına kadar Selâmi Ali Dergâhının şeyhliğini ifa etmiştir. Tekmilet’ü-ş Şakâyık ve Sefîne-i Evliyâ’ya göre⁹⁷ Hicri 1143 (1730) senesinde, Fahreddin Erenden’e göre Hicri 1142 (1729) senesinde vefat ederek tekkenin kabristanına defnedilmiştir.⁹⁸ Mezar taşında “*Hâdimü’l-fukarâ/ eş-Şeyh Ali/ halveti el-marûf/ bi-Köstendilî/ rûhîcün el-fâtîha/ sene 1143*” yazılıdır.⁹⁹

Alim ve arif bir mutasavvıf olan Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi’nin Şeyh Ahmed Raûfî’den başka altı halifesi daha bulunmaktadır. Bunlardan, Şeyh Nûreddin Cerrâhî (1133/1721) Cerrâhiyye kolunun, Şeyh Seyyid Mustafa Sinobî (1166/1753) de Sinobiyye kolunun kurucusudur. Oğlu Şeyh Pazarbaşı Ömer Efendi (1175/1760-1761) kendinden sonra dergâha postnişin olmuştur. Diğer oğlu Şeyh Muhyiddin Efendi (1174/1761) ise Eminönü’nde bulunan Aydınoglu (Ünsî Hasan) Tekkesi’nde şeyhlik yapmıştır. Şeyh Mehmed Şuhûdi Efendi (1126/1714), Saçlı Hüseyin Efendi Dergâhını inşa eden Şeyh Saçlı Hüseyin Efendi (1182/1768-1769) ve abisi Süleyman Efendi Köstendilli’nin yetiştirdiği diğer halifeleridir.¹⁰⁰ “*Kasîde-i Münferice şerhi*” ve “*Ta’bîrnâme (Tarîkatnâme)*” adlı iki eser kendisine nispet edilmektedir.¹⁰¹

1.4.4 Pir Seyyid Ahmed Raûfî’nin Talebeleri

⁹⁶ Cemal Bayak, “Fenâî Ali Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/335.

⁹⁷ Yıldırım, *Tekmiletü’ş-Şakâ’ik*, 292; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/42.

⁹⁸ Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*, 39; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 16.

⁹⁹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 306.

¹⁰⁰ Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 17.

¹⁰¹ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/42; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 17.

Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi'den akşam usûlünde mezun olan Pir Seyyid Ahmed Raûfî, kendi evinin yanına inşa ettiği tevhidhânede ve imamlığını yaptığı Sinan Paşa Camiinde talebe yetiştirmeye devam etmiştir. Başta Padişah III. Osman olmak üzere birçok kişi onun vaaz ve irşadı vasıtasıyla irfan ve maneviyatından feyz almışlardır. Yirmi belki de daha fazla halife yetiştirmiştir.¹⁰² Talebesi olmak isteyenlere seçici bir yaklaşım sergileyen ve kolayca talebeliğe kabul etmeyen Şeyh Ahmed Raûfî'nin talebelerinden en meşhurları şunlardır;

a. Şeyh Mehmed Nûrullah Efendi

Şeyh Mehmed Nûrullah Efendi (1189/1775), Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin oğludur. Şeyh Ahmed Raûfî'den sonra tekkenin şeyhliğini yapmıştır. Babasının yanında medfundur.

b. Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi

Şeyh Mehmed Azîz Efendi (1208/1794), Raûfiyye'nin Beykoz'da bulunan tekkesini kurarak burada şeyhlik yapmıştır. Tekkesinin yanındaki hazirede medfundur.

c. Şeyh İsmâîl Efendi

Şeyh İsmâîl Efendi (1185/1771-1772), Raûfiyye'nin Yeniköy'de bulunan kendi adına inşa edilen tekkesinde şeyhlik yapmıştır. Vefatında tekkenin yanındaki hazireye defnedilmiştir.

d. Şeyh Karabaş Ahmed Efendi

¹⁰² Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

Şeyh Karabaş Ahmed Efendi (1147/1734-1735), Rumelihisarı Torlak Ali Dede Mahallesinde bulunan mescide meşihat koyarak dergâha dönüştürmüş ve burada şeyhlik yapmıştır. Vefatında tekkenin yanına defnedilmiştir.

e. Şeyh Kirişçi Beşe

Şeyh Kirişçi Beşe (?), Silivri Kapısı'nın karşısındaki mezarlıkta medfundur.¹⁰³

f. Şeyh Arap İsmâîl Efendi

Şeyh Arap İsmâîl Efendi (1162-1164/1748-1750), Üsküdarlıdır. Şeyhülislam Mîrzazâde Mehmed Efendi'nin kız kardeşi ve Mantıkçı Mes'ud Efendinin oğludur. Müderris ve mollalık yapmış daha sonra Şam Kadısı olmuştur. H. 1159'da Mekke Kadısı, H. 1160'ta İstanbul Kadısı olmuştur. *Sicill-i Osmani*'ye göre H. 1162'de, *Tekmiletü's-Şakâik*'e göre H. 1164 yılında vefat etmiş ve dayısı Mîrzazâde Mehmed Efendi'nin yanına defnedilmiştir.¹⁰⁴

g. Vezir Hüseyin Paşa

Vezir Hüseyin Paşa, sâlih, arif, fazıl bir zattır. Tarihlerde tercüme-i hâli mezkurdur.¹⁰⁵

h. Şeyh Muhammed Halîfe

Karacaahmed Kabristanında medfundur.¹⁰⁶

i. Şeyh Hasan Halîfe

¹⁰³ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

¹⁰⁴ Yıldırım, *Tekmiletü's-Şakâ'ik*, 234-235; Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, 3/818-819; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

¹⁰⁵ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

¹⁰⁶ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

Sinan Paşa Camii Haziresinde medfundur.¹⁰⁷

j. Şeyh Süleyman Halîfe

Karacaahmed Kabristanında medfundur.¹⁰⁸

k. Süleyman Râci Efendi

Süleyman Râci Efendi (1168/1754-1755), Molla Aşkî Camii İmamıdır. Hattat ve şairdir. İlk eğitimini babası Molla Aşkî Camii İmam-Hatibi Yusuf Efendi'den almıştır. Biraderi Hattat Eğrikapılı Çelebi Mehmed Râsim Efendi'den hat dersi almıştır. Şiirlerinde “Râcî” mahlasını kullanmıştır. Babasının vefatı üzerine Molla Aşkî Camii imamlığına getirilmiştir. H. 1168 yılında vefat ederek babasının yanına defnedilmiştir.¹⁰⁹

l. Mestçizâde Ahmed Efendi

Mestçizâde Ahmed Efendi (1174/1760-1761), İstanbulludur. Babası Abdullah Efendi'nin mesleğine binaen “Mestçizâde” nispeti ile meşhur olmuştur. Eğrikapılı Çelebi Mehmed Râsim Efendi'den hat meşk etmiştir. Hocasının ardından Galata'da hat hocalığı yapmıştır. Hüseyin Hablî'den boşalan Enderûn Mektebi Hocalığına terfi etmiştir. H. 1174 yılında vefat ederek Tophaneli Mahmut Paşa Türbesi haziresine defnedilmiştir. “Mestî” mahlasıyla şiirler yazmıştır.¹¹⁰

1.4.5 Raûfiyye Tarikatı

¹⁰⁷ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

¹⁰⁸ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/62.

¹⁰⁹ Yıldırım, *Tekmiletü 'ş-Şakâ'ik*, 395-396; Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, 4/1338; Odabaşı, *Tuhfe-i Nâilî*, 155.

¹¹⁰ Reşat Ekrem Koçu, “Ahmed Efendi (Mestçizâde)”, *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: Tan Matbaası, 1958), 1/358; İssa, *Mecelletü'n-nisâb*, 456; Muhittin Serin, “Ahmed Efendi, Mestçizade”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/60.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî tarafından kurulan Raûfiyye, Ramazâniyye şubeleri içerisinde en az yayılan kol olmakla birlikte Raûfî Âsitânesi'nin haricinde üç farklı dergâhta tekkelerin kapatılmasına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde Raûfî tekkelerinin şeyhliği zaman zaman başka tarikat şeyhlerince yürütülmüştür. Tekkelerin şeyhlik vazifesini genellikle, asaleten veya vekaleten Cerrâhî şeyhleri yürütmüşlerdir. Bu tekkelerde her ne kadar Raûfî usul ve ayinleri icra edilmişse de zaman içerisinde Cerrâhiyye Tarikatı içerisinde erimiştir denilebilir.

Yaklaşık bir asır ömür süren ve uzun yıllar irşâd faaliyetlerini devam ettiren Şeyh Ahmed Raûfî'nin mütevazî bir hayat sürmesi, Raûfiyye'nin az yayılmasının sebeplerinden biri sayılabilir. Zira Ahmed Raûfî, şöhretten kaçınarak münzevi bir hayat sürmüş, talebeliğe kabul etmede oldukça seçici davranmıştır. Kendisi gibi Şeyh Köstendilli Alâeddin Ali Efendi'den hilafet alan Pir Nûreddin Cerrâhî'nin kurduğu Cerrâhiyye, kuruluşundan itibaren tasavvuf kültüründe etkili izler bırakmış olması da Raûfiyye'nin az yayılmasının sebeplerinden biri olarak nitelendirilebilir.

İstanbul'da kurulan ve sadece İstanbul içerisinde yaygınlık kazanan Raûfiyye, Üsküdar'daki âsitâne, Beykoz, Yeniköy ve Rumelihisarı'nda halifeleri tarafından kurulan dergâhlarla son döneme kadar varlığını devam ettirmiştir.

1.4.6 Raûfiyye Tekkeleri

1.4.6.1 Üsküdar Raûfî Âsitânesi

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, Şeyhi Köstendilli Alâeddin Ali Efendi'den hilafet aldıktan sonra kendi evinin yanına bir tevhidhâne yaptırarak dergâha dönüştürmüş ve burada irşâd faaliyetini sürdürmüştür.

Tekke, Üsküdar Doğancılar semti Salacak Mahallesinde, Sinan Paşa Camiinin yakınlarında, Kasap Veli Sokağı'nda bulunmaktaydı.¹¹¹ Tam olarak hangi tarihte inşa edildiği bilinmemekle birlikte dergâh, 18. Yüzyılın ilk yarısında kurulmuştur. Kaynaklarda tekkenin ismi “*Raûfî Tekkesi*”, “*Ahmed Raûfî Tekkesi*”, “*Şeyh Raûfî Tekkesi*” olarak geçmektedir. Âsitâne olduğu kaydedilen tekkenin tam teşekküllü bir tarikat yapısı olduğu anlaşılmaktadır. M. 1917 yılındaki yangında yanarak yok olan tekkenin mimarisi ve yapısı hakkında herhangi bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Tekkenin durumu ile ilgili yalnızca Hüseyin Vassaf bilgi vermektedir. Tekkenin bulunduğu hanede ikamet eden Şeyh Ahmed Raûfî'nin torunlarından Şeyh Ahmed Hıfzı Efendi, bir gün Hüseyin Vassaf'ı hanesine davet etmiş ve Vassaf da bu ziyaretinde tekke hakkındaki izlenimlerini “*Sefîne-i Evliyâ*” eserinde şu şekilde aktarmıştır:

Bu hâne son harîk-ı kebîre kadar mevcûd idi. Müşâriin ileyhin ahfâdından Hıfzı Beyefendi sâkin idi. Bir gece fakîri da'vet eyledi. Gerçi zamânımıza kadar vakit vakit ta'mîr olunagelmiş ise de, şekl-i aslîsi muhâfaza edilmiş bir hâlde idi. Erbaîn için halvet-hâne ve zikr-i şerîf için tevhîd-hâne vardır. Gayet köhneleşmiş olan bu binânın içinde bulunduğum müddetce bir ma'mûrede bulunduğumu hissediyordum.

Hazret-i Raûfî'nin vücûd-ı mukaddesine cilve-gâh olan o odalar, o tevhîd-hânenin her zerresinde sadâ-yı tevhîd, sâmia-i ittılâima, bûy-i aşk u temcîd meşâmm-ı cânıma geliyordu. Tevhîd-hânenin mihrâbı köşede idi. Hazretin postu orada idi. Hattâ zamânında yanan büyük mumların bakıyyesi bile hüsn-i muhâfaza edilmiş, duruyordu. Burada akşam namazı ve gece usûlü yapmış idik. Hazret-i Şeyh'in rûhâniyyeti herhâlde bizim ile berâber idi. Tevhîd-hânenin kapısı bâlâsında gördüğüm bir levhadan âtîdeki ebyâtı istinsâh eylemiş idim:

¹¹¹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 192; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

“Şümûs-ı lem’a-i nûr-ı hüviyyet ârif-i bi’llâh
O mahz-ı âb-ı rû feyz-i tarîkat mürşid-i âgâh

Sezâdır kutb-ı zînet olsa gavs-ı menzilet şânı
Şuyûhân zümresinde bî-bedel a’lâ’l-eâlî-câh

Kerâmet pîşe-i kenz-i rumûzdur nüsha-i zâtı
O kâmûs-ı hakâyıkdır müfessir hey’et-i efkâh

O nihrîr-i fazîlet lücce-i ilm içre müstağrak
İder enmûzec-i rüşd-i maânî nutkuna efvâh

Fuâd-ı hikmet âlem-nümâ mir’at-veş keşşâf
Zamiri metn-i şârih-i câmi’ olmuş hulku istihkâf

Ki a’nî Hazret-i Şeyh-i Raûfî Ahmed ü Eşref
Tavâf-gâh-ı melâik hânkâhı sâmiye dergâh

Siyâdetle neseb-i pâk-vâlâdır eben-an-ced
Olurdu mâ-verâsın vaşfa mu’ciz hâmemiz bi’llâh

Sezâdır âsitânı kible-gâh-ı sâlikân olsa
Gelen ehl-i dilân elbet olur bir remzle âgâh

Nikâb-ı zuhruf-âsâ dest-res bulsa melâik hep
İnerler Hızr-ı destâr-ı şerîfin burka’-ı aynâh

*İden sıdk-ı Nasûh üzre teşebbüs dâmen-i pâkin
Girûb hemm ü gamından ba'd-ez-ân hiç eylemez âvâh*

*Sitâyiş vasfını temdîh ne mümkün mû-be-mû ta'rîf
Yine ilhâm olur himmetle isti'dâdım ey va'llâh*

*Şebân-rûz vasf-ı şânın zikre teşbîh-i şumâr etsem
Ne dürlü medh idersem idemem bir şemme lâ va'llâh*

*Husûsân zâdegân âli-cenâbın gûş-i irfânda
İki gevher zümürriid gûş-vâre mihr ile ol mâh*

*Kerâmât-ı himemle Hızr-mânend rehber ol nûra
Şeb-âsâ zulmet-i deycûr içinde dil bula hem-râh*

*Semâ'-âver olur meydân-ı kırtâs üzre devrânda
Fütûr gelmez kemiyet-i kilke dir lîk şeyhim illa'llâh*

*Kimine HÂFİZ dâî ider âmâl-i tasdî'dan
Hemân maksad duâ-yı nutk-ı pâkindir olan dil-hâh*

*Merâm ancak Cenâbından duâdır, ey hü mâ-vâye
Nüfûs-ı re'fetinle kâm-yâb oldum bi-hamdi'llâh*

Bu manzûmeyi yazan Hâfız, Hazret-i Şeyh'in, Beykoz'daki halîfesi, Hâfız Mehmed

Efendi merhûm olacak.

Tevhîd-hânenin olduğu mahal Doğancılar'da Kasab [Veli] sokağında idi. 25/Rebîü 'levvel/1336 (9 Ocak 1917) târîhindeki harîk-ı kebîrde maa't-teessüf yanmıştır. El-yevm arsası mevcûddur. Hz. Şeyh'in cilve-gâhı olan bu makâm-ı mübârekin tu'me-i lehîb-i hân-mân-sûz olması bâis-i elemdir."¹¹²

Raûfî Tekkesinin postu, Şeyh Ahmed Raûfî'nin vefatının ardından "Raûfîzâdeler" olarak tanınan ailesinin uhdesinde kalmıştır. Tabibzâde Mehmed (Zâkir) Şükrî Efendi'nin Mecmuâ-i Tekâya'sında tekkeye ait şeyhler listesi, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'den sonra sırasıyla Mehmed Nûrullâh Efendi, Abdürrahîm Nesîb Efendi, Mehmed Fazlî Efendi ve Ahmed Raûfî Efendi ile son bulmaktadır.¹¹³ H. 1228 (1814) tarihinden sonra tekkenin postuna geçen kişilerin isimleri tespit edilememektedir. Mehmet Baha Tanman'ın verdiği bilgiye göre M. 1823 yılında yazıldığı tahmin edilen müellifi meçhul olan şeyhler listesinde verilen bilgilere göre, Gülşenî şeyhleri kısmında "Üsküdar'da, Şeyh Yusuf Efendi hulefâlarından Raûfî Dergâhı şeyh vekili Mehmet Tâhir Efendi dâîleri" kaydı yer almaktadır.¹¹⁴ Padişah II. Mahmut'un kızlarından Saliha Sultan'ın düğününü anlatan müellifi bilinmeyen Surnâme'de "Üsküdar'da Ahmed Raûfî Tekyesi Şeyhi Efendi (sabîdir)" şeklinde zikredilmiş fakat ismi verilmemiştir.¹¹⁵

Verilen bilgiler ışığında, son iki şeyhin kısa aralıklarla vefat etmiş olmaları sebebiyle son postnişin Şeyh Ahmed Raûfî'nin H. 1228 (1813) yılında vefatı üzerine, bir erkek çocuğun posta geçtiği ve henüz reşit olmaması sebebiyle Şeyh Mehmet Tâhir Efendi'nin vekaleten tekkenin şeyhliğini yürüttüğü anlaşılmaktadır. Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin vefatından sonra eşi Ümmü Gülsüm Hanım Şeyh Mehmed Tâhir Efendi ile evlenmiştir. Mehmed Tâhir Efendi Sa'dîye tarikatına bağlı bulunan, Kadıköy Abdülbâki

¹¹² Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59-61.

¹¹³ Akbatu, "İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayih I", 78.

¹¹⁴ Tanman, "Raufi Tekkesi", 6/310.

¹¹⁵ Hatice Aynur, *Saliha Sultanın Düğününü Anlatan Surnâmeler* (Cambridge: Harvard Üniversitesi, Yakındoğu dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Doktora Tezi, 1995), 91.

Efendi Tekkesi postnişini Şeyh Abdülazîz Efendi'nin halifesidir. Tekkenin şeyhliğini vekaleten yürüten Mehmed Tâhir Efendi ve soyundan gelenler postnişin olmuştur.

Daha sonraki yıllarda yazılan tekkeler listeleri ve mecmualarda tekkenin ismi verilmiş fakat herhangi bir şeyh ismi bildirilmemiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde 1772/1 ve 3333 numaralarda kayıtlı, müellifi meçhul, ikisi de birbirinin aynı olan Hicri 13. Yy. da yazıldığı anlaşılan şeyhler listesinde “*Doğancılar'da Raûfî Tekkesi, Halvetî*” şeklinde geçmektedir.¹¹⁶ İstanbul'da mevcut tekke isimleri ve zikir günlerinin kayıtlı olduğu H. 1256 (1840) tarihli listede “*Halvetiyye'den Raûfî Efendi Tekyesi der Doğancılar der Üsküdar*” şeklinde yer almamıştır.¹¹⁷ Osmanlı son devir Şeyhülislamlarından Abdurrahman Nesîb efendi'nin (1332/1914) *Mecmuâ*'sında “*Doğancılar kurbünde şeyh Raûfî Tekkesi*” olarak kaydedilmiştir.¹¹⁸ Tabibzâde Mehmed Şükrü Efendi'nin H. 1291 (1875) yılında tamamladığı düşünülen eseri “*İstanbul Hankâhları Meşâyihî*” isimli eserinde “*Raûfî Efendi Tekkesi*” şeklinde geçen tekkeye ait sırasıyla posta geçen 5 şeyh yer almaktadır.¹¹⁹

Tekkenin zikir günü *Hankâhnâme* adlı eserde Cuma¹²⁰, *Mecmuâ-i Cevâmî* ve H. 1256 (1840) tarihli tekke listesinde ise Perşembe olarak yer almaktadır.¹²¹

¹¹⁶ Erkan Övüç, “Mecmua-i Tekâyâların Serencâmı ve Yeni Bir Liste Neşri”, *Tasavvuf Dergisi* 27 (Ocak-Haziran 2011), 295.

¹¹⁷ “*Âsitâne-i aliyye'de ve bilâd-ı selâse'de kâin el'an mevcûd ve muhterik olmuş tekkelerin isim ve şöhretleri ve mukâbele-i şerîfe günleri beyân olunur*” (İstanbul: Matbaa-i Darü'l-Hilâfetü'l-Aliyye, 1256/1840), vr.13.

¹¹⁸ Övüç, “Mecmua-i Tekâyâların Serencâmı”, 313.

¹¹⁹ Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyihî I”, 78.

¹²⁰ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 192.

¹²¹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 192.

Tekkeye Kurban Bayramı vesilesiyle her sene devlet tarafından bir adet koyun tahsil edilmiştir.¹²² H. 1267 (1851)¹²³, H. 1282 (1866)¹²⁴, H. 1296 (1879)¹²⁵, H. 1298 (1881)¹²⁶, H. 1300 (1883)¹²⁷, H. 1301 (1884)¹²⁸, H. 1304 (1886)¹²⁹, H.1305 (1887)¹³⁰ tarihlerinde de tekkeye birer adet koyun kurban olarak tahsis edildiği Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan belgelerden anlaşılmaktadır. H. 1320-1326 (1903-1909) yıllarında Kurban Bayramı'nda tekkeye verilen kurbanlar, Şeyh Ahmed Hıfzî Efendi tarafından teslim alınmıştır.¹³¹

Devlet tarafından her yıl muharrem ayında dağıtılan muharremiyelerden tekkeye 30 kuruş para tahsis edildiği Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yer alan H. 1256 (1842)¹³², H. 1259 (1844)¹³³, H. 1262 (1847)¹³⁴, H. 1266 (1850)¹³⁵, H. 1272 (1856)¹³⁶, H. 1274 (1858)¹³⁷, H. 1277 (1861)¹³⁸, H. 1283 (1866)¹³⁹, H. 1313 (1896)¹⁴⁰, H. 1319 (1902)¹⁴¹ tarihli belgelerden anlaşılmaktadır.

Rumi 1301 (1885-1886) yılında Dahiliye Nezareti tarafından yapılan istatistik cetvelinde tekkede 3 erkek ve 3 kadın nüfusunun bulunduğu kaydedilmiştir.¹⁴²

¹²² Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Hazîne-i Hassa Defterleri [HH.d.], NO. 14288.

¹²³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Cevdet Tasnifi Saray Arşivi [C.SM.], NO. 26., Gömlek No.1338., vr.5.

¹²⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı [TS.MA.e.], NO. 611., Gömlek No.75.

¹²⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 612., Gömlek No.1., vr.48.

¹²⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı Arşivi [Y.MTV.], NO. 7., Gömlek No.73., vr.3.

¹²⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 419., Gömlek No.13., vr.21.

¹²⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 419., Gömlek No.9., vr.64.;

¹²⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 611., Gömlek No.73., vr.3.

¹³⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 611., Gömlek No.76., vr.2.

¹³¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, TS.MA.e., NO. 1302., Gömlek No.79., vr.1-6.

¹³² Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Evkaf Nezâreti Defterleri [EV.d.], NO. 11466.

¹³³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12138.

¹³⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12612.

¹³⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 13834.

¹³⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 15504.

¹³⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 16554.

¹³⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 17470.

¹³⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 20050.

¹⁴⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 18428.

¹⁴¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 29706.

¹⁴² Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 192.

1.4.6.1.1 Raûfî Âsitânesi Şeyhleri

a. Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi

Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi (1170/1756-1757) Halvetiyye tarikatının Ramazâniyye kolundan Şeyh Selâmi Ali Efendi Tekkesi Şeyhi Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi'den hilafet almıştır. Evinin bitişiğine yaptığı tevhidhânede ve yakınındaki Sinan Paşa Camiinde irşat faaliyetlerine devam etmiştir. Alim, arif ve irfan sahibi bir zat olan Ahmed Raûfî münzevi bir hayat sürmesine ve şöhretten kaçınmasına rağmen Padişah III. Osman kendisini sık sık ziyaret ederek duasını almıştır. Yazdığı şiirleriyle tanınan Ahmed Raûfî, yaklaşık yirmi kadar halife yetiştirmiştir. Vefatında Sinan Paşa Camii haziresine defnedilmiştir.¹⁴³

b. Şeyh Mehmed Nûrullâh Efendi

Şeyh Mehmed Nûrullâh Efendi (1189/1775), Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin oğludur. Babasının vefatının ardından tekkenin başına geçen Mehmed Nûrullâh Efendi, yaklaşık 19 yıl meşihat görevinde bulunarak Hicri 15 Rebiyülevvel 1189 (16 Mayıs 1775) yılında vefat etmiştir. Sinan Paşa Camii haziresindeki sikkeli, şâhideli mezarı, babası Şeyh Ahmed Raûfî'nin yanındadır.¹⁴⁴

c. Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi

Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi (1227/1812), Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin torunu ve Mehmed Nûrullâh Efendi'nin oğludur. Yeniköy Tekkesi Şeyhi Hâfız Mehmed Azîz Efendi'nin halifesidir. Babası Mehmed Nûrullâh Efendi'nin vefatı üzerine posta

¹⁴³ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 193; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/466; Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu'da Tasavvuf*, 64.

¹⁴⁴ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Akbatu, "İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayih I", 78; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/466.

geçmiştir. Buradaki vazifesinin yanında Yeniköy ve Beykoz Tekkelerinin vekaleten şeyhliğini üstlenmiştir. “*Pirzâde*” veya “*Raûfzâde*” diye meşhur olan Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi’nin Dîvânçesi mevcuttur. Hicri 22 Ramazan 1227 (1 Ekim 1812) tarihinde vefat eden Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi’nin sikkeli mezar taşı Sinan Paşa Camii haziresinde, babasının yanında bulunmaktadır.¹⁴⁵

d. Şeyh Mehmed Fazlî Efendi

Şeyh Mehmed Fazlî Efendi (1227/1812), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi’nin oğludur. Babasından sonra postnişin olan Şeyh Mehmed Fazlî Efendi, Hicri 9 Zilhicce 1227 (14 Aralık 1812) tarihinde vefat etmiştir. Mezar taşı mevcut değildir.¹⁴⁶

e. Şeyh Ahmed Raûfî Efendi

Şeyh Ahmed Raûfî Efendi (1228/1813), Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi’nin diğer oğludur. Kardeşi Mehmed Fazlî Efendi’nin vefatı üzerine postnişin olmuştur. Hicri 17 Zilhicce 1228 (11 Aralık 1813) tarihinde küçük yaşta vefat etmiştir.¹⁴⁷

Tekkenin şeyhleri hakkında bilgi veren Tabibzâde Mehmed Şükrü Efendi’nin listesi burada son bulmaktadır.¹⁴⁸

f. Şeyh Mehmed Tâhir Efendi

Şeyh Mehmed Tâhir Efendi (H.), Kadıköy’de bulunan Abdulbâki Efendi Tekkesi Postnişini Şeyh Abdülazîz Efendi’nin halifesidir. Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi’nin

¹⁴⁵ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayihî I”, 78; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/466; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

¹⁴⁶ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayihî I”, 78; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/466-467.

¹⁴⁷ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayihî I”, 78; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/467.

¹⁴⁸ Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşayihî I”, 78.

irtihalinden sonra eşi Ümmü Gülsüm Hanım ile evlenmiştir. Şeyh Ahmed Raûfî Efendi'nin küçük yaşta vefat etmesi üzerine vekaleten tekkenin şeyhliğini üstlenmiştir.¹⁴⁹

g. Şeyh Ahmed Hıfzî Efendi

Şeyh Ahmed Hıfzî Efendi (H.?), Hicri 1296 (1879)¹⁵⁰ ve 1326 (1909)¹⁵¹ yılları arasında Kurban Bayramı vesilesiyle tekkeye tahsis edilen kurbanlıkların kendisine verildiğine dair belgelerde isim ve mührü bulunmaktadır.¹⁵² Hüseyin Vassaf *Sefîne-i Evliyâ*'da Şeyh Ahmed Hıfzî Efendi'nin tekkenin bulunduğu hanede ikamet ettiğini ve kendisini bir gün tekkeye davet ettiğini bildirmiş ve bu ziyaretinde gördüklerini aktarmıştır.¹⁵³ *İstanbul Tekkeleri Nüfus Vukuatı Defteri*'nde¹⁵⁴ verilen listeye göre Tekke'de, Hicri 1272 (1855-1856) doğumlu Şeyh Ahmed Hıfzî Efendi ile birlikte tekkenin ikinci şeyhi Hicri 1265 (1848-1849) doğumlu Mehmed Nâbi Efendi, üçüncü şeyhi Hicri 1277 (1860-1861) doğumlu Nu'man Naîm Efendi, Hicri 1235 (1819-1820) doğumlu Derviş Râşid Efendi ve Hicri 1283 (1866-1867) doğumlu Derviş Abdulbâki Cevdet Efendi ikamet etmektedir.¹⁵⁵

Tekke, Hicri 1336 (1917) yılında çıkan büyük yangında yok olmuştur. Günümüze dergâha ait herhangi şey ulaşmamıştır. Kaynaklarda da dergâhın yeri mimari yapısı hakkında Hüseyin Vassaf'ın eserinde verdiği bilgiler dışında bir bilgi bulunmamaktadır. Mehmet Cemal Öztürk, âsitâne hakkında bilgi verirken dipnot olarak “*Muhtemelen daha*

¹⁴⁹ Tanman, “Raufî Tekkesi”, 6/310.

¹⁵⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, (BOA), [TS.MA.e], NO. 419., Gömlek No.9., vr.64.

¹⁵¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, (BOA), [TS.MA.e], NO. 1302., Gömlek No.79., vr.1-6.

¹⁵² Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194.

¹⁵³ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/59.

¹⁵⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Kamil Kepeci Tasnifi [KK.d.], NO: 6290/1, vr.382.

¹⁵⁵ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Haksan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, 1/467.

önce Dışişleri Bakanlığına, şimdilerde ise bir vakfa tahsis edilen yer olabilir. Bu arazi içinde tarihi bir çeşme de mevcuttur.” Kaydını düşmüştür.¹⁵⁶

Raûfiyye, Üsküdar Doğancılardaki âsitâne haricinde Beykoz, Yeniköy ve Rumelihisarı’ndaki kurulan tekkelerle faaliyetlerini sürdürmüştür.

1.4.6.2 Beykoz Raûfî Tekkesi

Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi tarafından Üsküdar Raûfî Âsitânesi’nin bir şubesi olarak kurulmuştur.¹⁵⁷ Kaynaklarda, “*Raûfî Efendi*”, “*Şeyh Raûfî Efendi*”, “*Karacaburun*”, “*Hâfız Efendi*”, “*Hâfız Mehmed Efendi*”, “*Beykoz Raûfî*”, “*Şeyh Mehmed Teyfik Efendi*”, “*Şeyh Hâfız Efendi*”, “*Teyfik Efendi*” ve “*Beykoz Halvetî*” isimleriyle anılmaktadır.¹⁵⁸

Tekke, Beykoz İlçesi, Karacaburun Caddesi (günümüzde Kelle İbrahim Caddesi), Beykoz Camii Sokağı ve Hacı Ali Bey Caddesi köşesinde, Beykoz Parkı’nın yakınında bulunmaktaydı.¹⁵⁹ Beykoz İlçesi, Karacaburun’da 377 ada, 26 parselde kayıtlı olan dergâh yok olmuş, günümüze sadece 27 parselde kayıtlı haziyesi ulaşmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/409.

¹⁵⁷ Erkan Övüç, “1345 Defterine Göre 1925’te Üsküdar Tekkeleri”, *Tasavvuf Dergisi* 2/38 (Temmuz-Aralık 2016), 104; Mehmet Cemal Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, *Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (Ankara: T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, 2013), 3/820; Necdet Yılmaz, “Osmanlı Beykoz’unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, *Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 251.

¹⁵⁸ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 194; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413; Mehmet Baha Tanman, “Raufi Tekkesi (Beykoz)”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı, 1995), 8/367; Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*, 65.

¹⁵⁹ Tanman, “Raufi Tekkesi (Beykoz)”, 8/367; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

¹⁶⁰ Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 107; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198; Övüç, “1345 Defterine Göre 1925’te Üsküdar Tekkeleri”, 104.

Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi tarafından kendi arsası üzerine, Halvetiyye tekkesi olarak vakfetmiş ve hulefasının sakin olmasını şart eylemiştir.¹⁶¹ Hicri 1175 (1761) yılında vakfiye düzenlenmiştir. Vakfiye kayıtlarından anlaşıldığına göre, tekke olarak vakfedilen arsa, Beykoz Korusu denilen Abraham Korusu, Ayşe binti Ahmed Hatun üzerine kayıtlı bulunan bahçe ve umumi yol ile çevrilidir.¹⁶² Dergâh binasının niteliği vakfiye kaydında, “*Fevkânî bir bâb oda ve ittisâlinde âyîn-i tarikat-ı Halvetiyye icrâsı için muad tevhîdhâne ta’bir olunur bir bâb hücre-i vâsia ve ittisâlinde bir bâb kebîr oda ve tahtında iki bâb oda ve bi’r-i mâ ve sokak kapusu*” şeklinde belirtilmiştir.¹⁶³ Tekke ve zâviyelerin seddine kadar faal olan tekke binası 1930’lu yıllarda yol genişletme çalışmaları esnasında yıkılmıştır. Günümüzde sadece tahrip edilmiş haldeki haziresi kalmıştır.¹⁶⁴

Vakfiyeye göre, Şeyh Hâfız Efendi vefatından sonra halifelerinden layık olanın postnişin olmasını, eğer layık bir halife bulunmadığı durumda, Yiğitbaşı Ahmed Efendi tekkesinden uygun birinin şeyh olmasını şerh düşmüştür. Tekkenin ikinci şeyhi Ahmed Niyâzî Efendi’nin vefatının ardından uygun bir halife bulunmaması sebebiyle, Üsküdar Raûfî Dergâhı şeyhi olan Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi, vakfiye kaydına uyularak şeyhliğe tayin edilmiştir.¹⁶⁵

Vakıf icra defterinde tekkeye vakfedilen akarların kayıtları mevcuttur. Bunların ilki Hicri 1178 tarihinde, sonuncusu da Hicri 1295 yılında tekkeye vakfedilmiş 13 adet akarı bulunmaktadır. Bu vakfiyelerden elde edilen kiralar, tadilat, taammiye, kandil

¹⁶¹ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413; Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 107; Övüç, “1345 Defterine Göre 1925’te Üsküdar Tekkeleri”, 104.

¹⁶² Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/820.

¹⁶³ Övüç, “1345 Defterine Göre 1925’te Üsküdar Tekkeleri”, 104; Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/820.

¹⁶⁴ Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 107; Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/820.

¹⁶⁵ Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/820.

yakılması, hatim ve mevlid kıraatine tahsil edilmiştir.¹⁶⁶ Tekke'ye ait akarlar olmasına karşın, belirli dönemlerde bu gelirler, taammiye konusunda yetersiz kaldığı için tekke yetkilileri tarafından resmi merciler ile bu sorun halledilmeye çalışılmıştır.¹⁶⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivlerinde bulunan H. 1190 (1776)¹⁶⁸, H. 1267 (1851) tarihli Sadaret Arşivi (AMD)¹⁶⁹, Sadaret Arşivi (MKT.MHM)¹⁷⁰ ve İrade Arşivi (MVL.)¹⁷¹, belgeler ile Evkaf Nezareti'nden taammiyelerine zam yapılması talep edilmiştir.

Meclis-i Meşâyih'in Hicri 1334 (1918) tarihli *Merkez Tekâyâ Tâlimatnâmesi* ile Hâfız Mehmed Efendi Tekkesi, Beykoz'da bulunan tekkelerin bağlandığı merkez tekke haline gelmiştir. İstanbul Tekkelerinin 15. merkezi olan Tekke, Beykoz'da bulunan Halvetiyye'den Şeyh Süleyman Efendi Tekkesi, Nakşibendiyye'den Yûşâ Tekkesi, Serviburnu Mehmed Emin Efendi Tekkesi, Şeyh Atâullah Efendi Tekkesi ve Anadoluhisarı'nda Rûmî Mehmed Nazif Efendi Tekkesi, Rifâiyye'den Çayır Tekkesinin bağlandığı merkez tekke vazifesini üstlenmiştir.¹⁷²

Hicri 1302 (1885) yılında Tekke'de 6 erkek ve 7 kadın ikamet etmekteydi.¹⁷³ *İstanbul Tekkeleri Nüfus Vukuatı Defteri*'nde verilen listeye göre Tekke'de, Postnişin Hicri 1241 (1825-1826) doğumlu Şeyh Mehmed Tevfik Efendi, Şeyh Mehmed Tevfik Efendi'nin mahdumu Hicri 1267 (1850-1851) doğumlu Hâfız Ahmed Raûf Efendi, İkinci Şeyh Hicri 1244 (1828-1829) doğumlu Şeyh Mehmed Sâlih Efendi, Hicri 1246 (1829-

¹⁶⁶ Öztürk, "Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi", 3/821-822.

¹⁶⁷ Öztürk, "Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi", 3/821.

¹⁶⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Cevdet Tasnifi Evkaf Arşivi [C.EV.], NO. 230., Gömlek No.11472.

¹⁶⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Sadaret Amedi Kalemi Evrakı Arşivi [A.AMD.], NO. 29., Gömlek No.51.

¹⁷⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Sadaret Tasnifi Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı Arşivi [A.MKT.MHM.], NO. 31., Gömlek No.17.

¹⁷¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), İrade Meclis-i Vala Arşivi [İ.MVL.], NO. 199., Gömlek No.6214.

¹⁷² Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 253.

¹⁷³ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198; Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 253.

1830) doğumlu Derviş Osman b. Nazîf Efendi, Hicri 1238 (1822-1823) doğumlu Derviş Mustafa b. Ömer Efendi ve Hicri 1239 (1823-1824) doğumlu Derviş Emîn b. Abdullah ikamet etmekteydi.¹⁷⁴ Tekke’de 1918 yılında, Ketebeden Ömer, Müezzîn Arif, ahaliden Salih, Vasîf, Mustafa, Cemal, Hâfız Hayri, Mekteb hademelerinden Maruf ve tekkenin zâkiri Raûf Efendizâde Hâfız Kadri Efendi bulunmaktaydı.¹⁷⁵

Devlet tarafından her yıl muharrem ayında dağıtılan muharremiyelerden tekkeye 30 kuruş para tahsis edildiği Başbakanlık Osmanlı Arşivleri’nde yer alan H. 1256 (1842)¹⁷⁶, H. 1259 (1844)¹⁷⁷, H. 1262 (1847)¹⁷⁸, H. 1266 (1850)¹⁷⁹, H. 1272 (1856)¹⁸⁰, H. 1274 (1858)¹⁸¹, H. 1277 (1861)¹⁸², H. 1283 (1866)¹⁸³, H. 1313 (1896)¹⁸⁴, H. 1319 (1902)¹⁸⁵ tarihli belgelerden anlaşılmaktadır.

Tekke’nin ayin günü hakkında kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Tekkenin Vakfiyesine göre, Şeyh Hâfız Mehmed Efendi’nin irtihalinden sonra postnişin olacak kişinin her hafta pazartesi geceleri âyîn-i tarikat icra etmesi koşulu yer almaktadır.¹⁸⁶ Bu ibarede de belirtildiği üzere Tekke’nin kuruluşunda ayin gecesinin pazartesi günü olduğu anlaşılmaktadır. Vassaf *Sefîne-i Evliyâ*’da ayin gününü pazartesi olarak kaydetmiştir.¹⁸⁷ *Âsitâne*’de¹⁸⁸ ve *Hankahnâme*’de¹⁸⁹ pazar günü geçmektedir. Yeşilzâde Mehmed Sâlih Efendi’nin *Rehber-i Tekâyâ*’sında Şa’bâniyye tekkeleri

¹⁷⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, KK.d., NO. 6290/1, vr.434.

¹⁷⁵ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198.

¹⁷⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 11466.

¹⁷⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12138.

¹⁷⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12612.

¹⁷⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 13834.

¹⁸⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 15504.

¹⁸¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 16554.

¹⁸² Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 17470.

¹⁸³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 20050.

¹⁸⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 18428.

¹⁸⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 29706.

¹⁸⁶ Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/823.

¹⁸⁷ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

¹⁸⁸ “*Âsitâne-i aliyye’de ve bilâd-ı selâse’de kâin el’an mevcûd ve muhterik olmuş tekkelerin isim ve şöhretleri ve mukâbele-i şerîfe günleri beyân olunur*”, vr.6.

¹⁸⁹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198.

içerisinde Raûfî Efendi Tekkesi (Beykoz) âyin gününü cumartesi, Şeyh Hâfız Efendi Tekkesi (Beykoz) âyin gününü ise perşembe olarak vermiştir.¹⁹⁰ Bandırmalızâde Ahmed Münib Efendi de *Mecmuâ-i Tekâyâ*'sında Raûfî Efendi Tekkesi (Beykoz) âyin gününü pazartesi, Şeyh Hâfız Efendi Tekkesi (Beykoz) âyin gününü ise perşembe şeklinde kaydetmiştir.¹⁹¹ Her iki tekkenin de aynı olduğu düşünüldüğünde farklı günlerde âyin icra edilmesinin sebebinin farklı tarikatlara ev sahipliği yapmasından kaynaklanmaktadır. Tekke'de Raûfî usulünün yanında Cerrâhî ve Şa'bânî usulünün bir arada yürütüldüğü anlaşılmaktadır.¹⁹²

1932-1933 yıllarında yol genişletme çalışmaları sırasında sağlam olmasına rağmen yıktırılan tekkeden günümüze sadece haziresi ulaşmıştır. Oldukça harap bir halde olan hazirede Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi, Şeyh Mehmed Tevfik Efendi, Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi, İmamzâde Emin Efendi, Şeyh Yahyâ Efendi, İbraillî Serrâc Ahmed Ağanın oğlu derviş Sâlih Efendi, Şeyh Yahyâ Efendi'nin annesi Rukiyye Hanım, Şeyh Ahmed Necmeddin Efendi, Emin Efendi'nin annesi Hatice Hanım ve Şeyh Yahyâ Efendi'nin eşi Necibe Hanım medfundur. Diğer mezar taşları kırık veya toprağa gömülmüş haldedir.¹⁹³

1.4.6.2.1 Beykoz Tekkesinin Şeyhleri

a. Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi

Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi (1208/1794) hakkında kaynaklarda yeterli bir bilgi bulunmamaktadır. Beykoz Tekkesinin kurucusu ve ilk şeyhidir. Pir Seyyid Ahmed

¹⁹⁰ Mustafa Aşkar, "Son Dönem Tekke Mecmûalarından Yeşilzâde Mehmed Salih Efendi'nin Rehber-i Tekâyâ'sı", *Tasavvuf Dergisi* 1/3 (Nisan 2000), 153-154.

¹⁹¹ Bandırmalızâde Seyyid Ahmed Münib Üsküdârî, *Mecmuâ-i Tekâyâ* (İstanbul: Âlem Matbaası, 1307/1889), vr.7, 13.

¹⁹² Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 253.

¹⁹³ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/413.

Raûfî Efendi'nin halifesidir. Kendi arsasını Tekke olarak vakfetmiş ve burada 38 sene şeyhlik yapmıştır.¹⁹⁴

Bilinen 5 halifesi vardır. İlki Şeyh Seyyid Ahmed Raûfî'nin torunu Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'dir (1227/1812). İkincisi kendinden sonra postnişin olan Ahmed Niyâzî Efendi'dir. Üçüncüsü Sütüceli Ahmed Efendi'dir (1205/1790-91).¹⁹⁵ Dördüncüsü Erzurumlu Şeyh Sâlih Efendi'dir. Tekke'nin haziresinde medfundur. Mezar taşında “*Merhûm ve Mağfûr / Erzurumî Şeyh / es-Seyyid Sâlih Efendi / rûhiçün fâtihâ / 25 Şaban 1198*” yazılıdır. Beşinci halifesi ise Ahmed Efendi'dir. Tekkenin haziresinde medfundur. Mezar taşında “*Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî / merhum ve mağfûr / eş-Şeyh Ahmed / Efendi rufuna / fâtihâ sene 1192*” yazılıdır.¹⁹⁶

Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi vefatında Tekkenin haziresine defnedilmiştir. Mezar taşında “*Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî / Vâsılîn-i Tarikat-ı Aliyye-i / Halvetiyyeden eş-Şeyh Hâfız / Mehmed Efendi Kaddesallâhu / Sırrahu'l-Azîz hazretlerinin / Kabr-i şerifidir lillâhi' / l-fâtihâ / Şevval sene 1208*” yazılıdır. Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*'da Hicri 27 Şevval 1208 tarihinde vefat ettiğini bildirmiştir.¹⁹⁷ Şâhidesi Halvetî sikkelidir.¹⁹⁸

b. Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi

Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi (1219/1804), Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi'nin halifesidir. Yaklaşık 11 yıl şeyhlik vazifesini yürütmüştür. Tekkenin haziresinde medfundur. Mezar taşında “*Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî / Vâsılîn-i Tarikat-ı Aliyye-i /*

¹⁹⁴ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413; Yılmaz, “Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 198.

¹⁹⁵ Muhiddin Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi ve Silsilenâme-i Sûfiyye İsimli Eseri*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 98; Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfı”, 3/820.

¹⁹⁶ Yılmaz, “Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199.

¹⁹⁷ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

¹⁹⁸ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199.

*Halvetiyyeden eş-Şeyh / Ahmed Niyazi Efendi / Kuddise sırrahu'l-azîz / Hazretlerinin kabr-i şerîfidir / lillah-i Teâlâ el-fâtihâ / fî 27 Ramazan 1219” yazılıdır.*¹⁹⁹

c. Şeyh Raûfîzâde Abdürrahîm Nesîb Efendi

Şeyh Raûfîzâde Abdürrahîm Nesîb Efendi (1227/1812), Üsküdar Raûfî Âsitânesi şeyhi, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin torunudur. Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi'nin vefatından sonra postnişin olacak uygun bir halife bulunmaması sebebiyle, Tekke'nin Vakfiyesi gereği, Şeyhülislam Ahmed Es'ad Efendi'nin H. 1220 tarihli beratı ile şeyh olarak tayin edilmiştir.²⁰⁰ Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi, aynı zamanda Yeniköy Şeyh İsmâîl Efendi Tekkesinin şeyhliğini de vekaleten yürütmüştür.²⁰¹

d. Şeyh Mehmed Rıza Efendi

Şeyh Mehmed Rıza Efendi (?), Beykoz Süleyman Efendi Tekkesinin altıncı şeyhidir.²⁰² Babası Şeyh Hâfız Seyyid Ahmed Gülşenî Efendi (1212/1797), Süleyman Efendi Tekkesinin dördüncü şeyhidir. Şeyh Mehmed Rıza Efendi, Pazar Kayığı Reisidir.²⁰³ Beykoz, 58 hane, 63 numarada ikamet ettiği anlaşılan Şeyh Mehmed Rıza Efendi, geçimini denizden sağlamıştır. 2 yarım hisse balık kayığı, 8 uskumru ağı, 30 kalkan ağı, Karacaburun'da beş kayıklık yarım hisse kayıkhanesi, 2 kireç kayığı ve bir kayık alanlık kireç kayığı su limanı mülkü bulunan Şeyh Mehmed Rıza Efendi'nin ayrıca

¹⁹⁹ Yılmaz, “Osmanlı Beykoz’unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

²⁰⁰ Berat için bkz.; Öztürk, “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi”, 3/830.

²⁰¹ Yılmaz, “Osmanlı Beykoz’unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

²⁰² Şinasi Akbatu, “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyih III.”, *İslam Medeniyeti Mecmuası* 5/2 (Haziran 1981), 115.

²⁰³ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 312.

harap haldeki bir Attar dükkanında 4/3 hissesi bulunduğu kayıtlarda yer almaktadır.²⁰⁴

Kısa bir süre vekaleten şeyhlik yapmış, yerini halifesi Yahyâ Efendi'ye bırakmıştır.²⁰⁵

e. Şeyh Seyyid Yahyâ Efendi

Şeyh Seyyid Yahyâ Efendi (1247/1832), İbrâilli Serrâc Ahmed Efendi'nin oğludur. Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi ve Şeyh Rıza Efendi'nin halifesidir. Ayrıca Yeniköy Tekkesinin vekaleten şeyhliğini yürütmüştür. Tekkenin haziresinde medfundur. Mezar taşında “*Hüve'l-Bâkî Okuyanlar fâtiha rahmeten / li'l-âlemîn durağı cennet / Ola fî makâm-ı emîn / İbrâilli Serrâc Ahmed / Ağa'nın oğlu es-Seyyid Şeyh / Yahyâ Efendi ruhuna fâtiha / fî 6 Ramazan 1247*” yazılıdır.²⁰⁶

f. Şeyh Seyyid Ahmed Necmeddin Efendi

Şeyh Seyyid Ahmed Necmeddin Efendi (1264/1847), Şeyh Yahyâ Efendi'nin büyük oğludur. Yaklaşık 17 yıl tekkenin şeyhlik vazifesini yürütmüş, vefatında tekkenin haziresine defnedilmiştir. Mezar taşında “*Yâ Hû / Vâsılîn-i Tarîkat-ı Aliyye-i / Halvetiyyeden merhum / es-Seyyid eş-Şeyh Yahya Efendi / zâde Seyyid Şeyh Ahmed Necmeddin / Efendi'nin ruhuna fâtiha / fî 2 Ramazan 1264*” yazılıdır.²⁰⁷

g. Şeyh Seyyid Hâfız Mehmed Tevfik Efendi

Şeyh Seyyid Hâfız Mehmed Tevfik Efendi (1301/1884), Şeyh Yahyâ Efendi'nin diğer oğludur. Hâfız, hattat ve alimdir. Cerrâhiyye tarikatına müntesiptir. Hicri 1241

²⁰⁴ Şükriye Pınar Özyalvaç, “1840 Yılı Temettuât Defterlerine Göre Beykoz Kasabası'nın Fiziksel, Sosyal ve Demografik Yapısı”, *Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 129.

²⁰⁵ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

²⁰⁶ Yılmaz, “Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

²⁰⁷ Yılmaz, “Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199-200; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

(1825-1826) yılında doğan Şeyh Mehmed Tevfik Efendi, eğitimini tamamladıktan sonra Beykoz'daki sıbyan mektebine muallim olmuştur. Hattat Şalcıazade Seyyid Mehmed Reşid Efendi'den (1282/1866) hüsn-i hat meşk eden Şeyh Hâfız Mehmed Tevfik Efendi iyi bir hattat olmakla beraber hat dersleri de vermiştir.²⁰⁸ Büyük biraderi Şeyh Ahmed Necmeddin Efendi'nin vefatı üzerine postnişin olmuştur. Nûreddin Cerrâhî Dergâhı Şeyhlerinden Şeyh Abdülazîz Zihnî Efendi'den (1270/1854) hilafet almıştır.²⁰⁹ 37 sene şeyhlik yapmıştır. Yeniköy Şeyh İsmail Efendi Tekkesinin de vekaleten şeyhliğini yürütmüştür. İstanbul Halvetî şeyhleri arasında oldukça kıymet ve hürmet gören Şeyh Seyyid Mehmed Tevfik Efendi gittiği bütün tekkelerde, post makamına çekilmiş ve zikrin tertip ve idaresi kendisine verilmiştir. Vefatında Tekkenin haziresine defnedilmiştir.²¹⁰ Mezar taşında *“Allah Hayy / Tarikat-ı Halvetiyye-i Raûfiyyeden olan iş bu / dergâhda otuz yedi sene postnişin / olmuş ve memleketin imâmet ve hitâbet ve mekteb / hocalığı gibi hidemâtiyla ahâlisini zâhiren / ve bâtinen müstefid etmiş olan ve İbrâillî / Şeyh Yahya Efendi mahdûmu bulunan / merhûm ve mağfur el-muhtâc ilâ rahmet-i / Rabbihi'l-Kadîr ve şefâat-ı hazret-i Muhammed en-Nebî / el-Beşîru'n-Nezîr Hattat el-Hâc eş-Şeyh / es-Seyyid Mehmed Tevfik Efendi rûhiçün fâtihâ / Velâdeti: Sene 1240 Vefâtı: 16 Rebiyülahir sene 1301”* yazmaktadır.²¹¹

h. Şeyh Mehmed Sâlih Efendi

Şeyh Mehmed Sâlih Efendi (?), Şeyh Yahyâ Efendi'nin en küçük oğludur. Hicri 1244 (1828-1829) yılında doğmuştur. Bosna-Hersek ve Silivri Kadılığı yapan Şeyh

²⁰⁸ Mustafa Üzel, “Hattat Esseyyid Mehmed Tevfik”, *Hattatlarımız* (Erişim Tarihi: 26 Kasım 2020 Perşembe); “Seyyid Mehmed Tevfik Efendi”, *Ketebe* (Erişim Tarihi: 26 Kasım 2020 Perşembe).

²⁰⁹ Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 65; Hür Mahmut Yücer, *XIX. Asırda Anadolu'da Tasavvuf* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001), 137.

²¹⁰ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413-414.

²¹¹ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413-414; Yılmaz, “Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”, 252; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 200.

Mehmed Sâlih Efendi, vazifesinden dolayı şeyhlikten feragat etmiştir. Vefatında Tekke'nin haziresine defnedilmiştir.²¹²

i. Şeyh Hâfız Ahmed Raûf Efendi

Şeyh Hâfız Ahmed Raûf Efendi (1316/1898), Hicri 1267 yılında doğmuştur. Hattat Şeyh Mehmed Tevfik Efendi'nin oğlu ve halifesidir. Yeniköy Şeyh İsmail Efendi Dergâhı yakınlarında bulunan ve günümüze ulaşmamış olan Molla Çelebi Camii imam ve hatipliğini yapmıştır. Tasavvuf eğitimini babası Şeyh Hâfız Mehmed Tevfik Efendi'den almıştır. Babasının irtihaliyle Fatih ilçesi Kumrulu Mescidindeki Sertarîkzâde (Salı) Tekkesi şeyhi, Kumrulu Şeyhi Latîf Efendi diye meşhur olan Şeyh Abdüllatîf Fazlî Efendi'den (1303/1885-86) seyr-ü sülûkunu tamamlamıştır. Fakat terbiye, telsîk ve ilbasını usûl-i Raûfîyye üzerine almıştır. 48 yaşında iken vefat etmiştir.²¹³

j. Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi

Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi (1327/1913), Yeniköy Tekkesinin şeyhidir. Şeyh Ahmed Necmeddin Efendi'nin oğludur. Şeyh Hâfız Ahmed Raûf Efendi'nin vefatı üzerine oğlu Mehmet Tevfik'in küçük olması sebebiyle Hicri 1323 (1905) yılına kadar buraya vekalet etmiştir.²¹⁴ İhtiyarlığı sebebiyle Meclîs-i Meşâyih'e müracaat ederek yerini Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi'ye bırakmıştır.²¹⁵

k. Şeyh Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi

Şeyh Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi (M. 1954), Babası Mehmed Hâşim Efendi'dir. Hicri 1296 (1882) yılında Beykoz'da dünyaya gelmiştir. Hattattır. Şeyh Hâfız

²¹² Öztürk, "Hazret-i Pir Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²¹³ Öztürk, "Hazret-i Pir Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²¹⁴ Öztürk, "Hazret-i Pir Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²¹⁵ Detaylı bilgi için bkz.: Öztürk, "Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfîyesi", 3/830-831.

Mehmed Tevfik Efendi'nin torunudur. Şeyh Ahmed Raûf Efendi'den Kur'an-ı Kerim hıfzını tamamlamıştır. Hafızlık eğitiminden sonra yine Şeyh Ahmed Raûf Efendi'den kırâat ve akâid talim etmiştir. Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi'nin halifelerindendir.²¹⁶ Tekkenin şeyhliğini vekaleten yürüten Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi, ihtiyarlığı sebebiyle Meclîs-i Meşâyih'e müracaat ederek yerini Hattat Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi'ye bırakmıştır. Meclîs-i Meşâyih'in Hicri 1323 (1905) tarihli beratı ile Şeyh Ahmed Raûf Efendi'nin oğlu Mehmet Tevfik Efendi'nin vekili olarak tekkenin şeyhi olarak atanmıştır.²¹⁷ Şeyh Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi, Yeniköy Tekkesi şeyhliğini de bir süre vekaleten yürütmüştür. Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi'nin oğlu Ahmed Niyâzî Efendi'nin naibi ve şeyh vekili Raûfizâde Şeyh Mustafa Servet Efendi'nin (1336/1918) vefatı üzerine postnişin tayin edilmiştir. Şeyh Ahmed Cemâleddin Efendi yaklaşık 20 yıl Beykoz Tekkesinin şeyhliğini yapmıştır.²¹⁸ Yerini halifesi, Şeyh Ahmed Raûf Efendi'nin oğlu Hattat Hâfız Abdülkâdir Süleyman Efendi'ye bırakmak üzereyken tekke ve zaviyeler kapatılmıştır.²¹⁹ 1954 yılında vefat eden Şeyh Ahmed Cemâleddin Efendi Küplüce Mezarlığına defnedilmiştir. Şeyh Ahmed Cemâleddin Efendi tarafından Meclîs-i Meşâyih'e verilen özgeçmişinde belirtildiği üzere, Tekkede kuruluşundan sonuna kadar Raûfî âyin ve erkânı icra edilmiştir.²²⁰

1.4.6.3 Yeniköy Tekkesi

İstanbul, Sarıyer İlçesi'ne bağlı Yeniköy semtinde bulunmaktadır. Yeniköy Mahallesi (eski Molla Çelebi Mahallesi), Arpacı Ali sokak ile Tekke Sokağı arasında

²¹⁶ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²¹⁷ Detaylı bilgi için bkz.: Öztürk, "Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfıyesi", 3/830-831.

²¹⁸ Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 252.

²¹⁹ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²²⁰ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414; Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 252-253; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 200.; Yücer, *XIX. Asırda Anadolu'da Tasavvuf*, 137.

bulunmaktadır. 267 ada, 1 parsel sayılı yerde kayıtlıdır. Tevhidhânesi yıkılmış, iki katlı ahşap meşruta binası ve haziresi günümüze ulaşabilmiştir.²²¹

Kaynaklarda “Yeniköy Tekkesi”, “Yeniköy Halvetî Tekkesi”, “Şeyh İsmâîl Efendi Tekkesi” adlarıyla anılmaktadır.²²² Kaynaklarda tekkenin Molla Çelebi mahallesinde, Köybaşı Caddesi, Molla Çelebi Camii yakınlarında bulunduğu belirtilmektedir.²²³ İmam ve hatiplik vazifesi Tekke tarafından yürütüldüğü anlaşılan Molla Çelebi Camii, yanındaki Çiftehnamla²²⁴ birlikte 1958 yılında yapılan yol güzergahında bulunması gerekçesiyle yıktırılarak yerine park yapılmış, günümüze yalnızca caminin tarihi şadırvanı ulaşmıştır.²²⁵

Tekkenin bânisi, Anadolu Kazaskeri Mehmed Emin Âtîf Efendi’dir.²²⁶ Tekke, Mehmet Emin Âtîf Efendi (1184/1770) tarafından müntesibi olduğu Şeyh Ahmed Raûfî’nin halifesi Şeyh İsmâîl Efendi için vakfedilmiştir. Mehmed Emin Âtîf Efendi, Hameyn Müfettişi, İzmir Valisi, Şam, Mekke ve İstanbul Kadılığının ardından Anadolu kazaskeri görevlerinde bulunmuştur.²²⁷ Mehmed Emin Âtîf Efendi, biraderi Mustafa Efendi ile birlikte Kazasker Kâtibzâde Mehmed Refî’ Efendi’den (1183/1769) hat meşk etmiştir.²²⁸ Aynı zamanda alim ve şair olan Mehmed Emin Âtîf Efendi H. 1184 yılında vefat etmiş ve tekkenin haziresine defnedilmiştir.²²⁹

²²¹ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414; Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 126; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314.

²²² Yücer, *XIX. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*, 138; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314.

²²³ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314.

²²⁴ Molla Çelebi Camii ve Çiftehnamla ilgili geniş bilgi için bkz.; Ayşe Gül Başaran, *Osmanlı Mimarisi İçin Kaynak Hadikatü’l-Cevâmi’ (II. Cild) İncelemeli Metin Çevirisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 207.

²²⁵ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414.

²²⁶ Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*, 66; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414.

²²⁷ Başaran, *Osmanlı Mimarisi İçin Kaynak Hadikatü’l-Cevâmi’*, 207-208; Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, 2/339.

²²⁸ Mustafa Üzel, “Hattat Mehmed Emin Atîf bin Ahmed bin Cibril”, *Hattatlarımız* (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2020 Perşembe).

²²⁹ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414; Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, 2/339; Mustafa Üzel, “Hattat Mehmed Emin Atîf bin Ahmed bin Cibril”, *Hattatlarımız* (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2020 Perşembe).

Hicri 1302 (1885-1886) yılında Tekke’de sadece bir erkeğin ikamet ettiği kaydedilmiştir.²³⁰ *İstanbul Tekkeleri Nüfus Vukuatı Defteri*’nde verilen listeye göre Tekke’de, Postnişin Hicri 1260 (1844-1845) doğumlu Şeyh Yahyâ Efendi, Hicri 1249 (1833-1834) doğumlu Derviş Mehmed Efendi b. Mustafa Efendi ve Hicri 1243 (1827-1828) doğumlu Derviş İsmâîl b. Ârif Efendi ikamet etmekteydi.²³¹

Devlet tarafından her yıl muharrem ayında dağıtılan muharremiyelerden tekkeye 30 kuruş para tahsis edildiği Başbakanlık Osmanlı Arşivleri’nde yer alan H. 1256 (1842)²³², H. 1259 (1844)²³³, H. 1262 (1847)²³⁴, H. 1266 (1850)²³⁵, H. 1272 (1856)²³⁶, H. 1274 (1858)²³⁷, H. 1277 (1861)²³⁸, H. 1283 (1866)²³⁹, H. 1313 (1896)²⁴⁰, H. 1319 (1902)²⁴¹ tarihli belgelerden anlaşılmaktadır.

Tekkenin günü kaynaklarda “*salı günü*” olarak yer almaktadır.²⁴² Halifesinin bulunmadığı zamanlarda Beykoz Raûfî Tekkesi ve Rumelihisarı Durmuş Dede Tekkesi Şeyhleri vekalet etmişlerdir.²⁴³

Tekkenin zaman zaman tamir ve tadilat yapıldığı, bazı masraflarının da devlet tarafından karşılandığı Hazine-i Hassa²⁴⁴ ve Maliye Nezareti kayıtlarından

²³⁰ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314.

²³¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, KK.d., NO. 6290/1, vr.428.

²³² Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 11466.

²³³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12138.

²³⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12612.

²³⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 13834.

²³⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 15504.

²³⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 16554.

²³⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 17470.

²³⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 20050.

²⁴⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 18428.

²⁴¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 29706.

²⁴² Bandırmalızâde, *Mecmuâ-i Tekâyâ*, vr.10; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414; Yücer, *XIX. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*, 138; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314; “Âsitâne-i aliyye’de ve bilâd-ı selâse’de kâin el’an mevcûd ve muhterik olmuş tekkelerin isim ve şöhetleri ve mukâbele-i şerîfe günleri beyân olunur”, vr.9; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/61.

²⁴³ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414.

²⁴⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA), Hazine-i Hassa İradeler Arşivi [HH.İ.], NO. 172., Gömlek NO.21.

anlaşılmaktadır.²⁴⁵ Son döneme kadar faaliyetine devam eden dergâh, tekkelerin kapatılmasından sonra bakımsızlık sebebiyle yıkılmıştır. Günümüze sadece haziresi ve şimdilerde şahsa ait olduğu anlaşılan meşruta binası ulaşmıştır.²⁴⁶

Tekkenin haziresinde Şeyh Seyyid İsmâîl Efendi (1185/1770), Şeyh Hâfız İsmâîl Efendi (1197/1783), Şeyh Mehmed Muzaffer Efendi (1218/1804), Mehmed Emin Âtîf Efendi (1184/1770), Şeyh Osman Efendi (1210/1795), Şeyh Abdullah Efendi (1206/1792), Derviş Feyzullah Efendi (1189/1775), Şeyh İsmâîl Efendi'nin annesi Zelihâ Hatun (1203/1789), Râbiâ Hanım medfundur.²⁴⁷

1.4.6.3.1 Yeniköy Tekkesinin şeyhleri

a. Şeyh İsmâîl Efendi

Şeyh İsmâîl Efendi (1185/1770), Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin halifesidir. Hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Annesi Zelihâ hatun (1203/1789) tekkenin haziresinde medfundur.²⁴⁸ Mehmed Emin Âtîf Efendi tarafından vakfedilen tekkede şeyhlik yapmıştır. Halifeleri, Şeyh Osman Efendi, Şeyh Hâfız İsmâîl Efendi ve Şeyh Abdullah Efendi'dir.²⁴⁹ Vefatında tekkenin haziresine defnedilmiştir.²⁵⁰

b. Şeyh Hâfız İsmâîl Efendi

²⁴⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA), Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti Arşivi [ML.EEM.], NO. 489/22., 510/23., 516/46., 521/12., 644/16.

²⁴⁶ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/414.

²⁴⁷ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415.

²⁴⁸ Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 126; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415.

²⁴⁹ Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 158.

²⁵⁰ Muslu, *XVIII. Asırda Anadolu'da Tasavvuf*, 66; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415; Başaran, *Osmanlı Mimarisi İçin Kaynak Hadikatü'l-Cevâmi'*, 207; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 314.

Şeyh Hâfız İsmâîl Efendi (1197/1783), tekkenin kurucusu olan Şeyh İsmâîl Efendi'nin halifesidir. 13 yıl şeyhlik yapmıştır. Vefatında tekkenin haziresine defnedilmiştir.²⁵¹

c. Şeyh Mehmed Muzaffer Efendi

Şeyh Mehmed Muzaffer Efendi (1218/1804), Önceki şeyh Hâfız İsmâîl Efendi'nin halifesi ve damadıdır. Tekkenin haziresinde medfundur.

d. Şeyh Raûfîzâde Abdürrahîm Nesîb Efendi

Şeyh Raûfîzâde Abdürrahîm Nesîb Efendi (1227/1812), Üsküdar Raûfî Âsitânesi şeyhidir. Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin torunudur. Şeyh Mehmed Muzaffer Efendi'nin vefatı üzerine tekkenin şeyhliğini vekaleten yürütmüştür.²⁵²

Şeyh Abdürrahîm Nesîb Efendi'nin vefatından sonra Beykoz Tekkesi şeyhleri, Yeniköy Tekkesinin de şeyhliğini yürütmüşlerdir.

e. Şeyh Mehmed Rıza Efendi

Şeyh Mehmed Rıza Efendi (?), Kısa bir süre vekaleten şeyhlik yapmıştır. Yerini halifesi Yahyâ Efendi'ye bırakmıştır.²⁵³

f. Şeyh Seyyid Yahyâ Efendi

²⁵¹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 315; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415.

²⁵² Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413, 415.

²⁵³ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/413.

Şeyh Seyyid Yahyâ Efendi (1247/1832), Beykoz Tekkesi Şeyhidir. Şeyh Ahmed Niyâzî Efendi ve Şeyh Rıza Efendi'nin halifesidir. Beykoz Tekkesi haziresinde medfundur.²⁵⁴

g. Şeyh Seyyid Ahmed Necmeddin Efendi

Şeyh Seyyid Ahmed Necmeddin Efendi (1264/1847), Beykoz Dergâhının şeyhi olup vekaleten şeyhliği yürütmüştür. Vefatında Beykoz Tekkesi haziresine defnedilmiştir.²⁵⁵

h. Şeyh Seyyid Hâfız Mehmed Tevfik Efendi

Şeyh Seyyid Hâfız Mehmed Tevfik Efendi (1301/1884), Şeyh Yahyâ Efendi'nin oğludur. Beykoz Dergâhının şeyhi olup vekaleten şeyhliği yürütmüştür. Vefatında Beykoz Tekkesi haziresine defnedilmiştir.²⁵⁶

i. Şeyh Mehmed Sâlih Efendi

Şeyh Mehmed Sâlih Efendi (?), Şeyh Yahyâ Efendi'nin en küçük oğludur. Hicri 1244 (1828-1829) yılında doğmuştur. Bosna-Hersek ve Silivri Kadılığı yapan Şeyh Mehmed Sâlih Efendi, vazifesinden dolayı şeyhlikten feragat etmiştir. Vefatında Tekke'nin haziresine defnedilmiştir.²⁵⁷

j. Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi

Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi (1327/1913), Hicri 1260 (1844-1845) yılında doğumludur. Şeyh Ahmed Necmeddin Efendi'nin oğludur. Amcazadesi Beykoz Tekkesi

²⁵⁴ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/413.

²⁵⁵ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 199-200; Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/413.

²⁵⁶ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/413-414.

²⁵⁷ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

şeyhi Hâfız Ahmed Raûf Efendi ile birlikte Fatih ilçesi Kumrulu Mescidindeki Sertarîkzâde (Salı) Tekkesi şeyhi, Kumrulu Şeyhi Latîf Efendi diye meşhur olan Şeyh Abdüllatîf Fazlî Efendi'den sülûkunu tamamlamıştır.²⁵⁸ Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi, Beykoz Tekkesine de Hicri 1323 (1905) yılına kadar vekalet etmiştir. İhtiyarlığı sebebiyle Meclîs-i Meşâyih'e müracaat ederek yerini Hâfız Ahmed Cemâleddin Efendi'ye bırakmıştır.²⁵⁹ Vefatında tekkenin haziresine defnedilmiştir. Taşı yoktur.²⁶⁰

Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi'nin vefatı üzerine şeyhlik sırasıyla oğulları Hüseyin Şerefeddin Efendi (M. 1933), Ahmed Niyâzî (Alpdeniz) Efendi (M. 1953) ve İsmâîl Nasûhî (Özok) Efendi'ye (M. 1948) verilmiştir. Hüseyin Şerefeddin Efendi ve Ahmed Niyâzî Efendi'nin resmi görevleri ve İsmâîl Nasûhî Efendi'nin de küçük olması nedenlerinden dolayı şeyhlik, tekkelerin kapanışına kadar vekaleten yürütülmüştür.²⁶¹

Güzelhisar ve Altinkum vapurlarının şeref kaptanı olan Hüseyin Şerefeddin Efendi, Şirket-i Hayriye'deki görevi sebebiyle şeyhlikten feragat ederek yerini kardeşi Ahmed Niyâzî Efendi'ye bırakmıştır. Ahmed Niyâzî Efendi de Yeniköy Vapur İskelesi'ndeki vazifesi ve rahatsızlığı sebebiyle şeyhlik vazifesini kardeşi İsmâîl Nasûhî Efendi'ye bırakmıştır. İsmâîl Nasûhî Efendi'nin de yaşının küçük olması sebebiyle şeyhlik vekaleten yürütülmüştür. Rumelihisarı'ndaki Durmuş Dede Tekkesi Şeyhi Mehmed Eşref Efendi (1335/1917), Bestekâr Şeyh Raûfîzâde Mustafa Servet Efendi (1336/1918) ve Şeyh Yahyâ Fevzi Efendi'nin Halifesi ve Beykoz Tekkesi Şeyh Vekili Şeyh Ahmed Cemâleddin Efendi (M. 1954) vekaleten Tekkenin şeyhliğini yürütmüşlerdir.²⁶²

²⁵⁸ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz.: Öztürk, "Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfiyesi", 3/830-831; a.mlf., "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/414.

²⁶⁰ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/415; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 315.

²⁶¹ Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/415.

²⁶² Öztürk, "Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî", 2/415; Yılmaz, "Osmanlı Beykoz'unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler", 253; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 315.

1.4.6.4 Rumelihisarı Karabaş Tekkesi

Tekke, İstanbul, Sarıyer İlçesi, Rumelihisarı Mahallesi'nde (eski Torlak Ali Dede Mahallesi), Torlak Fırın Sokağı, 59 ada, 19 parselde bulunmaktaydı. Tekkenin tevhidhânesi, haziresi ve arsasından günümüze hiçbir ulaşmamıştır.²⁶³ Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin halifelerinden Şeyh Karabaş Ahmed Efendi tarafından Halvetî zikri icrası şartıyla, Torlak Ali Dede Mahallesinde bulunan mescide meşihat koydurdukları zaviyedir.²⁶⁴ “*Rumelihisarı Karabaş Tekkesi*” ismiyle bilinen tekke, isim benzerliği sebebiyle bazı kaynaklarda *Karabaş Velî Tekkesi* olarak geçmektedir. Tekke 1947 yılında yıkılmış ve günümüze tekkeye ait hiçbir iz ulaşmamıştır.²⁶⁵

Hicri 1302 (1885-1886) yılında Tekke'de ikamet eden kimse yoktur.²⁶⁶

İstanbul Tekkeleri Nüfus Vukuatı Defteri'nde verilen listeye göre Tekke'de, Postnişin Hicri 1241 (1825-1826) doğumlu Şeyh Hâfız Hamdi Efendi, Hicri 1255 (1839-1840) doğumlu Şeyh Hâfız Hamdi Efendi'nin kardeşi Şeyh Süleyman Efendi ve Hicri 1287 (1870-1871) doğumlu Şeyh Süleyman Efendi'nin oğlu Halil Muhlis Efendi ikamet etmekteydi.²⁶⁷

Devlet tarafından her yıl muharrem ayında dağıtılan muharremiyelerden tekkeye 30 kuruş para tahsis edildiği Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yer alan H. 1256 (1842)²⁶⁸, H. 1259 (1844)²⁶⁹, H. 1262 (1847)²⁷⁰, H. 1266 (1850)²⁷¹, H. 1272 (1856)²⁷², H.

²⁶³ Demirel İşli, *İstanbul Tekkeleri Mimarisi*, 80; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415.

²⁶⁴ Yıldırım, *Tekmiletü'ş-Şakâ'ik*, 338; Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 165-166.

²⁶⁵ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415.

²⁶⁶ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 166.

²⁶⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, KK.d., NO. 6290/1, vr. 442.

²⁶⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 11466.

²⁶⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12138.

²⁷⁰ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 12612.

²⁷¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 13834.

²⁷² Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 15504.

1274 (1858)²⁷³, H. 1277 (1861)²⁷⁴, H. 1283 (1866)²⁷⁵, H. 1313 (1896)²⁷⁶, H. 1319 (1902)²⁷⁷ tarihli belgelerden anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda tekkenin zikir gecesi “Perşembe” olarak geçmektedir.²⁷⁸ Tekke, bir dönem yıkılmış daha sonra yeniden inşa ettirilmiştir. Bazı dönemlerde de tamirat yapılmıştır.²⁷⁹ Halifesinin bulunmadığı zamanlarda şeyhlik Durmuş Dede Tekkesi ve Nûreddin Cerrâhî Âsitânesi şeyhleri tarafından vekaleten yürütülmüştür.

1.4.6.4.1 Rumelihisarı Tekkesinin Şeyhleri

a. Şeyh Karabaş Ahmed Efendi

Şeyh Karabaş Ahmed Efendi (1147/1734-1735), Şeyh Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi ve Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin halifelerindendir. Torlak Ali Dede Mahallesinde bulunan mescide meşihat koydurarak dergâha dönüştürmüş ve burada şeyhlik yapmıştır. Şeyhliğinin yanı sıra Rumelihisarı'nda bulunan Fatih Camiinde vaizlik yapmıştır. Hicri 1147 (1734-1735) yılında vefat ederek tekkesinin yanındaki türbeye defnedilmiştir.²⁸⁰

b. Şeyh Çizmeci Mehmed Efendi

Şeyh Mehmed Efendi (1159/1746-1747), “Çizmeci” lakabıyla tanınmıştır. Şeyh Karabaş Ahmed Efendi'nin halifesidir. Vefatında şeyhinin yanına defnedilmiştir.²⁸¹

²⁷³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 16554.

²⁷⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 17470.

²⁷⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 20050.

²⁷⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 18428.

²⁷⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA, EV.d., NO. 29706.

²⁷⁸ Bandırmalızâde, *Mecmuâ-i Tekâyâ*, vr.15; Öztürk, “Hazret-i Pir Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/415; “Âsitâne-i alîyye'de ve bilâd-ı selâse'de kâin el'an mevcûd ve muhterik olmuş tekkelerin isim ve şöhretleri ve mukâbele-i şerîfe günleri beyân olunur”, vr.14.

²⁷⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri (BOA), Hatt-ı hümayun [HAT.], NO. 1604., Gömlek NO. 91; Osmanlı Arşivi (BOA), Meclis-i Vala [MVL.], NO. 334/14365, 345/19, 806/53.

²⁸⁰ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 166; Yıldırım, *Tekmiletü'ş-Şakâ'ik*, 338; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 95-96.

²⁸¹ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 166; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 96.

c. Şeyh Sertarik Halil Efendi

Şeyh Sertarik Halil Efendi (1194/1780), Cerrâhiyye'den Durmuş Dede Tekkesi Şeyhi, “*Topal*” lakabıyla tanınan Şeyh Mehmed Sâdık Efendi'nin (1176/1762-1763) halifesidir ve sertarikidir. Aynı zamanda Rumelihisarı Fatih Camii İmamıdır. Rumelihisarı mezarlığına defnedilmiştir.²⁸²

d. Şeyh Mehmed Sâdık Efendi

Şeyh Mehmed Sâdık Efendi (1219/1804-1805), Durmuş Dede Tekkesi Şeyhidir. Şeyh Süleyman Emir Efendi'nin (1197/1782-1783) oğludur. Hicri 1219 (1804-1805) yılında vefat etmiş ve babasının yanına, Şeyh Emir Efendi türbesine defnedilmiştir.²⁸³

e. Şeyh Mehmed Selim Efendi

Şeyh Mehmed Selim Efendi (1237/1821-1822), Aslen Bosnalıdır. Şeyh Mehmed Sâdık Efendi'nin halifesidir. Rumelihisarı Şehitlik'te medfundur.²⁸⁴

f. Şeyh Seyyid Mehmed Âtîf Efendi

Şeyh Seyyid Mehmed Âtîf Efendi (1252/1836-1837), Eyüplü'dür. Babası Âtîf Efendi Kütüphanesi'ni vakfeden Defterdâr Mustafa Âtîf Efendi'dir (1155/1742). Evkaf Kâtiplerinden olan Şeyh Seyyid Mehmed Âtîf Efendi, Nûreddin Cerrâhî Âsitânesi Şeyhi Abdurrahman Hilmi Efendi'ye (1215/1800) intisâb etmiş, Şeyh Mehmed Ârif Dede Efendi'den (1238/1823) hilafet almıştır. Şeyh Mehmed Selim Efendi'nin vefatı üzerine, Nûreddin Cerrâhî Âsitânesi Şeyhi Abdülazîz Zihni Efendi'nin tayiniyle Hicri 1240 (1824-

²⁸² Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 98; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

²⁸³ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 98; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

²⁸⁴ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 98; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

1825) yılında meşihata getirilmiştir. Fakat o dönemde tekkenin yıkılmış olması nedeniyle Eyüp'teki kendi evinde ikamet etmiştir. Yolda gördüğü çöpleri eliyle toplayıp veya para ile toplatıp daha sonra yoldan geçtiği için “Çöpatlamaz” lakabıyla tanınmıştır. Büyük velilerden olduğu rivayet edilmiştir. Aynı zamanda şair olan Şeyh Mehmed Âtîf Efendi'nin bazı şiirleri bestelenerek Cerrâhiyye ayinleri sırasında icra edilmiştir. Eyüp Sultan, Gümüşsuyu'nda damadı Halvetî Hamza Efendi Tekkesi Şeyhi Mehmed Sâdık Efendi'nin (1297/1879) yanında medfundur.²⁸⁵

g. Şeyh Bedestanlı Hacı Halil Efendi

Şeyh Bedestanlı Hacı Halil Efendi (1283/1866-1867), Kumrulu Tekkesi şeyhi “Kavaklı” lakabıyla meşhur olan Şeyh Mehmed Şâkir Efendi'nin (1251/1835-1836) halifesidir. Rumelihisarı, Şehitlik'te medfundur.²⁸⁶

h. Şeyh Hâfız Ahmed Hamdi Efendi

Şeyh Hâfız Ahmed Hamdi Efendi (1296/1878-1879), Şeyh Bedestanlı Halil Efendi'nin oğludur. Hicri 1241 (1825-1826) doğumludur. Kardeşi Şeyh Süleyman Şerâfeddin Efendi ile beraber şeyh olmuştur. Kumrulu Şeyhi Abdüllatîf Fazlî Efendi'nin halifelerindendir. Edirne kapısı civarında Topçular Caddesi'nde Sır Tekke denilen yerde medfundur.²⁸⁷

i. Şeyh Süleyman Şerâfeddin Efendi

Şeyh Süleyman Şerâfeddin Efendi (?), Şeyh Bedestanlı Halil Efendi'nin oğludur. Hicri 1255 (1839-1840) yılında doğmuştur. Maliye Katibidir. Kardeşi Şeyh Ahmed

²⁸⁵ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 166; Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 98; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 96.

²⁸⁶ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi*, 98; Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 96.

²⁸⁷ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

Hamdi Efendi'yle müştereken şeyh olmuştur. Nûreddin Cerrâhî Âsitânesi Şeyhi Yahyâ Gâlib Efendi'nin (1315/1897) halifesidir. Vefatında Rumelihisarı Şehitliğine defnedilmiştir.²⁸⁸

j. Şeyh Mehmed İzzet Efendi

Şeyh Mehmed İzzet Efendi (?), tekkenin postnişinlerinden Şeyh Ahmed Hamdi Efendi'nin mahdumudur. Nûreddin Cerrâhî Şeyhi Yahyâ Gâlib Efendi'nin damadı ve halifesidir.²⁸⁹

k. Şeyh Halil Muhlis Efendi

Şeyh Halil Muhlis Efendi (M. 1942), Şeyh Süleyman Şerâfeddin Efendi'nin oğludur. Hicri 1287 (1870-1871) doğumludur. Mahallesinin imamlığını yapmıştır. Nasûhî Dergâhı Şeyhi Kerâmeddin Efendi'den (M. 1934) istihlaf edilmiştir.²⁹⁰

Raûfiyye tarikatına bağlı olarak kurulan bu dört tekke, farklı dönemlerde başka tarikatlara bağlanmışsa da tekkelerin gerek asli şeyhleri gerekse vekalet bakan şeyhler tarafından Raûfî usul ve ayinleri icra edilmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatıldığı tarihe kadar faaliyetlerini sürdüren bu tekkeler, kapatılmalarının ardından zamanla yok olmuştur. Tekkeler, bakımsızlık sebebiyle harap olmuş, yıkılmış veya arsaları satılmış ya da kamulaştırılmıştır. Bu tekkelerden günümüze arsaları veya hazireleri intikal edebilmiştir. Tam teşekküllü bir tarikat yapısıyla kurulan âsitâne ve diğer yerlerde bulunan tekkeler ile Raûfiyye tarikatı, halkın gündelik hayatı ve manevi yaşantısını

²⁸⁸ Köse, *İstanbul Halveti Tekkeleri*, 167; Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

²⁸⁹ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

²⁹⁰ Öztürk, “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî”, 2/416.

şekillendirmiş, İstanbul'un maneviyatına, İslam kültür ve medeniyetine mütevazî bir katkı sağlamıştır.

2. BÖLÜM

AHMED RAÛFÎ'NİN TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi, müntesibi olduğu Halvetiyye tarikatının genel prensiplerini ve özelliklerini benimsemiştir. Bununla birlikte, kurucusu olduğu Raûfiyye kolunun bağlı bulunduğu Halvetiyye/Ahmediyye kolunun ve Ramazâniyye şubesinin tasavvufî özelliklerini yansıtmıştır.

Şeyh Ahmed Raûfî, kendi hanesinde kurduğu tekkede, kendi oluşturduğu usule göre talebe yetiştirmiş ve halkı irşâd etmiştir. Ayrıca Beykoz, Yeniköy ve Rumelihisarı'nda kurulan tekkeler ile Raûfî usulü icra edilmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar faaliyetlerine devam eden bu tekkeler, bazı dönemlerde Gülşenî, Cerrâhî şeyhleri gibi farklı tarikatların şeyhlerince vekaleten şeyhlik yürütülmüşse de Raûfî usulü devam ettirilmeye çalışılmıştır. Özellikle Pir Nûreddin Cerrâhî'nin Şeyh Ahmed Raûfî ile pîrdaş olması sebebiyle tekkelerin vekaleti genellikle Cerrâhî şeyhlere bırakılmıştır.

Sadece iki eseri bilinen Ahmed Raûfî'nin düşüncelerini ve tasavvuf anlayışını ortaya koyabilmek oldukça zordur. Yetiştirdiği talebeleri ve kurulan tekkelerdeki halife ve postnişinleri tarafından Raûfiyye tarikatı ve yapısıyla alakalı herhangi bir eser yazdıkları bilinmemektedir. Hakkında bilgi veren kaynaklarda da neredeyse hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Raûfî usul ve telkininden günümüze çok az sayıda bilgi ulaşmıştır.

Sohbet veya sözlü öğretimi esas alan bir gelenekten gelen Şeyh Ahmed Raûfî, yaptığı vaaz ve sohbetleri ile halkı irşâd etmenin yanı sıra, şairlik vasfını da düşüncelerini ifade etmek, halka nasihat vermek ve kişiyi kâmil insan olma yolunda öğüt vermek için kullanmıştır. Divanındaki şiirlerinin neredeyse tamamı ilahi mahiyetli nasihatler içermektedir. Sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme aldığı şiirlerinde dini ve tasavvufî

birçok öğüt ve hikmeti barındırmaktadır. Bir nevi talebesine ders verir mahiyettedir. Bu sebeple birçok tasavvufi kavram ve unsuru içermektedir.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin “Kurretü'l-Uyûn” isimli risalesi, seyr-ü sülûk ve halvet hakkında bilgi vermesi bakımından önem arz etmektedir. Yine de 12 varaktan oluşan risalesi, onun tasavvufi düşüncelerini ve anlayışını ortaya koyma bakımından yeterli değildir.

Elimizdeki bilgilerin yeterli olmamasına rağmen biz, eserlerindeki verilerden hareketle ve Halvetiyye tarikatının esasları bağlamında Ahmed Raûfî'nin düşüncesini ortaya koymaya çalışacağız. Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin görüşlerini ortaya koyarken tasavvufi bir çerçeve ile ele almaya çalışacağız. Kelimelerin tasavvufi ıstılahlarını vererek Halvetiyye tarikatında kullanımlarını ve Ahmed Raûfî'nin bu konular ve ıstılahlar hakkındaki düşüncelerini, fikirlerini aktarmaya çalışacağız.

2.1 Tarikat ve Seyr-ü Sülûk'a Dair Düşünceleri

2.1.1 Tasavvuf – Tarikat

Tasavvuf, Arapça “yün giymek” manasındadır.²⁹¹ İstilahî olarak “Kur'an-ı Kerim'i Hz. Peygamber (sav) gibi yaşamaya çalışmaktır”.²⁹² Her sûfî, kendi durumuna göre tasavvufun tarifini yapmıştır. Arapça “yol demek”²⁹³ olan tarikat ise ıstilahî manada “tasavvuf eğitiminin verildiği kurumdur”. Tarikatlar, tasavvuf öğretilerinin farklılaşmasıyla zamanla çoğalmışlar ve kendilerinden birçok kol ortaya çıkmıştır. “Allah'a giden yollar canlıların aldığı nefes adedince dir.” Sözünde olduğu gibi Pir

²⁹¹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009), 629.

²⁹² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 634.

²⁹³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 627.

Seyyid Ahmed Raûfî de bunu vurgulayarak, sâlikte bulunan hallerin çokluğu gibi bir tarikatın dahi birden fazla şekli olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁴

En'am Suresi 153. Ayetinde geçen “*İşte bu, benim dosdoğru yolumdur. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O’nun yolundan ayırır.*” ifadesini delil olarak gösteren Şeyh Ahmed Raûfî, hakikat yolunun bir olduğunu dile getirmiştir. Fakat, sâlikin bulunduğu makam ve sâlikte bulunan hallerinin farklı farklı olması gibi bu tek tarîkin de çoğaldığını ifade etmiştir.²⁹⁵

Tarikatlar genellikle kurucusunun ismiyle anılırlar. Tasavvuf kelimesinde olduğu gibi sûfiler, tarikat kelimesinin de farklı tariflerini yapmışlardır. Şeyh Ahmed Raûfî, tasavvufun tam bir tarifini yapmamakla birlikte yazdığı bütün şiirlerini tasavvufî bir bakış açısıyla kaleme almıştır. Açık ve anlaşılır bir dille yazdığı şiirlerinde tasavvufun özünü açıklamaya, dinî ve tasavvufî öğütlerle insan-ı kâmil’e ulaştırmaya çalışmıştır. Tasavvufun özünün, Hakk’a, tevhide ulaşmak olduğunu vurgulamış, tevhide ulaşmanın ise Kur’an-ı Kerîm ile mümkün olduğunu ifade etmiştir;

“Gör bu Ra’ûfî nitti tevhidi beyân itti

‘Âşık olana pesdür hazret-i Kur’ân tevhid”²⁹⁶

“Hulûs ile sadâkat al dahi îmân ile Kur’ân

Ânun nûrî sana besdür Ra’ûfî gayrın almazsun”²⁹⁷

Kur’an-ı Kerim’i anlamanın ve hidayete ermenin yolunun ise onu bize açıklayan ve aktaran Hz. Peygamber’in (sav) sünnetine uymak olduğunu vurgulamıştır;

²⁹⁴ Pir Seyyid Ahmed Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (İstanbul: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nadir ve Yazma Eserler Bölümü, 560), 3/a.

²⁹⁵ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/a.

²⁹⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

²⁹⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 33a.

“Görsem Cemâlün bir ân

Ol cemâle cân kurbân

Sâhib-i sır-ı Kur’ân

Sensin yâ Resûla’llâh”²⁹⁸

“Gir şefâ’at ıssı Ahmed şer’ine kıl iktidâ

Sünnetine kıl ri’âyet olagör ehl-i hüda

Böyle irmişler Hakk’a ehl-i sülûk-ı muktedâ

Cânunı eyle muziyyâ şems-i illa’llâh ile”²⁹⁹

“Ey Ra’ûfî

Tut sünneti

Hakk ‘izzeti

Tevhîd-i Hakk”³⁰⁰

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, bazı şiirlerinde tarikat kelimesini, tarikatlarda bulunan silsile ve taç kelimeleri ile tanımlamıştır;

“Ra’ûfî’nin başında tâc

Sana herdem ol muhtâc

Cemâlin âna bir kez aç

Înâyet eyle yâ Allâh”³⁰¹

“Ra’ûfî sen gözüni aç

Ceddin itdi anda mi’râc

²⁹⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 36b.

²⁹⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39b.

³⁰⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

³⁰¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 38b.

Sende giydin başına tâc

Geldi şükür mâh-ı Receb”³⁰²

“Saldı derûna gulgule boynuma takdı silsile

Dostun cemâl-i pertevi cânıma yakdı meş’ale”³⁰³

“Çâr ‘unsur bendi ile bağlayup divâneyi

Başına takup selâsil Seyr ider cânânesi”³⁰⁴

“Hakikat yoludur bu dil gider a’lâ vü ednâ hep

Sa’âdet tâcın ol giydi olan iklîmün ‘ankâsı”³⁰⁵

2.1.2 Halvetiyye

Halvetiyye tarikatı, Şeyh Ömer Halvetî (800/1397) tarafından kurulmuştur. Osmanlı döneminde, İstanbul ve Anadolu’da en yaygın tarikat Halvetiyye olmuştur. Birçok kola ayrılan Halvetiyye’nin kollarından biri de Ahmed Raûfî’nin kurucusu olduğu Raûfiyye’dir. Halvetiyye, Horasan merkezli bir tarikattır. İslam kültürü bakımından önemli bir yere sahip olan Horasan, aynı zamanda tasavvuf kültürünün teşekkülü açısından da ayrı bir öneme sahiptir.³⁰⁶ Bu ilmî ve tasavvufî birikimi Şeyh Ahmed Raûfî, Hüseyin Vassaf’ın “*Bu beyit Hz. Şeyh’in Kemâlât-ı Ârifânelerine delâlet ediyor.*” dediği şu beyti ile aktarmıştır;

“Gönül gayet bedâyetle irüp vahdet serâyına

³⁰² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 3a.

³⁰³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

³⁰⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 48b.

³⁰⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 49a.

³⁰⁶ Aşkar, “Bir Türk Tarikatı olarak Halvetiyye”, 536-548; Uludağ, “Halvetiyye”, 15/393-395; Ceyhan, “Halvetiyye”, 709

Ra'ûfî pîrlar içinde bugün Pîr-i Horâsândır”³⁰⁷

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, divanında bulunan “Halvetî” redifli şiiri ile Halvetiyye Tarikatına mensup bir müritte olan ve olması gereken vasıfları sıralamıştır. Halvetî, “bezm-i elest”te yaşadıklarının şaşkınlığı ile mest olmuş, aşk-ı ilâhî’den dili tutulmuş ve ezelde içtiği bu aşk şarabıyla sarhoş olmuş kişidir. Halvetî, o aşkın sarhoşluğuyla girdiği irfan mektebinde, aşkın en mahrem sırlarına vakıf olan ve her muammayı çözüp keşfeden kişidir. Gönül gözünden mâsivâyı silip vahdet alemine ulaşmış, kalp gözünü açılıp nihayete ermiş kişidir. Halvetî, bütün bu manevi merhaleden geçerken şeriatın tüm kurallarına uyup gereklerini yerine getirmiş ve Allah’la manevi yakınlığa ulaşmış kişidir. Ahmed Raûfî, şiirin son beytinde tevazu ve alçak gönüllülükle kendini siygaya çekerek bu vasıfların hiçbirinin kendinde bulunmadığını, ancak kâmil birine bağlanarak Halvetî olabileceğini vurgulamıştır;

“Câm-ı ‘aşk ile ezel mey nûş olandur Halvetî

Mest-i medhûş-ı elest hâmûş olandur Halvetî

Mekteb-i ‘irfânda olmuş mahrem-i esrâr-ı ‘aşk

Her mu’ammâyı begüm kâşif olandur Halvetî

Çeşm-i dilden nokta-i gayri silüp bunda hemân

‘Ayn-ı kalbi açılıp pâyân olandur Halvetî

Her biri âdâb-ı şer’ ile olup bunda uyup

Ol bisât-ı kurbete vâsıl olandur Halvetî

³⁰⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 13a.

Çünkü sende yok Ra'ûfî bu hısâlun birisi

Kâmile gel bende ol kim tâ olasun Halvetî”³⁰⁸

Harîrizâde, *Tıbyân* adlı eserinde Halvetiyye Tarikatının esaslarını özetle “*Kelime-i Tevhîd ve Esmâ-i Seb'a'yı gizli ve açık her yerde zikretmeye, kalbi kötülüklerden arındırmaya, Cenâb-ı Hakk'a ulaşmak için nefisle mücadele etmeye gayret etmek*” şeklinde tarif etmiştir.³⁰⁹ Yukarıdaki şiirinde Şeyh Ahmed Raûfî, Halvetiyye tarikatının esaslarını dile getirmiş ve özellikle nefis terbiyesi ve tevhide öncelik vermiştir. Divanında yer alan diğer şiirlerine baktığımızda da görüleceği üzere, vuslata ulaşmanın yolunun tevhîd, tevhide ulaşmanın yolunun ise kalpten mâsivâyı yok etmek olduğunu dile getirmiştir. İleride bu kavramlar üzerinde detaylıca duracağımız için bu açıklamayı yeterli görüyoruz.

2.1.3 Mürşîd, Mürşîd-i Kâmil ve Mürîd

Mürşîd kelimesi Arapçada, “doğru yolu gösteren, uyarıcı, irşâd eden” anlamına gelmektedir.³¹⁰ Tasavvufî manada ise “kendisine bağlananları sapıklığa düşmeden doğru yola ileten, dinin gerçeklerini gösteren tarikat lideridir.”³¹¹ Mürşîd ile aynı anlamda kullanılan Şeyh kelimesi ise Arapçada “önder, alim, hoca, kabile başkanı, reis, tarikat lideri” anlamındadır.³¹² Şeyh ve mürşîdin yaptığı işe “irşâd” denmektedir. Mürşîd ve şeyh ile birlikte Farsça “ihtiyar, yaşlı kimse”³¹³ anlamında pir kelimesi de kullanılmıştır. Özel anlamda pir, tarikat veya kol kurucusu olan şeyhe denmiştir. Mürşîd, şeyh veya pirin yetiştirdiği, kendisine bağlanan kişiye ise “mürîd” denmiştir. Tasavvuf eğitiminde kişinin kemale ulaşması, ancak kâmil bir mürşide bağlanması ile gerçekleşir.

³⁰⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 49b.

³⁰⁹ Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 72.

³¹⁰ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 455.

³¹¹ Komisyon, *Dinî Terimler Sözlüğü* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009), 265.

³¹² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 609; Komisyon, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 341.

³¹³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 502.

Tasavvufun özünün Kur'an-ı Kerim'e ve Sünnet'e uymak olduğunu vurgulayan Şeyh Ahmed Raûfî'ye göre gerçek mürşîd, Hz. Peygamber'dir (sav). Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim'in açıklayıcısı, yüce Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara aktaran, halkı irşâd eden, en büyük rehber ve hidayet kaynağıdır. Bu manada her müridin bağlı olduğu hakiki mürşîd, Hz. Peygamber'dir. Diğer tüm mürşîdler, Hz. Peygamber'in manevi mirasını elde etmeyi başarmaya muvaffak olmuş kişilerdir. Kendisinin de bir "pir" olduğunu dile getiren Ahmed Raûfî, şiirlerinde kendi mürşîdi olarak Hz. Peygamber'i göstermiştir;

"Nübüvvet merkezi ol kutb-ı eflâk

Risâlet ma'deni ol sırr-ı levlâk

İşâret eyleyüp gösterdi idrâk

Tecelli eyledi el-hamdüli'llâh

Hüviyyetden irişdi bana itmâm

Ana müştâk iken hep hâs ile âm

Ra'ûfî'ye tarikat oldu in'âm

Tecelli eyledi el-hamdüli'llâh"³¹⁴

"Sende görünür vech-i Hak

Mürşid-i pîrümsin mutlak

Viren Ra'ûfî'ye sebak

Sensin yâ Resûla'llâh"³¹⁵

³¹⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39a.

³¹⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 36b.

Sûfîlerin çoğu müridi, iradeyi yani adet ve alışkanlıklarını, nefsinin arzularını terk edip kendini hakka veren kişi olarak tarif etmişlerdir. Bununla birlikte, Hakk’a giden yolda sağlam irade ortaya koyan kişi olarak ta tanımlamışlardır. Müridde bulunması gereken nitelikler konusunda ayrıntılı bilgiler aktarmışlardır. Sülemî, Muhâsibî, İbn Arâbî gibi birçok mutasavvıf müstakil eserler kaleme almışlardır.³¹⁶ Ahmed Raûfî müridde bulunması gereken bazı özellikleri Halvetiyye’den bahsettiği şiirinde dile getirmiştir. Müridin, şeriatın tüm gereklerini yerine getirmiş, kendini Allah’tan uzaklaştıran bütün her şeyi gönlünden silerek gönül gözünü açıp vuslata kavuşmuş kişi olduğunu ifade etmiştir. Gönül gözünü açmak için mutlaka bir mürşîd gerektiğini, mürşîdsiz tarikatta yol alınamayacağını belirtmiştir. Bunun için aşağıdaki mısralarda kişiyi tarikata ve irşâda davet eder;

“Açmağa dil gözini

Mürşidün tut sözünü

Gösterür Hakk yüzünü

Lâ-ilâhe illâ hû”³¹⁷

“Bu ‘ayn-ı dil tudı nikâb

Gözyaşıyla pâk it özün

Giz açıla dilden hicâb

Pür-nûr ola iki gözün

Her kim girerse bu yola

Kalbi anun nûrdan tola

³¹⁶ Süleyman Uludağ, “Mürid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/47-49.

³¹⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 35a.

İrşâda gel cânun ile

İhsân bulup güle yüzün”³¹⁸

Tarikat yoluna giren müridin, mürşîdinin gösterdiği yoldan gitmesini ve onun sözünü tutmasını öğütlemiştir. Bununla birlikte her tarikatın da kendine özgü bazı kuralları vardır. Usul, âdâb ve erkân denilen bu kurallar tarikatları birbirinden ayıran vasıflardır. Ana hatlarıyla bütün tarikatlarda bu unsurlar ortak olsa da her tarikat ve mürşîd, kendi terbiye usulüne göre âdâb ve erkân belirlemiştir. Tarikata giren ve bir mürşîde bağlanan her mürid bu âdâb ve erkâna riayet etmekle yükümlüdür. Zira âdâb ve erkânsız yol alınmaz. Şeyh Ahmed Raûfî de tarikat ehlinin erkânı bozmamasını, erkânsız bir iman anlayışının olamayacağını aşağıdaki beytinde dile getirmiştir;

“Erbâb-ı tarikatsan erkânı sakın bozma

Erkânsız olanlarda yok durur îmân tevhîd”³¹⁹

Mürid, girdiği tarikat yolunda mürşîdini rehber bilerek, tarikatın âdâb ve erkânlarını yerine getirmelidir. İbadet, zikir, halvet, nefis terbiyesi gibi ibadet ve amellere riayet ederek tasavvufî açıdan mertebe kat etmeye gayret göstermeli ve seyr-ü sülûk’unu tamamlayarak kâmil bir insan olma yolunda çaba sarf etmelidir.

2.1.4 Sefer, Seyr-ü Sülûk,

Seyir ve sülûk kelimelerinden oluşan Arapça bir terkiptir. “Yola girmek, yolda yürümek, nüfuz etmek, katılmak” gibi anlamlara gelmektedir. Tasavvufta ise “insanı hakka ulaştıran amel, ibadet, fiil, tavır, hareket ve davranış tarzları” manasına gelmektedir. Seyr-ü sülûk’a giren kişiye “sâlik” denilmiştir. Sâlikin iyi bir kul olmak,

³¹⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 26b.

³¹⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

nefsini terbiye etmek ve Hakk’a ulaşmak için yaptığı maddi ve manevi yolculuğa ise sözlükte “yolculuğa çıkmak, seyahat” anlamına gelen sefer denilmiştir.³²⁰

Seferi sûfiler, maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Maddi anlamdaki seferde sûfilerin tavrı farklıdır. Kimi sadece farz olan hac ibadetini yerine getirmek için sefere çıkmıştır. Kimi ömrü boyunca sefer halinde olmuş, kimi de gençliğinde seyahat edip yaşlılığında mukim olmuştur. Sûfiler, manevi seferin kalp ile gerçekleştirilen dört merhalesinden bahsetmişlerdir.³²¹

Maddi seferden ziyade sûfiler, manevi sefer üzerinde durmuşlardır. Müridin tarikat âdâb ve erkânlarına uyarak ibadet, zikir, dua, riyazet, tefekkür gibi amelleri neticesinde, ruhun kötülüklerden arındırılmasını ve ilahi hakikatlerin anlaşılmasını manevi yükseliş ve seyr-ü sülûk olarak görmüşlerdir. Manevi seferin dört mertebesi olduğunu söylemişlerdir.³²² Bu dört mertebe şunlardır;

Seyr-i İlâllah: Allah’a seyir. Nefsin hevâ ve heveslerinde yüz çevirerek kalbin Allah’a yönelmesidir. Kötü amellerin yerine iyi amelleri geçirerek kalpten mâsivâ temizlenir. Bu mertebenin nihayetinde “fenâ fillâh” makamına ulaşılmış olur. Seyrin sonunda “ufuk-ı mübîn”e ulaşan sâlik, Allah’ın tecellilerine mazhar olur.

Seyr-i fillah: Allah’tan seyir. Rahman’ın isimlerini ve sıfatlarını gerçekleştirerek ve O’nun ahlakı ile ahlaklanarak “ufuk-ı a’lâ” mertebesine erişmektir. Beşerî sıfatlardan arınan sâlik, ilm-i ledünnü keşfeder. Bu mertebenin sonunda “bekâ bi’llâh” makamına ulaşır.

³²⁰ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 564.

³²¹ Süleyman Uludağ, “Sefer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/298-299.

³²² Süleyman Uludağ, “Sülûk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/127-128.

Seyr-i ma'allah: Allah'la seyr. Zahir-batın âbid-mâbud ikilikleri ortadan kalkarak sâlikte zıtlıklar yok olup “aynü'l-cem” hali vuku bulmuştur. Sâlik “ehâdiyet” mertebesine ulaşmıştır. Veliliğin sonu olan bu mertebeye “Kâbe kavseyn ev ednâ” makamı da denir.

Seyr-i anillah: Allah'la birlikte O'ndan seyr. Bu mertebede sâlik, talebe yetiştirmek ve irşâd etmek için Hakk'tan tekrar halka döner. Bu makamdaki sâlikte vahdet ve kesret bir bütün olmuştur. Makamların en üstünü olan bu mertebeye “sahv ba'de'l-mahv”, “bekâ ba'de'l-fenâ” ve “fark ba'de'l-cem” gibi isimler de verilmiştir.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, sûfilerin genel görüşlerinden farklı bir sefer anlayışı ortaya koymuştur. Seferi gaybdan başlayarak cennet veya cehenneme kadar devam eden bir dünya ve ahiret yolculuğu olarak nitelendirmiş ve altı kısımda ele almıştır. Raûfî'ye göre bütün nesneler yokluktan (hiçlikten) meydana gelmiştir ve her biri sürekli bir oluş ve mertebe kat etmektedir. İnsan dahi sürekli bir oluş ve ilerleyiş içindedir. Cennet veya cehenneme ulaşınca kadar insanın seferi devam etmektedir.

İnsanın seferi, Ahmed Raûfî'ye göre altıdır. Birincisi, anâsırdan sulbadır. İkincisi, sulbdan rahmedir. Üçüncüsü rahimden dünyadır. Şeyh Seyyid Raûfî, murâd edilenin bu vatan olduğunu bildirerek bu dünyanın kazanç dünyası olduğunu ifade etmiştir. Dördüncüsü, dünyadan kabredir. Beşincisi, kabirden berzahadır. Altıncısı ise berzahtan ya cennete ya da cehennemdir.³²³

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, seyr-ü sülûk ile sâlikin bu mertebeleri dünyada geçmelerini ve hâl ü hayatlarında tariklerini keşfetmelerinin gerektiğini ifade etmektedir. sâlikin dünyadaki sülûku neticesinde ahirette kazanç elde edeceğini ifade etmiştir. Ahmed Raûfî burada sâlikten bahsetse de muhatap aslında insandır. İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren öldüğü ana kadarki seferini en iyi şekilde değerlendirerek doğru yolu

³²³ Raûfî, “*Kurretü'l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 2/b.

bulması gerektiğini dile getirmektedir. Zira sâlikin (insanın) ölümden sonra çok azap çekeceğine vurgu yapmaktadır. İnsan ancak ahiretini bu dünyadaki yaşantısı ile elde edecektir.³²⁴

Halvetiyye tarikatında seyr-ü sülûkun, “yedi esmâ” ile yapılması esastır. Şeyh Ömer el-Halvetî tarafından tesis edilen bu usûl, diğer Halvetî şeyhlerince devam ettirilmiştir. Tarikat şeyhleri, kendi yetiştirilme usûlü ve anlayışlarına göre esmâ sayılarını artırıp azaltmışlardır. Yedi esmâ ile seyr-ü sülûkta, her isme karşılık olarak nefsin yedi mertebesi bulunur. Her mertebenin ise karşılığında birer sıfat, alem, mahal, vird, hal ve nur gibi vasıfları bulunur. Yedi esmâ ile sülûk, Halvetiyye tarikatında ve tüm kollarında uygulanagelmıştır.³²⁵ Pir Seyyid Ahmed Raûfî de aynı usulü uygulamaya devam ettirmiştir.

2.1.5 Tâlib, Sâlik ve Vasıfları

Tarikata girmek ve seyr-ü sülûk yapmak isteyen kişiye “tâlib”, seyr-ü sülûk edene ise “sâlik (ehl-i sülûk)” denilmiştir. Sâlik’in amacı, nefsânî, dünyevî heva ve heveslerinden kurtularak kalbini pak etmek, iyi ve hayır olana yönelerek hakikat ilmine erişmek, seyr-ü sülûkun manevi mertebelerini kat ederek Hakk’a ulaşmak ve Hakk ile bâkî olmaktır.³²⁶

Her tarikatın kendine has bir âdâb ve erkânı bulunmaktadır. Seyr-ü sülûka girecek olan sâlikte bulunması gereken nitelik ve vasıflar yer almaktadır. Mürid bu vasıflara riayet ederek sülûkunu gerçekleştirir. Bu vasıflar genel manada ortak olmaklar birlikte her tarik

³²⁴ Raûfî, “*Kurretü'l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 2/b.

³²⁵ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

³²⁶ Uludağ, “Sülûk”, 38/128; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 541.

ve mürşidin ayrı bir usulü bulunmaktadır. Bu âdâb ve erkânlar ile ilgili olarak sûfiler müstakil eserler kaleme almışlardır.³²⁷

Ahmed Raûfî, seyr-ü sülûka girecek kişide beş vasfın bulunması gerektiğini dile getirmiştir. Bunların birincisi ilimdir. İkincisi ameldir. Üçüncüsü vera'dır. Dördüncüsü zühd'dür. Beşincisi de tevekkül'dür. Sâlik, bu vasıfları kazanarak seyr-ü sülûkunu gerçekleştirir.

Şeyh Ahmed Raûfî, vera' kelimesini özet bir ifadeyle “haramın terki” olarak açıklamıştır. Tasavvufî bir kelime olan vera', sözlükte “takva, Allah'tan korkmak, günahlardan sakınmak, şüphelerden kaçınmak” gibi anlamlara gelmektedir.³²⁸ Istilahî olarak “Allah'ın rızasını gözeterek ibadetleri incelikleriyle yerine getirerek haramlardan, günahlardan ve şüpheyi düşürecek şeylerden dahi yüz çevirmektir”. Bu anlamda takvânın bir alt boyutu olarak görülmektedir. Takvâ ise, vera'ın değişik bir şekli ve ileri aşaması olarak görülmüştür. Gazali vera'ın dört mertebesinden bahsetmiştir. Muhâsibî, Ahmed b. Hanbel gibi alimler vera' hakkında eser kaleme alarak önemi üzerinde durmuşlardır.³²⁹

Ahmed Raûfî'ye göre zühd, “helalin terki”nden ibarettir. Yani bazı helalleri ve mübah olan şeyleri en aza indirmek veya terk etmek, elinde olan ile yetinmektir. Sözlükte, “rağbet etmemek, yüz çevirmek, ilgisiz davranmak, değer vermemek, yüz çevirmek” anlamlarına gelmektedir.³³⁰ Kendini dünyadan çekip ahirete yönelen kişilere ise “zâhid” denmiştir.³³¹ İlk dönemlerden itibaren ashâb ve tasavvuf ehli kişiler azla yetinmiş ve zâhidâne bir yaşam sürmüşlerdir. Sûfiler, zühd hakkında üç farklı yaklaşım sergilemişlerdir. İlki, Hasan Basrî gibi sadece zâhiri yani dünya ve nimetlerine yöneliktir.

³²⁷ Uludağ, “Sülûk”, 38/128; a.mlf. “Âdâbü'l-Mürîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/336-337.

³²⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 699.

³²⁹ Süleyman Uludağ, “Vera”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/49-50.

³³⁰ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 734.

³³¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 717.

İkincisi, Cüneyd-i Bağdâdî gibi hem zâhire hem bâtına yöneliktir. Üçüncüsü ise Süfyân-ı Sevrî gibi sadece bâtına yönelik yaklaşımdır. Sûfiler, zühd kelimesini “*Terk-i dünyâ, terk-i ukbâ, terk-i hesî, terk-i terk*” ifadesiyle özetlemişlerdir.³³²

Şeyh Ahmed Raûfî, tevekkül kelimesini ise “her işi vasıtasız bir şekilde Allah’tan bilmek” olarak tarif etmiştir. Sözlükte, “Allah’a güvenmek, bir işi üstüne almak, birini vekil tutmak ve ona güvenmek” anlamındadır. Tasavvufî açıdan ise “bir insanın kendini tamamen Allah’a teslim etmesi, rızık ve işlerinde Allah’ı kendine kefil olarak görüp yalnız O’na güvenmesi” şeklinde tanımlanmıştır.³³³

Tasavvufta tevekkül, ulaşılabilecek bir makam veya mertebe olarak kabul edilmiştir. Sûfiler, tevekkülün birçok çeşidinin bulunduğu ve farklı mertebelerinin olduğundan bahsetmişlerdir. Tevekkülün en alt kısmı, kişinin Allah’a tevekkül etmesidir. Kul olarak üzerine düşeni yerine getirip sonrasını Allah’a bırakmasıdır. En üst mertebesi ise bütün benliğini bir kenara bırakarak sadece Allah’ın tevekkülüne sarılmaktır. Allah için, Allah ile, sadece Allah’a tevekküldür. Bu mertebede kişi gassalın önündeki ölü gibidir. Allah’tan başka hiçbir şeyin kalmayıp tevekkülün dahi unutulduğu bir tevekkül anlayışıdır.³³⁴

Sâlikte bulunması gereken bu beş vasfı dile getiren Şeyh Ahmed Raûfî, bunları, hem kişide bulunması gereken birer haslet, hem de birer mertebe olarak aktarmıştır. Salık, ilim sahibi olmalıdır. İnsanın Allah’a layık bir kul olması için önce dinin emir ve yasaklarını bilmesi gerekmektedir. Şeriatın gereklerini bilmelidir. Daha sonra, öğrendiği ilmin gereklerini yerine getirmelidir. İlmiyle amel etmelidir. Sâlik, dini vecibeleri yerine

³³² Semih Ceyhan, “Zühd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/530-532.

³³³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 658; Mustafa Çağrı, “Tevekkül”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/1.

³³⁴ Süleyman Uludağ, “Tevekkül”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/3.

getirdikten sonra girdiği bu tasavvuf yolunda takvayı kendine şiar edinmelidir. Önce günahlardan ve kötülüklerden kendini temizlemeli, iyi ve güzel olan iş ve amelleri öne çıkarmalıdır. Fani olan bu dünya nimetlerinden elini çekmeli, ahiret hayatına yönelerek kendini Allah'tan alıkoyan tüm maddi ve manevi şeyleri gönlünden çıkarmalıdır. Mâsivâyı terk eden sâlik, tüm benliği ile Hakk'a ulaşarak O'ndan gelen her şeye tevekkül etmelidir. Böylece Hakk'a ulaşan sâlik, sülûkunun sonuna ulaşmıştır.

Ahmed Raûfî'ye göre bu mertebeye erişen kişi kerâmet ehli olmuştur. İlmiyle âmil olmuş, vera', zühd gibi hasletleri edinerek takvâ elbisesini giyinmiş, mâsivâdan Hakk'a tevekkül etmiş ve her şeyiyle kendine vekil olan Allah'ın vekâletiyle velâyete erişmiştir. Bu nihai amaçla tarikat yoluna giren sâlikin Halvetiyye ilindeki ilk durağı ise Halvet'tir.

2.2 Halvet – Zikir

2.2.1 Halvet

Sözlükte, “yalnız kalmak, تنها bir köşeye çekilmek” demektir. İstilah manasında ise “günahlardan korunmak, ibadet ve zikirlerini daha iyi yerine getirmek amacıyla kendini toplumdaki soyutlayarak ıssız bir yerde belirli bir süre yaşamak” anlamındadır. Allah ile yalnız kalmak, O'nunla gizlice konuşmak, gönlü yanlış ve kötü davranışlardan temizlemek halvet olarak değerlendirilmiştir.³³⁵ Uygulama ve detayları farklı olsa da tüm tarikatlarda halvet uygulaması bulunmaktadır. Halvet kavramıyla birlikte uzlet, çile, erbain, infirat, inkıtâ, inzivâ gibi kavramlar da kullanılmıştır.³³⁶

³³⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 249.

³³⁶ Öncel Demirdağ, “Tasavvuf Tarihinde Halvet ve Halvetin Manevi Eğitimdeki Rolü”, *EKEV Akademi Dergisi* 16/53 (Güz 2012), 131-142.

Sûfiler, Hz. Peygamber'in yalnızlık ve halvetten hoşlanmasını, nübüvvet öncesinde ve sonrasında da zaman zaman Nur Dağındaki Hira Mağarasında inzivâyâ çekilmesini, itikâfa girmesini halvet uygulamasının dayanağı olarak göstermektedirler.³³⁷ Bununla beraber halvete kaynaklık eden, Hz. Musa'nın (a.s) Tur dağında kırk günlük Allah ile görüşmesi (ki bundan esinlenilerek erbain, çile kavramları ortaya çıkmıştır.), Hz. İbrahim'in (a.s) hakiki tanrıyı bulmak için insanlardan uzaklaşması gibi daha birçok hadiseyi de delil göstererek halvetin önemine vurgu yapmışlardır.³³⁸

Zâhidler ve Sûfiler, Hz. Peygamber'in bu sünnetini yerine getirmek, değişen toplum yapısında var olan yanlış davranışlar ve sosyal hayatın getirdiği kötülüklerden uzaklaşmak, kendilerini günaha girmekten alıkoymak, ibadet ve zikirle çokça meşgul olmak, Allah ile baş başa kalmak amacıyla halvete girmeyi tercih etmişlerdir. Halvetten maksat aynı olmakla birlikte, şekil ve uygulamalar bakımından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kimi sûfiler, kendilerini tamamen toplumdan soyutlamışlar, kimileri toplumdan soyutlansa da bazı temel ihtiyaçlar ve Cuma, Bayram gibi vesilelerle toplum hayatına girmişlerdir. Kimi, belirli zamanlarda halktan uzaklaşmış, kimi ev, mescid, tekke gibi yerlerde yaptırdıkları özel odalarda bu ibadetlerini yerine getirmiştir. Kimi sûfiler ise halkın içinde Hakk'la birlikte olmuşlardır.³³⁹

Halvet uygulaması tarikatlarda şeyhin gözetiminde yürütülen bir ibadettir. Genellikle dergâhın içinde yer alan halvethane, çilehane şeklinde isimlendirilen özel odalarda yapılır. Tarikatlara veya şeyhlere göre farklılık arz etse de genellikle merasim, dua ve zikirler ile mürid halvete girer. Aynı şekilde halvetten çıktığı zamanda dua, zikir

³³⁷ Süleyman Uludağ, "Halvet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/386.

³³⁸ Aşkar, "Bir Türk Tarikatı olarak Halvetiyye", 536-538.

³³⁹ Uludağ, "Halvet", 15/386-387; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 249.

ve merasim yapılır. Halvet uygulaması ve halvete girecek müridin vasıfları ile ilgili her tarikatın ve her şeyhin kendince belirlediği usul ve erkânlar bulunmaktadır.

Şeyh Ahmed Raûfî, halvete girecek kişinin, sâlikte bulunması gereken ilm, amel, zühd gibi vasıfları yerine getirmesi gerektiğini dile getirmiştir. Kişi dinin emirlerine uymalı, günah ve kötülüklerden uzaklaşıp iyi ve güzel olan amellere yönelmelidir. Pir Ahmed Raûfî'ye göre halvetten maksat, seyr-ü sülûk'a giren sâlik'in nefsini temizleyip takva sahibi bir kul olması yolunda geçeceği mertebe ve merhaleleri aşmaktır. Halvete girmesinin neticesinde sâlikin kalp gözü'nün açılması ve riyâzet sahibi olması beklenmektedir.³⁴⁰

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, halvete girmeden evvel ve halvette iken bazı şartların yerine getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İlk şart, halvete girilecek vakitte sâlikin *"İnnallâhe leyse kemislihi şey'en"* (Muhakkak ki O'na benzeyen hiçbir varlık yoktur) diye akdetmesidir. İkincisi, Allah'tan başka hiçbir şeyi talep etmemeye niyet etmesidir. Üçüncüsü, halvette efdal zikirle meşgul olmalıdır. Ahmed Raûfî'ye göre efdal zikir, *"Allah, Allah, Allah"* demektir ve Allah lafzına herhangi bir ziyade gerekmez. Dördüncüsü, halvette iken yemesine, içmesine dikkat etmeli, yemeği güzel ve usulünce olmalıdır. Hayvani gıdalardan uzak durmalıdır. Aşırılıktan kaçınarak ne çok fazla tüketmeli ne de çok az yemelidir. Fakat nefesine ve bünyesine yeterli olacak kadar yemelidir. Zira, Şeyh Ahmed Raûfî'ye göre yeme ve içmede aşırıya kaçmak, insanda hezeyana, sayıklamalara, fasit hayallere sebebiyet verir. Ahmed Raûfî, sâlikin bu şartları yerine getirmesinin neticesinde, kendisinde bazı manevi hallerin gerçekleşeceğini, kendisine bazı sırların açılacağını dile getirmiştir.³⁴¹

³⁴⁰ Raûfî, *"Kurretü'l-Uyûn"* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/b-4/a.

³⁴¹ Raûfî, *"Kurretü'l-Uyûn"* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 4/a-b.

Halvette sâlikte bazı hallerin belireceğini bildiren Şeyh Ahmed Raûfî, vâridât-ı melekiyye ve vâridât-ı şeytaniyye birbirinden ayrılacağını, sâlikin kendisinde beliren feyz ve ilhamların iyi veya kötü olduğunun farkında olacağını ifade etmiştir. Ahmed Raûfî, vârid-i melekî'nin ilim ve safâ verdiğiğine, vârid-i şeytanî'nin ise zulmet, kabz, evham ve farklı hayaller verdiğiğine değinerek sâlikin vârid-i şeytânîden ism-i Allah'ı zikrederek kurtulması gerektiğini dile getirmiştir.³⁴²

Salikin seyr-ü sülûkunda halvet ile kat edeceği mertebelerin yanında riyâzât, mücâdele ve Mücâhedenin önemine vurgu yapan Ahmed Raûfî, sâlikin zikir ile kendini koruması gerektiğini, nefsanî arzu ve istekleri ile mücadele ederek kemale ulaşma yolunda ilerlemesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Halvette iken, sâlikte bazı hallerin ortaya çıkacağına değinen Ahmed Raûfî, sâlikin bu haller vuku bulduğunda neler yapması gerektiğini bildirerek, sülûkunda ona rehberlik etmektedir. Halvette suretlerden bir suret zuhur edip sâlike “*Muhakkak ki ben Allah'ım (innâ Allâh)*” şeklinde hitap ederse, sâlikin “*Ben, her şeyin sahibi olan Allah'a iman ettim (Âmentü billâh)*” diyerek ondan uzaklaşması gerektiğini dile getirmiştir. Sâlikte, kabz ve evham gibi kalbi ve ruhu sıkıntıya sokan, insanı vesveseye ve ümitsizliğe yönelten şeyler ortaya çıkarsa ve sâlik bu vesveselere yenik düşerse zikir ile Allah'a sığınarak bunlardan kurtulmalıdır. Böyle bir durumda sâlik bir süre “*Tevekkeltü 'alellâh, âmentü billâh, razîte billâh, hasbiyallâh, lâ kuvvete illâ billâh, in yeşe' yüzhîbküm ve ye'tî bi-halkin cedîd, ve mâ zâlike 'alellâhi bi-azîz*” zikri ile meşgul olmalı ve bu ruhî sıkıntılardan kurtulmalıdır.³⁴³

Ahmed Raûfî'ye göre halvet, keşf ve kerâmete, manevî hâl ve mertebelere açılan bir kapıdır. Nefsini ve kalbini arındırmak amacıyla riyâzet ve Mücâhede ile nefsinin terbiye

³⁴² Raûfî, “*Kurretü'l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 4/b.

³⁴³ Raûfî, “*Kurretü'l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/a.

için mücadele veren sâlik, bu amaçla girdiği halvet ve uzlet neticesinde insan-ı kâmil olma yolunda merhale kat edecek ve kendisine bazı sırlara mazhar olacaktır. Raûfî, vuslata ermek için uzlete, halvete girmenin gerekliliğini şu beyti ile ifade etmiştir;

“Seyyid Ra’ûfî himmet it şer’-i Muhammed üzre git

Vuslat için uzlet it râkib olagör düldüle”³⁴⁴

2.2.2 Zikir

Sözlükte zikir kelimesi, “bir şeyi anmak, tekrarlamak, hatırlamak, unutmamak” anlamlarına gelmektedir. Tasavvufta, “Allah’ı anmak, hatırlamak, O’nun isimlerini tesbih etmek böylece gaflet ve nisyana dalmamak” manasındadır. Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetinde zikir kelimesi, namaz kılmak, dua etmek, tefekkür etmek, beyan gibi farklı manalarda kullanılmıştır. Hadis-i Şerif’te de zikrin önemine ve faziletine dair birçok rivayet yer almaktadır.³⁴⁵

Sûfîlere göre zikrin asıl gayesi, Allah’ı zatı, sıfatları ve isimleri ile anarak her daim akılda tutmak, her an O’nu hatırlamak ve unutmamaktır. Zikrin hakikati, zikredilen Allah’tan gayrısını unutmaktır.³⁴⁶ Sûfîler zikri, dil ile, kalp ile ve sır ile olmak üzere üç şekilde yapılacağını belirtmişlerdir.³⁴⁷ Halvetiyye tarikatında dille, kalple, ruhla ve sırla yapılan zikir yoluyla nefsi kötülüklerden ve günahlardan arındırılması esastır. Riyâzet ve mücâhede de zikir önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın zikir ile kalbini temizlemesi, manevi makam ve mertebelere yükselmesi ve insan-ı kâmile ulaşması hedeflenmiştir.³⁴⁸ Ahmed Raûfî de vahdet ve ilahi aşka ulaşmanın yolunun zikirden geçtiğini dile getirmiştir. Hakk’a ulaşmak için kulun her daim zikretmesi gerektiğini, mâsivâyı zikirle

³⁴⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

³⁴⁵ Reşat Öngören, “Zikir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/409.

³⁴⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 728.

³⁴⁷ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 728; Öngören, “Zikir”, 44/411.

³⁴⁸ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

kalpten temizlemesi gerektiğini ve cennet ehli arasına katılmanın yolunun zikir olduğunu ifade etmiştir. Divanında yer alan birçok şiirinde zikrin önemi, fazileti ve faydalarından bahsetmiştir;

*“Sivâ nakşın çıkar mir’ât-ı dilden
Mu’arra eyle kayd-ı âb u gilden
Seni zikr eylesün cân u gönülden
Meded it bendene yâ Rab kerem it”*³⁴⁹

*“Nûr-ı zikrûn şu’asına yandılar pervâne-veş
Buldılar vahdet sarâyın oldılar yektâ-yı ‘aşk
Ehl-i ‘aşkun merkezine bâl açup pervâz iden
Geçdi kavseyn ‘âlemini buldı ol ‘ulyâ-yı ‘aşk”*³⁵⁰

*“Vuslatun fikr it firkatün zikr it
Çâr ‘unsurdan gider bu bu’âlün
...
Seyyid Ra’ûfî zikr it Hudâ’yı
Hak ‘atâsıdur cümle kemâlün”*³⁵¹

*“Emr-i Sübhân hükminde ol
Zikr-i Rahmân sa’yinde ol
Dâ’im sultân şükrinde ol*

³⁴⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 4a.

³⁵⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

³⁵¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 26b.

Ğayri ne kâr itsen gerek

...

Mâsivâdan geç idbâr it

Ra'ûfî zikri iksâr it

Dilde Hakk'ı gel izhâr it

Ğayri kimi insan gerek"³⁵²

"Zikrün senin ey Lâ-yezâl her derdüme dermân olur

Her kîlumda yün bin lisân zikr eylesem seni her ân

Toymaz bu dilüm zikrüne kanmaz bu gönül şükürüne

Düşüpdür özge fikrüne ağlar Ra'ûfî her zamân"³⁵³

"Ey Ra'ûfî isteyen cennât-ı zât

Gel kemâl-i şevk ile zikr idelim"³⁵⁴

Nefis terbiyesi (riyâzet) yolunu benimseyen Halvetiyye tarikatında seyr-ü sülûk, yedi esmân zikri ile yapılmaktadır. Zâhid-i Geylânî (700/1301) tarafından uygulanan ve Ömer el-Halvetî (800/1397) ile birlikte Halvetiyye tarikatının esasî olan bu uygulamada Allah'ın yedi esmânı zikrederek müridin olgunlaşması, Allah'a layık bir kul olması ve yüksek makam ve mevkilere ulaşması hedeflenmiştir.³⁵⁵

Yedi isimle birlikte kul ile Allah arasında bulunduğu rivayet edilen yetmiş bin perdenin geçilmesi hedeflenmiştir.³⁵⁶ Her bir mertebede on bin perde bulunmaktadır. Her

³⁵² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 27b.

³⁵³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 32b.

³⁵⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 30b.

³⁵⁵ Uludağ, "Halvetiyye", 15/394.

³⁵⁶ Öztürk, *Şeyh Nureddin Cerrâhî*, 46.

bir esmâ, nefsin bir mertebesini simgeler. Her mertebenin bir sıfatı, sülûku, hâli, alemi, mahalli, vâridi, şuhûdu, ismi ve nuru vardır.³⁵⁷ Mürid, şeyhinin telkin ettiği bir ismi zikrederek mertebeleri sırası ile geçmelidir.

Yedi esmâ, “Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hakk, Hayy, Kayyum, Kahhar” isimlerinden oluşur. Pir Seyyid Ahmed Raûfî’nin bağlı bulunduğu Ahmediyye kolunun kurucusu Şeyh Yiğitbaşı Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî (910/1504), bu yedi esmâya beş adet isim daha ilave ederek sayıyı on ikiye çıkarmıştır. Bunlar, “Vehhâb, Fettâh, Vâhid, Ehad, Samed” isimleridir. Ahmediyye kolunun dışında, Rûşeniyye, Gülşeniyye gibi kollarda da on iki esmâ metodu kullanılmaktadır. Fakat diğer kollar farklı isimler de kullanmışlardır. Ahmediyye kolunun Ramazâniyye şubesine bağlı olan Şeyh Ahmed Raûfî, Şeyh Yiğitbaşı Velî’nin on iki esmâ metodunu uygulamıştır.³⁵⁸ On iki esmânın önemini şu şiiriyle dile getirmiştir;

“Gönül ‘aynına çek tûtyâ bugün tevhîd ile esmâ

Bu esmâyı süren ‘âşık toyar lâbüd müsemmadan

Bulup ol Vâid-i Ferd’i çıkar bu ‘unsurı terk it

Eyâ sâkî içür bâkî bana câm-ı musaffadan

Unutdurma temâşâdan visâlü’n zevkini yâ Rabb

Düşüp bir kırı teşvişe öni sonı hatâyâdan

Raûfî lî-ma’ allâh’dan sebak aldınsa Mevlâ’dan

Okuyup on iki esmâ haber vir lâ vü illâ’dan”³⁵⁹

³⁵⁷ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

³⁵⁸ Ahmet Ögke, *Yiğitbaşı Veli Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî Hayâtı, Eserleri ve tasavvufî görüşleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000), 171.

³⁵⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 32b.

Halvetiyye tarikatında, yedi esmâ ile seyr-ü sülûk anlayışın yanında, müridin her gün yapması gereken zikirler, virdler ve dualar da bulunmaktadır. Haftanın günlerine göre değişen bu zikirler, ayrıca günün belirli saatlerinde ve genellikle namazla birlikte icra edilir.³⁶⁰ Tarikatın ikinci pîri Şeyh Yahyâ Şîrvânî (870/1466) tarafından yazılan vird, Halvetiyye tarikatı haricinde diğer tarikatlar arasında da meşhur olmuş ve okuna gelmiştir. “Ya Settâr” diye başlaması sebebiyle “Vird-i Settâr”, Şeyh Yahyâ Şîrvânî’ye ait olması sebebiyle de “Vird-i Yahyâ” denmiştir. Birçok kişi tarafından şerhi yapılan Vird-i Settâr, Halvetiyye tarikatında ayrı bir öneme haizdir. Tüm kol ve şubelerinde günlük evrâd olarak okunula gelmiştir.³⁶¹

Sûfîler, günlük virdleri terk etmemeye özen göstermişler, feyz ve ilhamın belli, dualar ve virdlerle geleceğini “*Virdi olmayanın vâridi olmaz*” sözüyle dile getirmişlerdir. Virdin ne zaman ve ne kadar okunacağı, müridin hal ve kuvvetine göre şeyh tarafından belirlenir. Virdlerin şartlarına uyularak okunmasıyla maddî-manevî, dünyevî-uhrevî fayda ve kazanç elde edilmesi umulur.³⁶²

2.2.3 Devrân – Halka-i Tevhîd

Halvetiyye tarikatında müridin tek başına yaptığı zikirlerin haricinde, haftanın belirli günlerinde veya önemli gün ve gecelerde, tekkelerde topluca yapılan zikir ayinlerine “devrân” denilmiştir. Halvetiyye dışında devran, Mevleviyye, Kadiriyye, Nakşibendiyye, Rifaiyye, Şazeliyye, Celvetiyye gibi birçok tarikatta mevcuttur. Sözlükte “dönmek” anlamına gelen devran, “dervişlerin topluca ayağa kalkarak zikir ayininin belirli bir kısmında veya tamamında ayakta zikrederek dönmeleri” anlamındadır. Devran kelimesi, “hadrâ, semâ, hatm-i hâcegân, zikr-i kıyâm, âyin-i cem, nısf-ı kıyâm, âyin” gibi

³⁶⁰ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

³⁶¹ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

³⁶² Mustafa Kara, “Evrâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/533-535.

farklı kelimelerle de ifade edilmiştir. Bu isimler tarikatlara ve şubelere göre değişik isimler almıştır. Halvetiyye Tarikatında topluca yapılan zikirlerle “devran, tevhîd, darb-ı esmâ” gibi isimler verilmiştir.³⁶³

Genellikle tekkelerde, cami, mescit veya zikir icrası için toplanılan belirli yerlerde yapılan devran, belirli gün ve gecelerde icra edilir. Her tekkenin ayın günü belirlidir ve haftanın belirlenen gününde dervişler devran için bir araya gelirler. Devran, genellikle şeyh tarafından veya şeyhin görevlendirdiği kişi tarafından yönetilir.³⁶⁴

Devran, Halvetiyye tarikatında önce kuûdî tevhîd ardından kıyâmî tevhîd şeklinde icra edilir. Genellikle vakit namazının ardından yapılan devrana Kur’ân-ı Kerîm tilavet edilerek başlanılır. Tövbe, istiğfarın ardından salavât-ı şerîfe ve evrad okunur. Okunan aşr-ı şerîf ve münâcâtta sonra devran icra edilir. Devrana, evrad okuyarak başlanır, sonra kelime-i tevhîd zikri ile devam edilir. Daha sonra esmâ zikri, halka zikri, tavaf zikri gibi çeşitli zikirlerle devam ettirilir. Ayakta halka oluşturularak yapılan devran zikri, ağır bir tempo ile başlayarak şeyh veya zâkirbaşı tarafından okunan ilahi ve münacatlara göre zikrin hızı artırılır.³⁶⁵

Devran sırasında zikre uygun olan makam ve usullerde çeşitli ilahiler okunur. Okunan bu ilahiler, Yunus Emre, Sümbül Sinan, Eşrefoğlu Rûmî, Niyazi Mısrî gibi şeyh ve şairlerin ilahilerinden oluşur. Ayrıca, tarikat şeyhlerine ait ilahiler ve tekkenin şeyhine ait şiirler varsa bunlar da devran sırasında icra edilir.³⁶⁶

³⁶³ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394; Süleyman Uludağ, “Devrân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/248-249.

³⁶⁴ Öngören, “Zikir”, 44/411.

³⁶⁵ Mehmet Nuri Uygun, “Zikir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/413.

³⁶⁶ Uygun, “Zikir”, 44/413; Halvetî devranı ve zikir ayini hakkında detaylı bilgi için bkz.; Ömer Tuğrul İnançer, “İstanbul’da Tarikat Ayin ve Zikirleri”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, 2015), 5/328-330.

Raûfiyye tarikatında, yukarıda zikrettiğimiz ilahilerle birlikte Pir Ahmed Raûfî'nin ilahileri de devran sırasında icra edilmiştir. Vassaf, “Sefîne-i Evliyâ” eserinde, Ahmed Raûfî'nin divanında yer alan şiirlerinden bazılarının devran sırasında okunduğunu ifade ederek bu ilahiler ve makamları hakkında bilgi vermiştir. Vassaf, Raûfî Divânı'nda yer alan “*gel tevhîd ile*” redifli şiirinin ayin gecelerinde devran için ayağa kalkıldığında okunduğunu aktarmıştır. İlahinin saba, uşşak ve beste-Nigâr makamlarıyla segâh ve düğah kararları ile icra edildiğini ifade etmiştir.³⁶⁷ Şeyh Ahmed Raûfî'nin, “*Hakk isteyen merd-i hüner*”, “*doldu derûna savmîle nûr*”, “*Tevfîk eyle sultânım*” mısralarıyla başlayan şiirleri gibi bestelenmiş ilahileri zikir ayinlerinde icra edildiği anlaşılmaktadır.

Ahmed Raûfî, Hakk'a ulaşmak için ehl-i tarîkin izinden giderek Halvetiyye yoluna giren müridi, O'nun lütuf ve ihsanına erişmek, günah ve kusurlardan gönlü temizlemek ve vuslata kavuşmak için zikretmeye, devran etmeye çağırmıştır;

“Zikr eyleyüp dün ile gün envâr ile tolsun derûn

Zerre iricek şemse çün nîl-i burûc-ı sünbûle

İrmek dilersen menzile gir toğri yola şer' ile

*Devrân idüp yâ Hû ile zikr eyle Hakk'ı derd ile”*³⁶⁸

“Hamd eyleyüp ihsânına iriş şefâ'at kânına

*Gir Halvetî meydânına devrâna gel tevhîd ile”*³⁶⁹

Ahmed Raûfî'ye göre, dervişlerin devran etmesinin nedeni, aşk-ı ilâhidir. Belâ bezmi veya elest bezmi denilen ruhlar aleminde Hakk'la sözleşen kul, Allah'a âşık

³⁶⁷ Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 5/65.

³⁶⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

³⁶⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 41a.

olmuştur. Gönlü bu aşk ile yanar. Pervanenin ateşin etrafında döndüğü gibi dervişler de vuslata ulaşmak için Allah aşkıyla zikrederler, devran ederler. Aşağıdaki şiirinde bunu dile getirmiştir;

“Tâ ezelden cân seveli

Tevhîd ider ‘âşıklarız

Zülfün perîşân ideli

Devrân ider ‘âşıklaruz

...

‘Aşk ile dâ’im uçmağa

Ağyârdan cümle geçmeğe

Hakk’a irüp göz açmağa

Tevhîd ider ‘âşıklaruz

Hep görinen dostun yüzi

Ol yüzden ayırmam gözi

Tâ Hakk’a irince özi

Tevhîd ider devrânîyüz

...

Bâkîdür ol Ferd-i Samed

Andan irişür her meded

Mine’l-ezel ile’l-ebed

Devrân ider sâdıklarız

İriş Ra’ûfî gel Hakk’a

Asla uyup ol mülhaka

Gidince cân ol Mutlak’a

2.2.4 Kelime-i Tevhîd Zikri

Sûfîler, Kelime-i Tevhîd zikrine ayrı bir önem vermişlerdir. Hatta Bazı Sûfîler, Kelime-i Tevhîd’in en faziletli zikir olduğunu dile getirmişlerdir. Kelime-i Tevhîd, “Lâ ilâhe illallah” (*Allah’tan başka ilah yoktur*) cümlesidir. “Nefiy” (lâ ilâhe kısmı) ve “isbât” (illallah kısmı) şeklinde iki kısımdan meydana gelen Kelime-i Tevhîd’e, “nefy ve isbât zikri” de denmektedir.³⁷¹

Şeyh Yiğitbaşı Velî, Kelime-i Tevhîd’in en üstün zikir olduğunu dile getirmiştir. Çünkü nefis, kalbi istila etmiş, heva, arzu, şehvet ve şeytan kendisine yoldaş olmuştur. Kelime-i Tevhîd-i zikreden kul, nefiy bölümü olan “Lâ ilâhe” sözü ile kendine düşman olan nefis, heva ve şeytanın hükümrانlığını yıkar ve mâsivâyı terk eder. İspat bölümü “illallah” sözü ile de Allah’ın hakimiyetini ortaya koyarak O’nun tecellileri ile kalbini süsler ve Allah’a doğru yükselerek vuslata ulaşır.

Tarikata giren müride Pir Ahmed Raûfî, şeyhine teslim olmasını, onun telkin ettiği zikir, dua ve öğüdünü tutmasını, onun öğrettiği ile seyr-ü sülûk etmesini tembihleyerek, bunlara uyması ve yerine getirmesi halinde tevîk ve ihsana ulaşacağını bildirmektedir.³⁷²

Yazdığı “*Lâ ilâhe illallah*” ve “*Lâ ilâhe illâ Hû*” redifli iki şiiri ile Şeyh Ahmed Raûfî, Kelime-i Tevhîd’in önemi ve fazileti aktarmıştır. Kelime-i Tevhîd ile insanın kalbinin kötülüklerden, günahlardan arınacağını, gönül gözünün açılacağını, böylece mâsivâdan geçip tevhide ulaşacağını, hakikati keşfedip vuslata kavuşacağını bildirmektedir;

³⁷⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 15a.

³⁷¹ Öngören, “Zikir”, 44/409-412.

³⁷² Ögke, *Yiğitbaşı Velî*, 173.

“Dâ’im rahmet güneşi

Lâ ilâhe illâ Hû

Mü’minlerün yoldaşı

Lâ ilâhe illâ Hû

Fâ’ideli bir bâzâr

Kurıyı ider gülzâr

Deyün gizli vü âşikâr

Lâ ilâhe illâ Hû

Ger uyanuk ger uyur

Kalbinün pasını yur

Bulmağa bâkî huzûr

Lâ ilâhe illâ Hû

Cân u dilden geç hemân

Mâsivâ cümle ziyân

Zât-ı pâk’e armağan

Lâ ilâhe illâ Hû

...

Tevhiddedür garb u şark

Mâsivâ nakş-ı mutlak

Hakikatde nutk-ı Hakk

Lâ ilâhe illâ Hû

Açmağa dil gözini

Mürşidün tut sözini

Gösterür Hakk yüzini

Lâ ilâhe illâ Hû

Îmânuna al berât

Ger istersen cennât

İçmeğe âb-ı hayât

Lâ ilâhe illâ Hû

...

Ra 'ûfî âb-ı hayât

Âsâr-ı tevhîd-i zât

Uçmağa nurdan kanat

*Lâ ilâhe illâ Hû*³⁷³

“Kula Hakk’un ihsânı

Lâ ilâhe illa’llâh

Enbiyâ’nun bürhânı

Lâ ilâhe illa’llâh

...

Rahmet bahrine talar

Kalbe envârı tolar

Vuslat yolına salar

Lâ ilâhe illa’llâh

...

³⁷³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 35a.

Tevhîde gel asl-ı Hakk

Aç gözüni nûra bak

Her nefesi bir sebak

Lâ ilâhe illa'llâh

Fahr-i 'âlem kelâmı

Her tâ'atün tamâmı

Zât-ı pâk'ün selâmı

Lâ ilâhe illa'llâh

Ey Ra'ûfî ol âgâh

Olmağa hâs-ı dergâh

İhlâs ile di her gâh

Lâ ilâhe illa'llâh”³⁷⁴

Halvetiyye tarikatında Kelime-i Tevhîd zikri, şu şekilde yapılmaktadır; Zikir için bir araya gelindiğinde kibleye karşı diz çökerek oturulur. Azim ve samimiyetle mâsivâyı kalp ve zihinden temizlenir. Yalnızca Allah'ın büyüklüğü düşünülerek başı sağ omza çevirip “*Lâ ilâhe*” denir. Hemen sonra başı sola çevirerek ve çevirirken memenin altına doğru, kalp hizasına doğru kavis çizerek kuvvetlice vurarak “*illallah*” denir. Bu şekilde yapılan zikre, “darb-ı esmâ” denilmektedir. 33 veya 165 defa tekrarlanan Kelime-i Tevhîd zikrinden sonra sırasıyla diğer isimlere geçilerek yedi esmâ ile zikir yapılır.³⁷⁵

Mürid, isimleri tek tek, sırasıyla ve ancak şeyhinin izniyle yapar. Her esmâ, müride şeyhi tarafından, onun hal ve sülûkuna göre telkin edilir. Kişi kendisine hangi

³⁷⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 38b.

³⁷⁵ Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetilik*, 73; Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 172.

isim telkin edilmiş ise onunla zikir yapar ve telkin edilmeden zikrini değiştirmez.³⁷⁶ Pir Seyyid Ahmed Raûfî, şeyh tarafından müride yapılan telkinin önemini şu sözleriyle ifade etmiştir;

“İsmet ile teslîmini
İzzetli tut telkînini
Hürmet idüp tevfkîni
İhsân ile tola gönül”³⁷⁷

“Tarîkatde tutardım istikâmet
Bana telkin idüp sâhib-i şefâ’at
Dilerken Hâlık’umdan isti’ânet
Tecellî eyledi el-Hamdüli’llâh”³⁷⁸

Şeyh Yiğitbaşı Velî’ye göre, insanın kalbi taş benzer. Fakat içinde ilim, marifet ve hakikat ırmakları gizlidir. Darb-ı Esmâ ile bu taş kırılır ve marifet ve hikmet sırları saçılır. Bu ise, “eşref-i mahlûk” olan insanda bulunan sırların ve hazinelerin ortaya çıkması için darb-ı tevhîd ve usûl-i esmâ, Allah’ın insanlara bir ihsanıdır.³⁷⁹ Şeyh Ahmed Raûfî de yukarıda değindiğimiz iki şiirinde, Kelime-i Tevhîd’in bu vafına vurgu yapmıştır.

2.2.5 Zikr-i Dâim

Halvetiyye tarikatının en önemli unsurlarından biri devamlı zikir ile meşgul olmaktır. Mürid, fırsat buldukça zikir ile meşgul olmalıdır. Kelime-i Tevhîd zikri ile bir

³⁷⁶ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 172.

³⁷⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 28a.

³⁷⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39a.

³⁷⁹ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 174.

süre meşgul olması neticesinde kişi, mertebeleri kat ederek bazı hallere ve keşiflere ulaşır. Bundan sonra sâlik, diğer esmâ zikirleri ile meşgul olarak seyr-ü sülûkuna devam eder. Bu esmâ zikirleri ile sürekli meşgul olmaya devam ederse, kendisinde “zikr-i dâim” denen hal meydana gelir. Sâlik, kendisinde beliren bu hal ile kalbi pak ederek, iman, amel, hakikat ve marifet, kalbini ve vücudunu kaplayarak onu kuvvetlendirir. Devamlı zikir hali neticesinde mürid, her an zikretme fiilini gerçekleştirir. Hatta zâkirin vücudu bütün organları ile onunla birlikte zikreder. Zikr-i dâimi kalbine nakşeden kişi ise Zât-ı ilâhî’ye ulaşır.³⁸⁰

Ahmed Raûfî, kişiyi gaflet uykusundan uyandıracak şeyin zikir olduğuna vurgu yapmıştır. Zikir ile kalbin, mâsivâdan, günahlardan, Allah’tan alıkoyan şeylerden temizlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Tevhîd ve dâim-i zikir ile kişinin arş-ı âlâya yükseleceğini, şems-i ilâhî’ye ulaşarak vechu’llâh’a mazhar olacağını şu beyitleriyle dile getirmiştir;

“Gündüzlerin sâ’im ol yatma giceler kâ’im ol

Zikr eyle Hakk’a dâ’im ol uyana gel tevhîd ile”³⁸¹

“Zikr eyleyüp dün ile gün envâr ile tolsun derûn

Zerre iricek şemse çün nîl-i burûc-ı sünbüle

İrmek dilersen menzile gir toğrı yola şer’ ile

Devrân idüp yâ Hû ile zikr eyle Hakk’ı derd ile”³⁸²

“Emr-i Sübhân hükminde ol

³⁸⁰ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 175-176.

³⁸¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 41b.

³⁸² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

Zikr-i Rahmân sa'yinde ol

Dâ'im sultân şükürinde ol

Ğayri ne kâr itsen gerek"³⁸³

"Dâ'im süren ismu'llâhı

Eyler tavâf 'arşu'llâhı

'İyân görmek vechu'llâhı

Tevhîd içinde gizlidir"³⁸⁴

Yukarıda verdiğimiz şiirleri ile Ahmed Raûfî, Kelime-i Tevhîd'i ve Zikr-i Esmâ'yı çokça ve devamlı zikreden müridin nefsanî ve şeytânî arzularının, heva ve heveslerinin yok olup rûhânî ve burhânî arzularının, güzel hasletlerinin çoğalacağını, keşf ve kerâmet gücünü elde edeceğini ifade etmiştir.

2.3 İlim – Marifet

2.3.1 Dört Kapı: Şeriat – Tarikat – Hakikat – Marifet

İlk sûfilerden Ahmed Yesevî tarafından, Yeseviyye tarikatının erkanı ve sülûk usulü olarak "*Dört kapı, kırk makam*" anlayışı ortaya konmuştur. Dervişlikte kırk makam bulunur ve bu makamlara dört kapıdan girilir. Her kapıdan on makam geçilir. İşte bu dört kapı, şeriat, tarikat, hakikat ve marifettir. Dört kapı kırk makam anlayışı, Yesevîlik yolunu takip eden Hacı Bektâş-ı Velî, Yunus Emre gibi kişilerce devam ettirilmiştir. Ahmed Yesevî'nin bu düşünce yapısı, sadece Yesevîlik'te kalmayıp birçok sûfî tarafından aktarılmış ve yorumlanmıştır.³⁸⁵

³⁸³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 27a.

³⁸⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 12b.

³⁸⁵ Ögke, *Yiğitbaşı Velî*, 257.

Şeyh Yiğitbaşı Velî, şeriatı İslam'ın beş esası ile açıklamıştır. Sadece İslam'ın esaslarını anlamının yeterli olmayacağını vurgulayarak, dinin kurallarını yerine getirmekle birlikte, nefsiyle de mücadele ederek kalbini Allah'ın evi haline getirmenin gerekliliğini dile getirmiştir. Bu da tarikat ile gerçekleşir.³⁸⁶ Ona göre, şeriat Hz. Peygamber'in ahkamı; tarikat, fiilleri ve hakikat halleridir. Kişi, O'nun ahkamına uyar, dini onun gibi yaşar ve halleri ile hallenirse Allah'ın hazinesi açılır, O'nun sırları ve nurları ile tecelli bulur, Marifetullah'a erer.³⁸⁷

Ahmediyye tarikatına bağlı olan Pir Ahmed Raûfî, Şeyh Yiğitbaşı Velî'nin görüşlerini benimsemiş ve devam ettirmiştir. Şeriat ehlinin İslam'ın esaslarını yerine getirmesi gerektiğini, böylece azaptan kurtulacağını, diline ve gönlüne vahdeti işleyerek rahmete kavuşacağını şu mısralarıyla dile getirmiştir;

“Ashâb-ı şerî'atsan tut hamse-i İslâm'ı

Yanmaz o kişi nâra kim buldı o cân tevhîd

Her kim diline ekdi dâne-i vahdet bunda

Mahsûl olur mutlak rahmet-i gufrân tevhîd”³⁸⁸

Tarikat ehlinin erkânsız olmayacağını, erkana uyup dünyalıktan vaz geçmesi gerektiğini aktarmıştır. İlahi aşkı isteyen kişinin gönlündeki deryaya dalarak kendinde var olan cevheri ortaya çıkararak tevhîd denizine ulaşması gerektiğini şiirinde ifade etmiştir;

“Erbâb-ı tarîkatsan erkânı sakın bozma

Erkânsız olanlarda yok duru îmân tevhîd

³⁸⁶ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 258-259.

³⁸⁷ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 260.

³⁸⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

Hep bunda gelen gider kalmaz birisi âsân

Sen de er isen vir cân tâ ire her ân tevhîd

Gir tâlib-i cânân ol gevher-i yektâyâ

*Gavvâs-ı derûn eyle bulmağa ‘ummân tevhîd’*³⁸⁹

Hakikat ehlinin ise sırrını keşfetmek için gönül gözüyle hakikat aynasına bakması gerektiğini, tevhîd nazarıyla hakikatlerin açılıp irfan ve burhanın saçılacağını dile getirmiştir. Hakikate ulaşıldığında ise kişi, ledünnî ilminin sırlarına mazhar olacaktır. Ahmed Raûfî, insanları hakikate ulaşmak için tevhîde çağırmıştır;

“Ger ehl-i hakîkatsan esrârını keşf itme

Münkir-i nâdân ulu düşmendür ey şâh-ı cinân tevhîd

Kıldı özüni mir’ât gel cân gözüni aç bak

Kevneyne olup mâlik memlûkda ‘ıyân tevhîd

Bostân-ı hakâyıkda ‘irfân bitürür dâ’im

*Her kankı dile düşse katre-i bârân tevhîd’*³⁹⁰

2.3.2 Keşf, Kerâmet

Zikri kalbine nakşeden mürid, Arş-ı Rahmân’a ulaşır. Seyr-ü sülûkunda halvet, ibadet ve zikirleri neticesinde beliren nûrânî, burhânî ve rûhânî hasletleri artan sâlikin

³⁸⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

³⁹⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

gönlünde ünsiyet belirir. Kendinde mânevî haller ve ilhamlar ortaya çıkarak keşf ve kerâmet sahibi olur.³⁹¹

“Azizlik, şeref, itibar, kerim, cömertlik” gibi anlamlara gelen kerâmet tasavvufta, “Allah’ın takvâ sahibi, velî kullarından doğan ve meydana gelen olağanüstü haller”e denilir. Peygamberlerde ortaya çıkan olağanüstü olaylara “mucize” denirken benzeri durumun velîlerde meydana gelmesine “kerâmet” denmiştir.³⁹² Sûfîler, kerâmeti Allah’ın velî kullarına birer ikramı ve lütfu olarak görmüşlerdir. Kendilerinde böyle bir halin zuhur ettiğini gören velîler, bir yandan lütfundan dolayı Allah’a şükrederken diğer yandan, bu halin nefesine hoş geleceğini, insanların teveccühünü ve kendini yoldan çıkarabileceğini düşünerek bu hallerini gizlemişlerdir.³⁹³

Keşf, “açığa çıkarmak, örtüyü veya perdeyi kaldırmak, sezmek, tahmin etmek” gibi anlamlara gelmektedir. Tasavvufta ise “aklın ötesinde ve perde arkasında olan gaybî bilgilerin açığa çıkması ya da Allah’ın tecellilerini temaşa etmek” olarak tanımlanmıştır.³⁹⁴ Sûfîler, İlham, vârid, feyz, zuhur ve şuhûd kelimeleri ile yakın anlamdaki keşf kelimesinin yerine, mükâşefe terimini tercih etmişlerdir. Sûfîler seyr-ü sülûk içerisinde gerçekleşen keşfi üç aşamada ele almışlardır. Allah’ın var olduğunu, tek olduğunu gösteren delillerin sâlikte oluşturduğu manevi haline muhâdara, herhangi bir delile gerek kalmadan gönlün O’nun huzurunda olmasına mükâşefe, hiçbir şek ve şüphe olmaksızın Hakk’ın kalpte bulunmasına ise müşâhede denilmiştir.³⁹⁵

“Belirmek, ortaya çıkmak, görünmek” gibi anlamlara gelen tecelli kelimesi tasavvufta, “sâlikin kalbine beliren ledünnî bilgiler, sırlar ve nurlar” olarak tanımlanır.

³⁹¹ Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 177.

³⁹² Ögke, *Yiğitbaşı Veli*, 178.

³⁹³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 365; Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 25/265.

³⁹⁴ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 366.

³⁹⁵ Süleyman Uludağ, “Müşâhede”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/152.

İlham, vâridât, levâih, telvîhât, vâkıât, tavârik gibi kelimelerle aynı manada kullanılan tecelli, feyz, zuhur, sudur, tenezzül, taayyün, feth, tahkik, şühud ve keşf kelimeleriyle de yakın anlamdadır.³⁹⁶

Pir Seyyid Raûfî'ye göre, Halvette ve seyr-ü sülûkta olan sâlikin kendinde beliren manevi haller; yaptığı zikir ve ibadetler ile ulaştığı makamlarda kendine lütfedilen keşf ve ilhamlar; çıktığı mertebeler neticesinde zuhur eden kerâmetler, her biri, Allah'ın ihsanı ve varlığının, zatının, sıfatlarının, isimlerinin, fiillerinin birer tecellisidir. Sâlik, dünyadan yüz çevirip nefsini, hevâsını ve şeytanî arzularını yok etmeye, kalbini kötülük ve günahlardan temizlemeye çalışmaktadır. Oldukça sabır ve azim gerektiren bu riyâzet ve mücadele içerisinde sâlikte tecelliler ortaya çıkar. Bu tecelliler, Hakk'a ulaşmak için girdiği sülûkunda Rahmân'ın salike birer lütuf ve ihsanıdır. Sûfîler, Allah'ın kendisinde tecelli ettiği şeyleri O'nun birer yansıması olarak görmüşlerdir. Ahmed Raûfî de bunu şu mısralarıyla ifade etmiştir;

“Hakk’dan istersen nûr-ı tecellî

Kalbüni eyle mir’ât-ı Rahmân

Cân u gönülde pür-zevk-i küllî

Kalbüni eyle mir’ât-ı Rahmân”³⁹⁷

“Tecellî eyleyüp zâtun

Gönülde açsa mir’âtun

Bulur sırrım o lezzâtun

Gönül müştakın olmuşdur”³⁹⁸

³⁹⁶ Semih Ceyhan, “Tecellî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/241.

³⁹⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 32b.

³⁹⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 14a.

*“Tecellî eyledükçe kalb her ân
Gönül ‘arşında yansun kandîl-i cân
Kemâlünden alup ruhum çok ihsân
Beni kıl gülşen-i zâtunla handan”*³⁹⁹

Pir Ahmed Raûfî, Rahmân’ın birer yansıması olan bu tecellilerin gönülde belirmesi ile O’nun güzelliklerinin temaşa edileceğini dile getirmiştir. Kalbin tecelliler ile yanıp tutuşacağını ve aşk ateşi ile sâlikin Hakk’ın ihsan ve lütfuna mazhar olmak için daha gayretli olacağını ifade etmiştir.

Ahmed Raûfî, tecellileri “cemal” terimiyle birlikte ele almıştır. Tasavvufta cemal, Allah’ın lütuf ve rızasını gösteren sıfatları ifade etmek için kullanılmıştır. Cemal, Allah’ın her şeyde zuhur etmesidir. Var olan her şeyde O’nun yansıması, bir tecellisi mevcuttur.

Keşf ve kerâmet elde eden sâlik, her an Hakk’ın tecellilerini, lütuf ve ihsanını temaşa eder. Fakat sâlik için asıl tecelli, vuslata ulaşmaktır. Keşf ve kerametlere bağlanıp kalmamak, kalbini vehimlere kaptırmamak gerekmektedir. Sâlik için asıl olan, kendinde beliren bu halleri ve kat edeceği mertebeleri geçerek kemâle ermek, vuslata ulaşmaktır. Asıl gaye Rahmân’ın cemalinden visaline ulaşmaktır. Nihai hedefi Hakk’ın visâli olan seyr-ü sülûkta ortaya çıkan bu tecelliler, sâlik için birer tesellidir. Aşağıdaki şiirlerinde bu düşüncesini aktarmıştır;

*“Cemâlünden tecellî vir
Visâlinden tesellî vir
Seni yâ Rabb bana sen vir
‘Înâyet eyle yâ Allâh”*⁴⁰⁰

³⁹⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 32a.

⁴⁰⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 38b.

“Tecellî-i cemâlünle teselli-i visâlünle

*Kemâl-i lütf-ı cûdından bu dil ister o nihânı”*⁴⁰¹

Ahmed Raûfî, sülûka girecek olan kişide bulunması gereken vasıfları bildirerek, bu vasıflara (ilim, amel, vera', zühd ve tevekkül) haiz olan ve mertebe bakımından tevekküle erişen kişide, bazı keşf ve kerâmetlerin belireceğini aktarmıştır.⁴⁰² Kerâmet sahibi kişi, ilmiyle amel, vera' ve zühd sahibi, takvâ ehli, her şeyden Allah'a tevekkül etmiş ve her şeyiyle Allah'a teslim olmuş, velâyete ulaşmış kişidir. Ahmed Raûfî'ye göre, bu mertebeye ulaşan kişilerin dört alameti vardır. Bunlar, *“suda yürümek, havada uçmak, gaybdan haber vermek ve göz açıp kapayıncaya kadar bilemediği yere varmak”*tır.⁴⁰³

Şeyh Ahmed Raûfî, keşf ve kerametın hakikat olduklarını, fakat aynı zamanda birer sır olduklarını dile getirmiştir. Bu mertebeye ulaşan ve kendinde böyle bir hal vuku bulan sâlikin ehl-i kerâmet olacağını ve kerametinin nihayetinin olmayacağını ifade etmiştir.⁴⁰⁴ Sâlikin keşf ve kerametinin devam edeceğini fakat bu manevi hallere aldanmaması gerektiğini, tarikat yoluna girdiği andan itibaren ortaya çıkan feyz, ilham ve vehimlerin büyüüne kapılarak gaflete düşmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Riyâzet ve mücâhede ile hal ve ahvalini terbiye etmelidir. Hevâ ve nefsinı zapt edip kalbinden mâsivâyı çıkarmalı, nefsinı ve kalbini kötülük ve günahlardan temizlemelidir. Böylece eşyanın hakikati onda aşikâr olur. Fakat bu mertebeye erişmek, lütuf ve ihsana ulaşmak çok zahmetlidir, çok sabır ve azim gereklidir.⁴⁰⁵

Pir Ahmed Raûfî, sâlike halvette bulunduğú süre içerisinde bazı hal ve suretlerin zuhur edeceğini dile getirmiştir. Halvet kısmında aktardığımız gibi sâlikte meydana gelen

⁴⁰¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 49b.

⁴⁰² Raûfî, *“Kurretü'l-Uyûn”* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/b.

⁴⁰³ Raûfî, *“Kurretü'l-Uyûn”* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/b.

⁴⁰⁴ Raûfî, *“Kurretü'l-Uyûn”* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/b.

⁴⁰⁵ Raûfî, *“Kurretü'l-Uyûn”* (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 4/a.

vâridât-ı melekiyye ve vâridât-ı şeytaniyye ayrımı neticesinde şeytanî vehimlere zikir ve dua ile çare kılmasına vurgu yapmıştır. Zikir, ibadet ve hayırlı amellerle meşgul olmayı, nefisle mücâdele ve mücâhede etmeyi dile getirmiştir. Bunun neticesinde Allah'ın sâliki imtihan ederek kendi katından lütuf ve ihsanda bulunacağını ve ona bazı sırları vereceğini ifade etmiştir.⁴⁰⁶

2.3.3 İlm-i Ledün

Bâtın ilmi de denilen ilm-i Ledün, Allah tarafından dilediğine öğretilen sır ilmidir. Sûfîler, zâhir ve bâtın olmak üzere dinî ilimleri ikiye ayırmışlardır. Hadis, fıkıh gibi ilimler zâhir ilmini, tasavvuf da bâtın ilmini temsil etmiştir. Naslardaki gizli manalar, ibadetlerin manevi özü, varlıkların iç yüzü ve nesnelerin adındaki sırlar bâtın ilmi olarak kabul görmüştür. Bunlar hakikat ve sır olarak telakki edilmiş ve yalnız Allah'ın lütuf ve ihsanıyla elde edilebileceği aktarılmıştır. Bu sebeple bâtın ilmine ledünnî ilim de denmiştir. İlham ve keşif ile elde edilen ilm-i ledün, birer sırdır ve onu açıklamak caiz görülmemiştir.⁴⁰⁷

Ahmed Raûfî, ledünnî ilmine ancak Allah'ın feyz ile erişilebileceğini, böylece “ümmü'l-Kitâb” denilen akl-ı evvel'e ulaşılacağını aktarmıştır. İlm-i ledün ile sırların açılarak hakikatlerin mahiyetine vakıf olunacağını dile getirmiştir. Mürid, ilm-i ledün ile Zât-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanına erişecektir. Müridin bunlardan ders alarak, Allah'ın zât ve sıfatını anlayacağını, hakikat ve marifet ile tecelli bulacağını Seyyid Raûfî şu sözleriyle ifade etmiştir;

“Feyz-i zâtun cezbesiyle kalbimiz kıl rûşenâ

⁴⁰⁶ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 4/a

⁴⁰⁷ Süleyman Uludağ, “Bâtın İlmi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/188-189.

Açıla ‘ilm-i ledünden mahzen-i ümmü’l-kitâb’’⁴⁰⁸

“Al sebak ‘ilm-i ledünden nükte-i ‘irfân ile

Anla zatıyla sıfâtı vir cevâb iz’ân ile

Kalbüne irsün tecellî ser-te-ser vicdân ile

Cânunı eyle muziyyâ şems-i illa’llâh ile

Okuyup ‘ilm-i ledünnî al Ra’ûfî’den sebak

Bildüre nûr-ı hakikat bulasın eltâf-ı Hakk

Mufhaf-ı tekvîni fehm it ahsen-i takvîme bak

Cânunı eyle muziyyâ şems-i illa’llâh ile’’⁴⁰⁹

2.3.4 İnâyet – Hidâyet

Sözlükte, “isteme, amaçlama, yönelme” gibi anlamlara gelen inâyet, genellikle Allah’a izafe edilerek kullanılmış olup “Allah’ın yardımı, lütfu, koruyup gözetlemesi” manasındadır.⁴¹⁰ Sözlükte, “doğru yol, yol göstermek, kılavuzluk, irşâd etmek” gibi manalara gelen hidâyet ise “dünya ve ahiret mutluluğunu sağlayacak olan doğru yolu gösterme” anlamındadır.⁴¹¹ Hidâyet kelimesi de inâyet gibi Allah’a izafe edilerek ele alınmış, “Allah’ın emir ve yasaklarına uyarak peygamber ve kitapların rehberlik ettiği doğru yol” manasında kullanılmıştır. Hidâyet ve inâyet anlamları bakımından lütuf, tecelli, tevfik, ihsan gibi kelimelerle birlikte değerlendirilmiştir.

⁴⁰⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 2b.

⁴⁰⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39b.

⁴¹⁰ Kasım Turhan, “İnâyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/265; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 312.

⁴¹¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 275; Yusuf Şevki Yavuz, “Hidâyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/473.

Ahmed Raûfî, hidâyet ve inâyet kelimelerini genellikle bir arada kullanmıştır. Anlam bakımından da birlikte değerlendirmiştir. İnâyet ve hidâyeti Allah’a ait birer vasıf olarak değerlendiren Ahmed Raûfî, yalnız Allah tarafından verilen birer lütuf ve ihsan olduğunu şiirlerinde dile getirmiştir;

“Gavs-ı kerâmet

‘Avn-ı ‘inâyet

Kutb-ı hidâyet

Dermâna geldim”⁴¹²

“Ra’ûfî sa’y ile menzil alunmaz

Meğer Hakk’dan sana ire hidâyet

Kula kulluk yaraşur turma sa’y it

‘İbâdet kıl ‘ibâdet kıl ‘ibâdet

Murâdım hâsıl olmaz dime çalış

İrer bir gün sana Hakk’dan ‘inâyet”⁴¹³

Hidâyet ve inâyet kavramlarını Allah’ın bir lütuf ve tecellisi olarak görülen Ahmed Raûfî, bunları tevhîd anlayışı içinde değerlendirmektedir. Tevhîdi anlayarak kalbini mâsivâdan temizleyen, gönlünü Hakk’ın aynası kılan sâlik, Allah’ın lütufu, ihsanı ve tevfiğiyle hidâyete ve inâyete mazhar olacaktır. Hidâyete ve inâyete erişen sâlik ise Tevhîd-i Zât’a ulaşacaktır. Hakikat ve sırlara erişecek, nihayetinde ise vuslata varacaktır. Pir Raûfî bunu şu mısralarıyla aktarmıştır;

⁴¹² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 30a.

⁴¹³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 3b-4a.

“Hidâyet matla’ı şems-i risâlet

‘Înâyet ma’deni ‘ayn-ı şefâ’at

Vücudun mâyesi mecmû’-ı hey’ât

Ânun aksi düşübdür bu hayâlât”⁴¹⁴

“Hidâyet eyle ef’âl ü sıfâta

‘Înâyet kıl dahı tevhîd-i Zât’a

Ra’ûfî kulunı bâkî hayâta

Mede yâ Hakk meded yâ Hayy u Kayyûm”⁴¹⁵

“Gönül mir’âtına şems-i ‘înâyet

Tecellî eyledi el-hamdüli’llâh

Zuhur itdikce ol nûr-ı hidâyet

Tecellî eyledi el-hamdüli’llâh”⁴¹⁶

2.4 Merâtib-i Âlem

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, zikir, ibadet ve hayırlı amelleri ile seyr-ü sülûk da belirli bir noktaya gelen sâlikin, Hakk Teâlâ tarafından imtihan edileceğini ve kendisine bazı sırların keşf olunacağını ifade etmiştir. Fakat sâlikin, keşf ve hallerin hiçbirine gönül verip bağlanmaması gerektiği, bunların lütuf ve ihsanıyla Allah’tan birer tecelli olduğunun bilincinde olması noktasında uyarmıştır. Eğer gönlünün bunlara meylettiğini hissettiği anda sâlikin, asil gaye ve isteğinin ne olduğunu hatırlayarak kalbini teskin ve tasmin etmesi gerektiğini öğütlemiştir. Çünkü sülûkun maksadı, sâliki Kemâlu’llâh’a

⁴¹⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 4a.

⁴¹⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 30b.

⁴¹⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39a.

ulaştırmaktır. Müridin gayesine varmak için ilerlediği bu yolda karşılaştığı tecelliler, keşfler ve sırlar, ona Rabbinden birer hediye ve müride gayreti için birer tesellidir. Sâlik, elde ettiği mertebelere ve sırlara meylederek, bu sırların ve hakikatlerin asıl sahibi olan Allah’a ulaşmasına engel olmamalıdır. Vuslata ulaşmak için O’dan uzaklaştıracak her şeyden vazgeçmelidir.⁴¹⁷

Riyâzet, mücâhede neticesinde müşâhedeye ulaşan sâlik, yaptığı ibadetler, hayırlı ameller ve zikirler ile firâset, basîret, keşf ve kerâmet sahibi olur. Kâmil insan olma yolunda edindiği güzel hasletler neticesinde, Allah’ın lütuf ve ihsanına mazhar olur.⁴¹⁸ Ahmed Raûfî’ye göre, keşf ve kerâmet makamına ulaşan salık, beş mertebe ile tecelli bulur.

İlk mertebe ilmü’l-Ğayb mertebesidir. Bu mertebede sâlikin kalbinin hicâbı alınıp kendine ilmü’l-Ğayb verilir.⁴¹⁹ Hicâb, sâlikle Hakk arasında bulunan ve O’nu tanımaya, bilmeye, sırlarına engel olan her şey, O’ndan uzaklaştıran maddi ve manevi engeller ve perdelerdir. Sûfîler, Allah’la kul arasında bulunan hicâbı riyâzet, mücâhede, ibadet ve zikirlerle aşmayı amaçlamışlardır.⁴²⁰

Halvetiyye Tarikatında, Hakk ile kul arasında yetmiş bin perde olduğu düşüncesi vardır. Seyr-ü sülûk yapılan Yedi Esmâ’nın her birinde bin perdenin aşılaraq sülûkunu tamamlayan sâlikin yetmiş bin hicâbı açılmış olur. Hakk’ın her bir tecellisi, bir diğer tecellînin perdesi konumundadır.⁴²¹ Perdeler kalktıkça Allah’ın nuru ortaya çıkacaktır. Bütün hicabı kalktığında ise O’nun nurları tüm varlıkları yakacaktır.

⁴¹⁷ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 3/a-b.

⁴¹⁸ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 4/b.

⁴¹⁹ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/a.

⁴²⁰ Süleyman Uludağ, “Hicâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/430.

⁴²¹ Uludağ, “Hicâb”, 17/431.

Ahmed Raûfî, dünyaya meyleden, nefsinin, heva ve arzularının esiri olan insanın gaflete daldığını, gönül gözünün kapandığını, kalbinin maddi manevi kirlerle karardığını dile getirmiştir. Hakikate ulaşabilmesi için kişinin gönül gözünün açılması gerektiğini belirtmiştir. Kişi, günah ve hatalarına tövbe ve istiğfar ederek gözyaşıyla kalbini pak etmeli, ibadet ve zikirle gönül gözünü açmalıdır. Nefsini terbiye etmeli, mâsivâyı terk etmeli böylece nikâbını, hicâbını yok ederek Allah'ın nuru ile gönlünü aydınlatmalıdır. İlâhî aşkla kalbi yanarak Hakk'ın nuru bir güneş gibi gönlünü nuruyla kaplamalıdır. Pir Raûfî, aşağıdaki şiirlerinde bunu dile getirmiştir;

“Bu ‘ayn-ı dil tutdı nikâb

Gözyaşıyla pâk it özüñ

Giz açıla dilden hicâb

Pür-nûr ola iki gözüñ”⁴²²

“Her küresi bir mâhitâb

Dilden gide cümle Hicâb

Serden toğa bir âfitâb

Şems-i tâbân ola gönül”⁴²³

“Nefisle câñı terk iden kurtıldı cümle perdeden

Hakk bilmeğe her zerreden ‘irfâna gel tevhîd ile”⁴²⁴

İlmü'l-Ğayb, “gizlenen, saklanan, bilinmeyen” manalarına gelen gayba ait ilimlerdir. Allah'ın kullarından gizlediği gayb aleminin bilgisidir, gizli ilimlerdir. Pir Ahmed Raûfî, “halkın esrarına matla’ olmak” şeklinde açıklamıştır. İlk mertebede sâlikin

⁴²² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 26b.

⁴²³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 28a.

⁴²⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 41b.

hicâbı kalkar ve gayb aleminin sırları açılmaya başlar. Salike halkın sırları âşîkar olur.

Fakat kimsenin sırrı başkasına açılmamalı, sırrı ifşa edilmemelidir.⁴²⁵

İkinci mertebe âlem-i ahcâr-ı ma'deniyye'dir. Bu mertebede kişiye taşların ve madenlerin sırları keşf olunur. Hangilerinin iyi, hangilerinin kötü olduğunu bilir. Taşların ve madenlerin faydalarına ve zararlarına ait havass ilmi keşf olunur.⁴²⁶

Üçüncü mertebe âlem-i nebât'tır. Sâlike bitkilerin sırrı verilir, havassı keşf olunur. Kişi bitkilerin faydalarına ve zararlarına ait havass ilmine vakıf olur.⁴²⁷

Dördüncü mertebe âlem-i hayvanât'tır. Sâlike hayvanlara ait sırlar keşf olunur. Onların faydalarına ve zararına ait havass ilmi keşf olunur.⁴²⁸

Beşinci mertebe ise âlem-i eşya ve havass-ı esmâ'dır. Sâlike isimlerin havassı keşf olunur. Ayrıca bu mertebede sâlike Kur'an-ı Kerîm'in âyetlerinin esrârı zahir olur. Sâlik, eşyanın tesbihatını dahi işitir hale gelir. Ahmed Raûfî'ye göre, bu mertebeye erişen sâlikteki keşf iki türlüdür. Sâlik, bütün eşyayı kendi yapmakta olduğu zikir ile tesbih ettiğini işitirse bu keşf, keşf-i mecâzi'dir. Çünkü bu hal sâlikin halidir. Sâlik eşyaya baktığında onları kendi ile birlikte zikrettiklerini görür ki bu sâlikin kendi halinin bir yansımasıdır.⁴²⁹ Eğer sâlik, cümle eşyayı çeşitli zikirler ile tesbih ettiklerini görürse bu keşf, keşf-i hakîki'dir. İsrâ Sûresi 44. Ayette “(Yeryüzünde ve gökyüzünde) O'nu Hamd (övgü) ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız.” buyrulduğu üzere, her canlı ve her eşya Allah'ı kendi ilimleri ve lisanınca tesbih

⁴²⁵ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/b.

⁴²⁶ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/b.

⁴²⁷ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/b.

⁴²⁸ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 5/b.

⁴²⁹ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/a.

etmektedirler. Eşyanın hakikatine ve sırlarına mazhar olan kişi yaratılmış her şeyin zikrini işitecek hale gelecektir.⁴³⁰

Ahmed Raûfî, bu mertebeye erişen sâlike keşf olunacak diğer bazı sırları ve hakikatleri de aktarmıştır. Sâlik, esmâin sırları ile her şeyde tasarruf etmeye kadir olur. Bütün varlıklar ona boyun eğer. Varlık aleminde neyin olup neyin olacağını bilir ve her şeyin ilmine vakıf olur. Ve melekler, gizli ilimlerin hepsini âlim-i bâtında salike öğretirler.⁴³¹ Bunlar, mertebeleri geçerek yüksek makamlara ulaşan, Allah'ı çokça zikrederek O'na yaklaşan kullarına Yüce Allah'ın birer tecellisi, kendi hazinesinden lütfettiği sırlardır.

2.5 Merâtıb-ı Esmâ

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, sâlikin bu sırları, hakikatleri, tecellileri elde etmesi ve yüksek mertebelere ulaşabilmesi için merâtıb-ı Esmâ'yı bilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Sâlik, beş mertebeden hangisinde ise merâtıb-ı esmâ'dan ona uygun olan ismi bularak gerektiği şekilde tesbih ve zikretmelidir. Merâtıb-ı esmâ'dan uygun olan isim ile zikreden sâlikin maksadı ve muradı ne ise şeksiz ve şüphesiz gerçekleşecektir.⁴³²

Merâtıb-ı esmâ beştir. İlki Esmâ-i Zât'tır. Allahu Teâlâ'nın esmâ-i zâtı üçtür. Bunlar, “Hu vallâhü”llezî lâ ilâhe illâ Hû”dur.⁴³³

İkincisi Esmâ-i Sıfat'tır. Allahu Teâlâ'nın esmâ-i sıfatı yedi isimdir. Bu isimler, “el-Hayy, el-‘Âlim, el-Kadîr, el-Merîd, es-Semî’, el-Basîr, el-Mütekellim” isimleridir.⁴³⁴

⁴³⁰ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/a.

⁴³¹ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/a.

⁴³² Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/b.

⁴³³ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/b.

⁴³⁴ Raûfî, “Kurretü'l-Uyûn” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/b.

Üçüncüsü Esmâ-i evsâf'tır. Esmâ-i evsâf, yardımcılarıyla beraber elli beş ism-i şeriftir. Bunlar, “Hu vallâhü’llezî lâ ilâhe illâ Hû, el-‘Alîm, ‘Allâmu’l-ğuyûb, el-Kâdir, el-Muktedir, el-Hakîm, el-Habîr, el-Vâhidü’l-Ehad, el-Ferd, el-Vitr, es-Samed, el-Evvel, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Mâlik, el-Mülk, el-Kuddûs, es-Selâm, el-Hakk, el-Kayyûm, er-Rabb, el-Mevlâ, el-Mecîd, en-Nûr, er-Refi’, el-Cemîl, el-Ğaniyy, el-Meliyy, el-Vâhid, ed-Dâ’im, el-Bâkiyy, el-Müheymin, el-Muhîr, eş-Şehîd, er-Rakîb, el-Hakem, el-‘Adl, er-Reşîd, el-‘Aliyy, el-‘Azîm, el-Kebîr, el-Müte’âli, el-Celîl, Zü’l-Celâl, el-‘Azîz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, el-Kaviyy, Zü’l-Kuvveti’l-Metîn, eş-Şedîd, el-Kâhir, el-Kahhâr” ism-i şerîfleridir.⁴³⁵

Dördüncüsü Esmâ-i ahlâk'tır. Esmâ-i ahlâk, otuz isimdir. Bunlar, “er-Rahman, er-Rahîm, el-Latîf, el-Halîm, er-Raûf, el-Vâsi’, el-Vedûd, es-Sâdık, el-Birr, el-Mü’min, eş-Şâkir, eş-Şekûr, el-Hamîd, el-‘Afüvv, el-Ğafûr, el-Ğâfir, et-Tevvâb, el-Karîb, el-Mücîb, el-Muğîs, en-Nasîr, es-Serî’, el-Vâlî, el-Hâfız, el-Hafîz, el-Cevâd, Zü’t-Tavl, Zü’l-İkrâm, el-Kerîm, el-Vehhâb” isimleridir.⁴³⁶

Beşincisi Esmâ-i Ef’âl’dir. Esmâ-i ef’âl ise kırk ism-i şerîfdir. Bunlar, “El-Ef’âl, el-Bedî’, el-Mübdi’i’l-Halâ’ik, el-Bâri’, el-Musavvir, el-Fâtır, el-Mübdi’, el-Mu’îd, el-Bâsit, el-Kâbiz, el-Mu’tî, el-Mâni’, ed-Dârr, en-Nâfi’, eş-Şâfi, el-Me’ânî, el-Mu’izz, el-Müzill, el-Mukaddem, el-Muahhir, el-Hâdî, el-Mübîn, el-Mennân, el-Vekîl, el-Kâfi, el-Fettâh, er-Razzâk, er-Râzik, el-Mukîr, el-Muhyi, el-Mümîr, el-Câmi’, el-Vâris, el-Bâis, el-Muhsî, el-Hasîb, el-Muksit, el-Müntekim” isimleridir.⁴³⁷

Sâlikin, merâtıb-ı esmâyı bilerek kendi mertebesine uygun olan isimleri zikretmeye devam etmesi gerekmektedir. Zikrettiği isimlerin keşf ve yardımıyla esrâr-ı

⁴³⁵ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 6/b-7/a.

⁴³⁶ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 7/a.

⁴³⁷ Raûfî, “*Kurretü’l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 7/b.

esmâ kendisinde tecelli edecek ve onun daha yüksek mertebelere ulaşmasına vesile olacaktır.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, merâtıb-ı esmânın dışında Hakk'ın daha birçok tecellisinin olduğunu, isimlerinin birçok sırları barındırdığını dile getirmiştir. Risâlesi “*Kurretü'l-Uyûn*” eserinde, esrâr-ı âyât ve havass-ı esmâdan bahsederek, bunların birer hakikat ve sır olduklarını söylemiştir. Tarikat ehlinin, esmâ-i zikir ile maksat ve muratları elde etmek için gereken şart ve virdleri gizlediklerini ifade ederek, tarikata giren kişinin esrâr-ı tasrif ve havass-ı eşyâ ile çokça meşgul olup onların vehmine kapılarak yollarından sapmaları ve asıl gayeyi unutmalarından dolayı haiz oldukları sırları ve hakikatleri izah etmekten imtina ettiklerini aktarmıştır. Bu sır ve hazineden birkaçını aktaran Ahmed Raûfî, bunu yapmaktan maksadının Hakk'ın esmâsını zikretmenin kişiye kazandıracığı maddi manevi lütuf ve güzellikleri göstererek tasavvufun gücünü aktarmak, halis niyet ile dua istemektir.⁴³⁸

2.6 Tevhîd (Vahdet – Kesret)

Sözlükte tevhîd kelimesi, “bir şeyin tek olduğunu kabul etmek” anlamındadır. Tevhîd kelimesi, “vahdet” kelimesinden türetilmiştir. “Allah'ın bir ve tek olması ve hiçbir şekilde eşi ve benzerinin bulunmaması” anlamında kullanılan tevhîd, İslam düşüncesi içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Allah'a nispet edilen birlik, sayısal manada olmayıp bir olan, benzeri, eşi, dengi bulunmayan, yegâne varlık manasındadır. Ulûhiyyet ve rubûbiyyet olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Ulûhiyyette tevhîd, Allah'ın zatı, sıfatları ve fiillerinde tek ve eşsiz olmasıdır. Rubûbiyyette tevhîd ise ibadetlerde ve

⁴³⁸ Raûfî, “*Kurretü'l-Uyûn*” (Nadir ve Yazma Eserler, 560), 12/b.

amellerinde Allah'ın tekliğini ortaya koymaktır. Bunları tevhidin teorik ve pratik boyutu şeklinde anlayabiliriz.⁴³⁹

Tevhîd inancı hakkındaki bu genel görüş, tasavvufun ilk dönemlerinde devam ettirilmiştir. Tasavvufun gelişimi ve sistemleşmesiyle birlikte tevhîd düşüncesi de daha geniş anlamlar kazanmıştır. Sûfiler tevhîdi, fenâ, bekâ, muhabbet, marifet, cem', yakîn, vecd gibi kavramlarla birlikte ele almışlardır. Tavhîdi sadece bilgidен ibaret görmeyen sûfiler, kendilerine has bir tevhîd anlayışı geliştirmişlerdir. Vecd, ilham ve keşfe dayanan bu tevhîd anlayışı, hâl, ahvâl ve sülûk ile anlaşılan, ahlak ve amel yönü de ağır basan bir anlayıştır.⁴⁴⁰

Tevhîdi bilmek ve anlamakla kalmayıp onu hayatın her anında idrak ederek yaşanılır bir hale getiren sûfiler, tevhidin çeşitlerinden ve farklı mertebelerinden bahsetmişlerdir. Her sûfî, kendi düşünce yapısı ve anlayışına göre tevhidi, çeşitli mertebelere ayırmış ve tevhîd inancını açıklamaya çalışmıştır.⁴⁴¹

Genel olarak üç türlü tevhîdden bahsedilmiştir. Kusûdî, şuhûdî ve vücûdî tevhîd. Kusûdî tevhidde sâlik kendi iradesini bir kenara bırakarak ibadet ve davranışlarında Allah'ın iradesini gözetmesidir. Şuhûdî tevhidde sâlik, Hakk'a olan aşkı sebebiyle her şeyde O'nu görür, her şeyde O'nun tecellilerini temaşa eder. Vücûdî tevhidde ise her şey Hakk'tan ya da O'nun tecellilerinden ibarettir. Ve bu da hal olarak yaşanır.⁴⁴²

Pir Ahmed Raûfî, tevhîd inancına oldukça önem vermiştir. Özellikle Divanında, Allah'ın her şeyin yaratıcısı, bir ve tek, her şeyin mutlak hâkimi ve sahibi olduğu inancı

⁴³⁹ Mevlüt Özler, "Tevhid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/18-20.

⁴⁴⁰ Süleyman Uludağ, "Tevhid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/21.

⁴⁴¹ Uludağ, "Tevhid", 41/21.

⁴⁴² Uludağ, "Tevhid", 41/22.

üzerinde durmuştur. Müstakil olarak tevhîd hakkında yazılmış şiirleri olmakla birlikte birçok şiirinde tevhîd ve vahdet inancını açıklamaya çalışmıştır.⁴⁴³

İslam'ın özünde tevhîd inancı vardır. Hz. Peygamber, ilk olarak insanları tevhîde çağırmıştır. Hakk'a inanmanın ilk basamağı tevhîddir. İslam dini, insana tevhîd inancını açıklayarak hayatın her anında tevhîd bilinciyle yaşamayı hedeflemiştir. Kulun nihai amacı ise Tevhîd-i Hakk'a ulaşmaktır. Yani, İslam'ın başı tevhîd olduğu gibi sonu da tevhîddir.

“Kat’-ı emel

Ni’me’l-‘amel

Sırr-ı ezel

Tevhîd-i Hakk”⁴⁴⁴

Bu düşünceden hareketle Şeyh Ahmed Raûfî, var olan her şeyin manasının ve bütün ilahi sırların, tevhîd içinde gizli olduğunu dile getirmiştir. Hakikatin tevhîd içinde gizlendiğini vurgulayarak insanı hakikate çağırmıştır;

“Tevhîde gel asl-ı Hakk

Aç gözini nûra bak

Her nefesi bir sebak

Lâ ilâhe illa’llâh”⁴⁴⁵

İnsanoğlu ilk yaratılışında tevhîdi tatmıştır. Elest bezminde Allah ile insanlar arasındaki sözleşmenin özü, tevhîd ilkesidir. Fakat insanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren mâsivâ ve nefsinin heva ve hevesine aldanmıştır. Allah tarafından gönderilen

⁴⁴³ Raûfî Dîvânında 7/a, 11/a, 12/b, 15/a, 25/a, 39/b ve 41/a numaralı varaklarında yer alan şiirler müstakil olarak tevhîd üzerine yazılmış şiirleridir.

⁴⁴⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

⁴⁴⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 38b.

bütün peygamberler, insanoğluna unuttukları bu hakikati hatırlatarak doğu yola çağırılmışlardır. İnsanın gayesi, tevhîd inancını anlayıp yaşamak ve hakikate ulaşmaktır. Raûfî, bu düşünceyi aşağıdaki mısralarıyla dile getirmiştir;

“Tâ ezelden cân seveli

Tevhîd ider ‘âşıklaruz

Zülfün perîşân ideli

Devrân ider ‘âşıklaruz

...

‘Aşk ile dâ’im uçmağa

Ağyârdan cümle geçmeğe

Hakk’a irûp göz açmağa

Tevhîd ider ‘âşıklaruz”⁴⁴⁶

Ahmed Raûfî’ye göre, dünya ve kâinat Allah’ın aynası, O’nun sıfatlarının yansımasıdır. Alemde var olan bu yansımalara hakikat nazarıyla bakarak tevhîd nuruna, vahdet sırrına ulaşmak, asıl maksattır. Allah’ın nurunun tecelli ettiği asıl yer ise gönüldür. Bu nedenle gönül, Allah’ın tecellilerinin temaşa edildiği aynadır. Allah’ın nuru gönülde tecelli edince her şey yok olur ve bir olan hakikat, yani tevhîd ortaya çıkar. Gayesi tevhîde ve kemale ulaşmak olan insan, gönlünü kir, günah ve kötülüklerden temizlemeli, nefsini ve mâsivâyı terk edip gönül gözünü açmalıdır. Kalbini pak eden sâlik, gönül gözüyle hakikat aynasına bakmalı ve böylece tevhîdi idrak ederek vuslata ulaşmalıdır. Ahmed Raûfî’nin bu anlayışını ifade ettiği şiirlerinden bazıları şunlardır;

“Cihân âyine-i masnû’-ı Rahmân

Zuhûrına idüpdür anı bürhân

⁴⁴⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 15a.

Sakın a'mâ asam-veş olma ey cân

Ne fâyıkdur iden tevhîde mi'râc"⁴⁴⁷

"Yedi kat yerle nüh felek cümle

Sana mir'âtdur gel îkân eyle

...

Vahdet ilinde ol Hakk'a lâyık

Yokluğun iltüb armağan eyle

...

Katrede gizli ma'nâ-yı 'ummân

Tevhîd nidâsın gel iz'ân eyle"⁴⁴⁸

"Kıldı özüni mir'ât gel cân gözüni aç bak

Kevneyne olup mâlik memlûkda 'ıyân tevhîd"⁴⁴⁹

Tasavvufta bu dünya, kesret alemidir. Yaratılmış her şeyde çokluk, kesret söz konusudur. İnsan hikmetle bu aleme ve varlıklara bakarsa, bu kesret içinde var olan birliği, vahdeti idrak edecek ve yegâne, bir ve tek olan Allah'a ulaşacaktır. Gönül gözüyle varlık alemine bakan, kesretteki vahdeti görecektir, tevhîde ulaşacaktır. Pir Raûfî, kesretten vahdete ulaşmanın önemini şu mısraları ile aktarmıştır;

"Bu 'âlem-i kesretten ol 'âlem-i kudsîye

Pervâz-ı muhabbetle uçar Allâh deyü deyü

...

'İlletleri kat' eyle kesretleri tarh eyle

⁴⁴⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 7a.

⁴⁴⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40b.

⁴⁴⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

Vahdet yolın isteyen uçar Allâh deyü deyü’’⁴⁵⁰

Ahmed Raûfî, tevhidin özünü “*nokta-i vahdet*” düşüncesi ile ortaya koymuştur. Tasavvufta nokta harflerin başı ve sonudur. Harfler ise noktalardan meydana gelmiştir. Bu bakımdan harflerin hepsi noktadır. Bu düşünce Hz. Ali’ye (r.a.) nispet edilen “*İlim bir noktaydı, cahiller onu çoğalttı*” sözündeki manaya tekâmül eder. Nasıl ki harfler, noktalardan meydana gelmişse kâinatta var olan her şey de bir noktadan vücut bulmuştur. Bütün varlık alemi Zât-ı Ta’ayyün olan Allah’ın ezeli ilmi ve bilgisiyle, zat ve sıfatlarının tecellisi ile yokluk aleminde zuhur etmesinden ibarettir.⁴⁵¹ Bütün mevcudat nokta-i vahdettir, nokta-i vahdet ise Allah’tır. Tasavvufun nihai amacı Allah’a ulaşmaktır. Bunun yolu ise kesretlerden nokta-i vahdete ulaşmak, bu noktadaki sırrı yani tevhîdi anlamakla mümkündür. Ahmed Raûfî de tevhîdi açıklamaya, anlatmaya gayret etmiştir. Fakat vahdet sırrına kolay ulaşamayacağını şiirlerinde dile getirmiştir;

“Katrede gizli ma’nâ-yı ‘ummân

Tevhîd nidâsın gel iz’ân eyle’’⁴⁵²

“Geçüp katreyi

Koyup zerreyi

Bulup noktayı

‘Ummâna geldim’’⁴⁵³

“Olsa kalem her eşcâr dahı mürekkeb deryâ

Yazsa ânı her mahluk olmaya pâ-yân tevhîd

⁴⁵⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 35b.

⁴⁵¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 486-487.

⁴⁵² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40b.

⁴⁵³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 30a.

Bir nokta-i vahdetdür mecmû 'a-i mevcûdât

Hep safha-i 'unsurda şerh oldu 'iyân tevhîd

Ol nokta-i sırdandır âdemdeki ser-nâme

Her kim bula ol sırrı oldu Süleymân tevhîd

Gör bu Ra 'ûfî nitdi tevhîdi beyân itdi

'Âşık olana pesdür Hazret-i Kur 'ân tevhîd''⁴⁵⁴

2.7 Yakınlık (Kurb – Kâbe Kavseyn – Ev Ednâ – Li Maallah)

Sözlükte “Yakınlık” anlamına gelen kurb kelimesi, tasavvufî manada Allah’a yakınlığı ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı kelimeden türetilen “kurban” da ibadet bakımından yakınlaşma olarak değerlendirilmiştir. Tasavvufta kurban ibadeti, “kendi nefis ve hevâlarını Allah yoluna kurban (terbiye) ederek manevi olarak temizlenme ve yakınlaşma” şeklinde değerlendirmişlerdir;⁴⁵⁵

“Çün aldı beni ol Ganî pes neylerim cân-ı teni

'İyd-ı cemâle irem ki kurbân-ı cân itsem nola''⁴⁵⁶

Sûfîler, “ibadet ve taatlerle yakın olmak” anlamındaki kurb kelimesini, bunlardan uzak olmak anlamındaki “bu'd” kelimesiyle birlikte ele almışlardır. Allah’a yakın olmak insanı mutluluğa, uzak olmak ise mutsuzluğa sevk etmektedir. Sûfîler daha ziyade kurb halinin nasıl elde edileceği üzerinde durmuşlardır.⁴⁵⁷ Pir Seyyid Ahmed Raûfî sâlikin, riyâzet, mücâhede, mükâşefe ve müşâhede ile kurbiyete ulaşacağını dile getirmiştir.

⁴⁵⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a-b.

⁴⁵⁵ Süleyman Ateş, “Kurb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 26/432.

⁴⁵⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

⁴⁵⁷ Ateş, “Kurb”, 26/432.

Kulun Allah'tan başka şeylerden ilgisini kesmesi, mâsivâyı terk ederek tevhîdle gönlünde Allah'la bir olmasıdır;

“Kılma ayakda pür kusûr kable meciy yevmi'n-nüşûr

Hakk'a giden kurbân olur kurbâna gel tevhîd ile”⁴⁵⁸

“Sırr-ı vahdet nûrını gel ister isen ey gönül

Küntü kenz'ün hısnına gir Hakk'a ire kurbetin”⁴⁵⁹

Sûfiler, Hakk'a olan yakınlığı farklı mertebelerle açıklamakla birlikte, Seyr-ü sülûk kısmında da değindiğimiz üzere, manevi seferlerden “seyr-i maallah” kısmı içerisinde değerlendirilmiştir. Zıtlık ve ikiliklerin ortadan kalktığı makam olarak değerlendirilen bu makamda sâlik, “Aynu'l- Cem” halini ve Tevhîd-i Zât'ı terakki eder. Veliliğin sonu olan ve Hakk'a en yakın olunan an olarak ifade edilen bu mertebeye “Kâbe kavseyn” veya “ev ednâ” makamı da denir.

Kurbiyete ait bu isimlendirmelerin ve yakınlık mertebelerin dayanak noktası Miraç hadisesi ve bu hadiseyi aktaran ayet ve hadislerdir. Hz. Peygamber'in miraç gecesi Allah ile perdesiz görüşmesini ifade eden Necm Suresi 8. Ve 9. Ayetlerinde geçen “*Sonra yaklaştıkça yaklaştı. O kadar yaklaştı ki, iki yay mesafesi kadar hatta daha yakın oldu*” ifadesinde yer alan “Kâbe Kavseyn” ve “Ev Ednâ” tabirleri, tasavvufta birer yakınlık mertebesi olarak değerlendirilmiştir. Kâbe Kavseyn, “iki yay arası mesafe” anlamına gelmektedir. Ev Edna ise “daha yakın” anlamındadır. Bu kavramlar Hz. Peygamber ile Allah arasındaki mesafenin yakınlığını anlatan Kur'an ifadeleridir. Bununla birlikte, sûfiler tarafından hadis olarak aktarılan, “*Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki; o vakitte ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir peygamber yanıma*

⁴⁵⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 41a.

⁴⁵⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 27a.

girebilir” cümlesinde geçen “Li ma’allâh” ifadesini Ahmed Raûfî bir yakınlık derecesi olarak değerlendirmiştir.

Ahmed Raûfî, Hakk’a yakın olmak için kulun, riyâzet ve mücâhede ile nefsinı terbiye etmesini, günah ve kötülükleri temizleyerek kalp gözünü açmasını ve tevhîdi anlayıp yaşayarak vuslata ermesi gerektiğini dile getirmiştir. Kesretten vahdete yapılan yolculuğun son noktası olan bu makama erişen kul vuslata ulaşmıştır. Bu noktadan sonra kul, Hakk’ı görmeyi murad etmektedir. Vuslata eren kişinin gayesi rû’yetullah olacaktır.

Ahmed Raûfî, Hakk’a olan yakınlığı şu mısralarıyla ifade etmiştir;

“Gel habl-ı metîni tut çık ‘arş-ı mu’allâya

Geç ‘âlem-i kavseyni cân göre ‘ıyân tevhîd

...

Kıldı özüni mir’ât gel cân gözünü aç bak

*Kevneyne olup mâlik memlûkda ‘ıyân tevhîd”*⁴⁶⁰

“Ey şefâ’at âfitâbı şâd-ı kevneyn-i İlâh

*Kâb-ı kavseyn lî ma’allâh oldı sana cilvegâh”*⁴⁶¹

“Ehl-i ‘aşkun merkezine bâl açup pervâz iden

*Geçti kavseyn ‘âlemini buldı ol ‘ulyâ-yı ‘aşk”*⁴⁶²

“Gülşen-i zâtun habîbâ kâb-ı kavseyni geçüp

Buldı vahdet ‘âlemini kutb-ı ‘âlişân-ı gül

⁴⁶⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

⁴⁶¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40b.

⁴⁶² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

İçerü gel dü cihândan ey Ra'ûfî şâha ir

Lî ma'allâh halvetidür bûlbûle efgân-ı gül"⁴⁶³

2.8 Vuslat – Visal

Sözlükte, “ulaşmak, erişmek, varmak, sevdiğine kavuşmak” manalarına gelen vüsûl tasavvufta, “kulun seyr-ü sülûk neticesinde Hakk’a ulaşması, nihai maksadı olan Hakk ile birlikte olmasını” ifade eder. Aynı kökten türetilen vasl, vüsûl, ittisâl ve vuslat yakın manalardadır. Genelde fasl, hicrân, infisâl ve firkat terimlerinin karşıtı olarak kullanılmıştır.⁴⁶⁴

İlk sûfiler, Allah’a karşı duydukları aşkı dile getirmek için vuslat ve hicran kelimelerini kullanmışlardır. Bütün her şeyden uzaklaşarak gerçek sevgili olan Allah’a kavuşmayı vuslat ve visâl, O’nunla birlikte olmayı ittisâl, O’ndan uzak kalmayı firkat ya da hicrân hali şeklinde yorumlamışlardır;⁴⁶⁵

“Vuslatun fikr it firkatün zikr it

Çâr ‘unsurdan gider bu su’âlün”⁴⁶⁶

Vahdete ulaşmak için seyr-ü sülûka girerek Hakk’a doğru yolculuğa çıkan sâlikin vuslata ulaşması için bazı kurallara ve usullere riayet etmesi gereklidir. Sûfiler, “*Usûlû olmayanın vüsûlû olmaz*” sözü ile vuslat için usulün olması gerektiğini dile getirmişlerdir.⁴⁶⁷ Her tarikatın ve şeyhin kendine has bir usulü, âdâbı ve erkânı bulunmaktadır. Sâlik, vuslata ulaşmak için girdiği yolun gereklerini yerine getirmeli ve

⁴⁶³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 28b.

⁴⁶⁴ Semih Ceyhan, “Vüsûl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/143.

⁴⁶⁵ Ceyhan, “Vüsûl”, 43/143.

⁴⁶⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 26b.

⁴⁶⁷ Ceyhan, “Vüsûl”, 43/143.

mürşidinin rehberliğinde Hakk’a varmaya gayret göstermelidir. Önce, vera’, zühd, riyâzet gibi hasletleri edinmeli, nefis, heva ve şeytana aldanmamalıdır. Yaptığı zikir, dua, taat ve ibadetler ile Hakk’a yaklaşmalı ve nihayetinde vuslata erişerek sevgiliye kavuşmalıdır;

“Mü’minler erdi ‘izzete

Gark oldu nûr-ı vahdete

Tâ’at ile ir vuslata

Geldi şükür mâh-ı receb”⁴⁶⁸

“Seyyid Ra’ûfî himmet it şer’-i Muhammed üzre git

Vuslat için gel ‘uzlet it râkib olagör düldüle”⁴⁶⁹

Halvetiyye de müşâhede için riyâzet ve mücâhede şarttır.⁴⁷⁰ Ahmed Raûfî’ye göre sâlik, yaptığı ibadet, zikir, riyâzet, halvet, uzlet gibi amellerle nefisini, kalbini ve benliğini kötülük ve günahlardan arındırmalıdır. Bununla birlikte, vuslata erişmek için tevhîdi idrak etmek gerekmektedir. Tevhidin hakikatini anlayıp kâinata gönül gözünden Hakk ve hakikat nazarıyla bakan mürid, Allah’ın inâyet ve hidâyetiyle vuslata varacaktır.

Ahmed Raûfî aşağıdaki şiirlerinde yukarıdaki düşüncelerini dile getirmiştir;

“Yâ ilâhi mâsivâdan kalmasun dilde hayâl

İnkişâf-ı sadra irgör ‘ayna açılsun visâl

Firkatün ‘atsân idelden teşne idim katreye

Çeşme-i gayb kıldı cûyân cânıma âb-ı zülâl”⁴⁷¹

⁴⁶⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 3a.

⁴⁶⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

⁴⁷⁰ Uludağ, “Halvetiyye”, 15/394.

⁴⁷¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 28a.

“Gülsün gönül vechün ile

Bulsun hayat lütfun ile

Olsun demi vaslun ile

Senden şefâ’at isterüz”⁴⁷²

“Ehl-i ‘aşkun merkezine bâl açup pervâz iden

Geçdi kavseyn ‘âlemini buldu ol ‘ulyâ-yı ‘aşk”⁴⁷³

“Sırr-ı vahdet nûrını gel ister isen ey gönül

Küntü kenz’ün hısnına gir Hakk’a ire kurbetün

Mâsivâ hengâmesinün ‘ayşına dil bağlama

Hakk cemâli ka’besinde zâta ire ‘izzetün

Yâ İlâhî kıl ‘inâyet şems-i zâtun nûrına

Şeyh Ra’ûfî ‘abd-i miskin bula nûr-ı vuslatun”⁴⁷⁴

2.9 Rü’yet

Sözlükte rü’yet kelimesi, “görmek” manasındadır. Tasavvufta, “Allah’ı dünyada veya ahirette kişinin Allah’ı gözle görmesi” anlamındadır. Rü’yet kelimesi genellikle basîret, müşâhede, likâ, temâşâ, muâyene ve dîdâr kelimeleri ile aynı anlamda kullanılmıştır.⁴⁷⁵ Hakk’ı müşâhede etmenin, dünya ve ahirette görmek şeklinde iki ayrımı vardır. İslam alimleri ve sûfiler, Allah’ın dünyada göz ile görülemeyeceği fakat ahirette

⁴⁷² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 15b.

⁴⁷³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

⁴⁷⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 27a.

⁴⁷⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 526; Süleyman Uludağ, “Rü’yet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/310.

inananlar tarafından görüleceği noktasında ittifak etmişlerdir. Allah'ın ahirette ve cennet hayatında temâşâ edileceği ayet ve hadisler ile bildirilmiştir. Sûfiler, dünyada Allah'ın gözle görülemeyeceğini ancak kal gözü ile görüleceğini dile getirmişlerdir. Hakk'ı gönül gözüyle görmekten maksat ise O'nu basîret, marifet ve yakîn manaları ile bilmek, ünsiyet ve kurbiyet ile O'na yaklaşmak ve bütün tecellileriyle O'nu müşâhede etmektir. Ahirette göz ile görülmesi noktasında hemfikir olan sûfiler, dünyada göz ile görülmesi konusunda farklı görüşler aktarmışlardır.⁴⁷⁶

Sûfiler, dünyada ve ahirette Hakk'ı göz ile görmekten ziyade “aynü'l-kalb, aynü'r-rü'ye, dîde-i cân, aynü'l-yakîn, ayn-ı cem', ayn-ı dil” terimleri ile ifade edilen kalp gözüyle görmek üzerinde durmuşlardır. Riyâzet, zikir ve ibadetler ile kalbini temizleyerek gönül gözü açılan sâlik, bulunduğu mertebe, istidat ve kabiliyetine göre Hakk'ın tecellilerini temaşa eder. Allah'ın zât, sıfat, fiil ve isim şeklindeki tecellilerini müşahade etmek de rü'yet olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu tecelliler perdeler ardına gizlenmiştir. Sâlik, Hakk ile arasındaki bu perdeleri kaldırıncı tecelli ve hakikatler gönül ile temâşâ edilir.⁴⁷⁷

Pir Seyyid Ahmed Raûfî rü'yeti, bütün makam ve mertebeleri geçerek vahdete ve vuslata ulaşan sâlikin tek gayesi olacağını dile getirmiştir. Sâlikin müşâhedeye ulaşabilmesi için Halvetiyye geleneğinde olduğu gibi riyâzet ve mücâhedeyi şart tutan Ahmed Raûfî, kalp gözünün açılabilmesi için gönlün manen temizlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kalp gözü açılan sâlikin gönlünde Hakk'ın tecellileri zuhur etmeye başlar. Zikir, ibadet, uzlet gibi amelleri ile sâlikin hicâb perdeleri kalktıkça Rahman'ın nurunun daha çok sirayet eder ve daha çok tecelli ile ihsan bulur. Pir Raûfî aşağıdaki şiirlerinde rü'yet anlayışını ifade etmiştir;

⁴⁷⁶ Uludağ, “Rü'yet”, 35/310.

⁴⁷⁷ Uludağ, “Rü'yet”, 35/310.

“Açmağa dil gözini

Mürşidün tut sözünü

Gösterür Hakk yüzünü

Lâ ilâhe illâ Hû”⁴⁷⁸

“Perdeyi gözden açacak sultân

‘İyd-ı Cemâle cân kurbân eyle”⁴⁷⁹

“Vakt-i seherde zikr it Sübhân’ı

Bulmak dilersen nûr-ı rûhânı

Açılur perde zâhir ü pinhân

Görinür anda vech-i Rabbânî”⁴⁸⁰

“Gel Habl-ı metîni tut çık ‘arş-ı mu’allâya

Geç ‘âlem-i kavseyni cân göre ‘ıyân tevhîd”⁴⁸¹

Sûfiler, rü’yet konusunda Allah’ı görmenin yanında, Hz. Peygamber’i görme konusuna da önem vermişlerdir. Rü’yetullah konusunda olduğu gibi “Rü’yetü’n-Nebi” konusunda da sûfiler farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bazı sûfiler Hz. Peygamber’i uyanıkken gördüklerini, öğütlerini aldıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları da uyku ile uyanıklık arası bir hal olarak tarif edilen “yakaza” halinde Hz. Peygamber’i gördüklerini dile getirmişlerdir. Buradaki uyanıklık halini kalbin uyanıklığı şeklinde yorumlamışlardır. Rüya da görmek ise sahih sayılmıştır.⁴⁸²

⁴⁷⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 35a.

⁴⁷⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40b.

⁴⁸⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 48b.

⁴⁸¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 11a.

⁴⁸² Uludağ, “Rü’yet”, 35/311.

Ahmed Raûfî, şiirlerinde Hz. Peygamber'e duyduğu aşk ve muhabbeti yansıtmış ve onu görmeyi murad ettiğini dile getirmiştir. “*Göster cemâlün yâ Resûla'llâh*” redifli şiiri ile onu görmek için duyduğu özlemi ve hasretini ifade etmiştir. Ahmed Raûfî, Hz. Peygamber'e hitaben “*Sende görinür vech-i Hakk*” diyerek onu görmeyi Allah'ı görmekle birlikte değerlendirmiştir;

“*Sende görinür vech-i Hakk*

Mürşid-i Pîrümsin mutlak

Viren Ra'ûfî'ye sebak

Sensin yâ Resûla'llâh”⁴⁸³

“*Vech-i bâkî gülşeninde gül cemâlün seyrin*

Kâf nûn'un kişverine virmezem Allâh bilür”⁴⁸⁴

“*Görsem cemâlün bir ân*

Ol cemâle cân kurbân

Sâhib-i sırr-ı Kur'ân

Sensin yâ Resûla'llâh”⁴⁸⁵

“*Rü'yetün câna âfitâb olsun*

Zerre-i cânum mâhitâb olsun

İki 'âlemde kâmiyâb olsun

Göster cemâlün yâ Resûla'llâh”⁴⁸⁶

⁴⁸³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 36b.

⁴⁸⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 13b.

⁴⁸⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 36b.

⁴⁸⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 37a.

“Lutf eyleyüp ol Zât-ı Hakk

Geçüre gayriden mutlak

Mustafâ 'ya idüp mülhak

Hakk cemâlin görsen gerek”⁴⁸⁷

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, yazdığı şiirlerinde tevhîd inancını açıklamaya gayret etmiş ve sâlikî tevhîd inancını anlamaya ve yaşamaya çağırmıştır. Vahdeti anlayan ve vuslata erişen sâlik için gerçek vuslatının Allah'ı görmek olduğunu ifade etmiştir. Bu nihai amaç için sâlik, seyr-ü sülûk ile Hakk'a yakınlaşmalı ve bu yakınlığının neticesinde Zât-ı Hakk'a varmalı, rû'yet'e ermelidir;

“Dâ'im süren ismu'llâhı

Eyler tavâf 'arşu'llâhı

'İyân görmek vechu'llâhı

Tevhîd içinde gizlidir”⁴⁸⁸

“Düşürme nefsün kaydına irgör cemâün 'ıydına

İrsem visâlün saydına gaybun gidüp görsem 'ıyân”⁴⁸⁹

“Can göziyle cânânı

Seyrâna gel tevhîde

Gavs eyleüp 'ummânı

Seyrâna gel tevhîde

...

Su gibi sen de arın

⁴⁸⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 27a.

⁴⁸⁸ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 12b.

⁴⁸⁹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 32b.

Ak ola yüzün yarın

Görmeğe Hakk dîdârın

Dermâna gel tevhîde’’⁴⁹⁰

“Gönül iriş bugün şehr-i bekâya

Hevâdan geç sivâyı vir fenaya

İrüp nûr-ı hüviyyetle likâyâ

Gönül gülsün gönül irsün kemâle’’⁴⁹¹

Şeyh Ahmed Raûfî, Allah’ı görmeyi “İyd-ı Cemâl” olarak tanımlamıştır. Ona göre, Hakk’ı görmek mürid için bir bayramdır. Tasavvufun amacı kişiyi insan-ı kâmile ulaştırmaktır. Kâmil bir insan, Allah katında ünsiyet ve kurbiyet kazanmıştır ki bu makam ve mertebenin en yücesi de rû’yetullah’a ermektir. Riyâzet, mücâhede ile kalbini pak eden kişi, yaptığı zikir, ibadet ve amelleri ile müşâhedeye ulaşmış, kesretten vahdete vararak vuslata ermiştir. Hakk’ın tecellilerini temaşa etmiş, cemal bayramına kavuşmuştur;

“Çün aldı beni ol Ganî pes neylerim cân u teni

‘İyd-ı cmâle irem ki kurbân-ı cân itsem nola’’⁴⁹²

“Perdeyi gözden açacak sultân

‘İyd-ı cemâle cân kurbân eyle’’⁴⁹³

Ahmed Raûfî’ye göre rû’yet, tevhîd ile Tevhîd-i Zât’a erişen, Aşk-ı ilâhi ile maşukuna kavuşan kişinin bayramıdır. Vuslatın ve Allah’a kavuşmanın yolu, bu aşkın ateşi ile gönlü yanarak her an onu arzulayıp ah etmektir. Gerçek aşık, tevhîdi anlayıp

⁴⁹⁰ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39b.

⁴⁹¹ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

⁴⁹² Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

⁴⁹³ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40b.

yaşayan, her an Allah’la ulaşmak için gayret eden ve devamlı zikir ve tesbih ile onu görmenin özlemi çeken kişidir. Rü’yet ise aşığın maşuka ermesi, kulun Allah’a ulaşmasıdır. Şeyh Ahmed Raûfî de, her dem O’na kavuşmanın özlemi ile yanıp ah etmede ve O’nu görmenin arzusuyla yanmaktadır. Bunu şu şiirleri ile dile getirmiştir;

“Gönül düşdi hü mâ gibi sıyâma

Devâm-ı ‘aşk ile turdı kıyâma

Cemâl ‘ıydı sala tende selâma

Gönül gülsün gönül irsün kemâle”⁴⁹⁴

“Ehl-i ‘aşkun merkezine bâl açup pervâz iden

Geçdi kavseyn ‘âlemini buldı ol ‘ulyâ-yı ‘aşk”⁴⁹⁵

“Nûr-ı tevfkün müyesser kıl emân

Görmek içün hüsn-i zâtunı ‘ayân

‘Âşıkun Seyyid Ra’ûfî dir her ân

Rabbenâ yâ rabbenâ fağfir lenâ”⁴⁹⁶

“Ra’ûfî nâ-çâr

Eyler âh u zâr

İster ol dîdâr

Sultânım Allâh”⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 40a.

⁴⁹⁵ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 25a.

⁴⁹⁶ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 1b.

⁴⁹⁷ Raûfî, *Divan* (Fahri Bilge, 341), 39a.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin hayatı hakkında edindiğimiz bilgiler ve eserlerinin incelenmesi neticesinde ortaya koymaya çalıştığımız tasavvufî düşüncesine bakıldığında, İslam tasavvufunun genel ilke ve prensipleri ile Halvetiyye tarikatının düşünce yapısının aktarıldığı görülecektir. Kendine özgü birkaç görüşü ve bazı küçük nüans farklılıkları dışında Halvetiyye geleneği devam ettirilmiştir. Müntesibi olduğu tarikatın genel özelliklerini ve şeyhi Köstendilli Alâeddîn Ali Efendi'den aldığı feyzle Ahmediyye/Ramazâniyye usulünü benimseyerek irşâd faaliyetlerini yürütmüştür. Onun tasavvuf anlayışını ayıran nokta, uzlete meyyal, şöhretten uzak, münzevi yaşantısı ve şiirdeki yetkinliği olmuştur. Sade, açık ve anlaşılır bir dille kaleme aldığı şiirleri ile tasavvufî düşüncesini aktarmıştır. Tasavvufun dili olan şiir ile halkı irşâd etmeye, Hakk'ı anlatmaya, tevhîde ulaştırmaya gayret etmiştir.

3. BÖLÜM:

KURRETÜ'L-UYÛN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1 Nüshanın Tanıtılması

Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin “Kurretü'l-Uyûn” isimli Türkçe risalesinin bir nüshası mevcuttur. Bu nüsha, Yapı Kredi Bankası tarafından kurulan, Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Kütüphanenin Yazma Eserler Bölümü'nde 560 numarasıyla kayıtlıdır. Tarihi ve müstensihi belli olmayan eser, satın alma yoluyla edinilmiştir. Aharlı krem kağıda nesih hat ile yazılmıştır. Eser, 175x120-105-60 mm. ölçülerindedir. 12 varak, 15 satırdır. Ebru kapağı cilt içindedir. Cetvelsizdir. Kırmızı ve siyah mürekkep ile yazılmıştır.

Müstensihi ve istinsah tarihi ile ilgili eser içerisinde bir bilgi bulunmamaktadır. Eser tek cilt içersindedir. Varak numaraları esere sonradan eklenmiştir. İlk varakta eserin ismi, kütüphanenin mührü ve kayıt bilgileri bulunmaktadır. Metin, 2a numaralı varaktan başlamaktadır. Metnin başında eserin ismi ve Şeyh Ahmed Raûfî'nin ismi zikredilmektedir. Başlık, kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metin içerisinde önemli görülen yerler, vurgulanan kelimeler, ayet başları ve bazı ayetler de kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ayrıca metinde geçen bazı Esmâ-i Hüsnâ'nın da üzeri kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. Metnin bazı yerlerinde, yazım yanlışlarının veya hatalı kelimelerin üzeri çizilerek üzerine veya devamına doğru şekli yazılmak suretiyle düzeltmeler yapılmıştır. 12b numaralı varakta metin sona ermiştir. Ayrıca bu sayfada kütüphanenin mührü yer almaktadır. Eserin ebru kapağı da cilt içerisinde bulunmaktadır.

Eser besmele, hamdele, salvele ile başlamıştır. Bu kısa girizgahtan sonra insanın dünyadaki seferinden, geçirdiği merhale ve mertebelerden bahsedilmiştir. Daha sonra seyr-ü sülûk hakkında bilgi verilmiştir. Halvet ve halvete girecek kişinin vasıfları üzerinde durulmuştur. Halvet ve neticesinde kişinin kat edeceği mertebe ve makamlar

dile getirilmiştir. Kişinin bulunduğu mertebeyi bilmesi gerektiğini ve mertebesine uygun olan esma ile Allah'ı tesbih etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Fakat hangi mertebede hangi esmaların zikredilmesi gerektiğine dair herhangi bir bilgi vermemiştir. Mertebelere ve esmalara dair verdiği bilgiler genel nitelikte olup seyr-ü sülûk veya tarikat usulü ile ilgili değildir. Ahmed Raûfî, Allah'ın isimlerini zat, sıfat, evsaf, ahlak ve ahlak şeklinde beş kısma ayırarak bu isimlerin hangileri olduğu aktarılmıştır. Metnin sonraki kısımlarında ise Allah'ın bazı isimlerinin faziletleri, hikmetleri ve bu isimlere ait bazı özel havasslar hakkında bilgiler verilmiştir. Metnin sonunda Pir Seyyid Ahmed Raûfî, metinde aktarılan fazilet ve havassların birer sır olduğunu ve bu sırları aşıkâr ettiğini, bunların kıymetinin bilinerek kendine dua edilmesini dile getirerek metni tamamlamıştır.

3.2 Metnin Hazırlanmasında İzlenilen Yol

Kurretü'l-Uyûn'un bir nüshası mevcuttur. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde bulunan tek nüshadan hareketle metnin çevirisi yapılmıştır. Bu nedenle transkripsiyonlu metin çevrilirken herhangi bir kıyaslama imkanı bulunmamıştır.

Metinde varak numaraları köşeli parantez “[]” ile gösterilmiştir. Metin içerisinde tarafımızca cümle ve kelime yapısına uygun olarak eklenen kelimeler, tamlamalar ve bağlaçlar parantez “()” içerisinde verilmiştir.

Metinde herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır. Metnin çevirisi yapılırken noktalama işaretleri tarafımızca eklenmiştir. Metnin uygun yerlerine konulan nokta ve virgül ile cümle ve cümlecikler birbirlerinden ayrılmıştır. Metnin ve cümlenin durumuna uygun olarak diğer noktalama işaretleri de kullanılmıştır.

Metinde vurgulanan kelime ve cümleler tırnak “ ” içerisinde italik olarak aktarılmıştır. Aynı şekilde metinde yer alan ayetler de tırnak içerisinde italik olarak

yazılmıştır. Ayrıca ayetlerin yer bilgileri ve mealleri dipnotta verilmiştir. Ayet meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın meali kullanılmıştır.

Metinde bazı kelimelerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilerek vurgulanmıştır. Bazı kelimeler ise metinde kırmızı mürekkep ile yazılmak suretiyle vurgu yapılmıştır. Müstensih tarafından hatalı kelimelerin ise üstü çizilerek doğru şekli üzerine veya yanına yazılmıştır. Metindeki bu düzeltme ve vurgulamalar dipnotlarda açıklanmıştır. Metin içerisinde açıklama gereksinimi duyulan yerlerde dipnot ile bilgi verilmiştir.

Genel olarak metne bağlı kalınmış, harf, imla ve yazım şekilleri metnin aslına sadık kalınarak aktarılmıştır.

3.3 Transkripsiyon Alfabeti

ء	‘	ص	Ş ş
آ, أ, إ	A a / E e / Ā ā / Ĭ i / U u / Ū ū	ض	Ž ž / Đ đ
ب	B b / P p	ط	Ṭ ṭ
پ	P p	ظ	Z z
ت	T t	ع	‘
ث	Ŝ ŝ	غ	Ġ ġ
ج	C c / Ć ċ	ف	F f
چ	Ç ç	ق	K k
ح	H h	گ, ک, گ	K k / ħ / G g
خ	H h	ل	L l
د	D d	م	M m
ذ	Z z	ن	N n
ر	R r	و	V v / U u / Ū ū / O o / Ö ö
ز	Z z	ه	H h
س	S s	ی	Y y / Ĩ ĩ / İ i / I ı
ش	Ş ş		

3.4 Metin

ḲURRETU'L-'UYŪN (TRANSKRİPSİYONLU METİN)

[2a] Risāle-i ḳurretu'l-'uyŭn liş Şeyḥ es-Seyyid Aḥmed er-Ra'ŭfī el-Üsküdarī
nefe'allāhu'l-müsellimīn bibereketi enfāsheu⁴⁹⁸

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

El-ḥamdü lillāhi rabbi'l-'ālemīn ḳayyŭmü's-semevāti ve'l-arizīn müdebbiru'l-ḥalā'iki ecme'in ve şalavātüllāhi el-birru'r-raḥīm ve'l-melā'iketi'l-muḳarribīn ve'n-nebiyyīn ve's-şiddikīn ve's-şühedā'i ve's-sāliḥīn 'alā eşrefi'r-rusul Muḥammed ve ālihi ve şahbihi ecme'in. Emmā ba'd⁴⁹⁹: Bilkil-kīm eyyühe'l-'ārifī'l-muḥaḳḳiḳ ve'l-ḥaberu'l-müdeḳḳiḳ bu cümle eşyā ki 'ademden vücūda bürüz [2b] eylemiştir. Cümlesi mürātıb ḳaṭ' itmededir. Ḥattā insān daḥī dā'imā teraḳḳide olüb seferinden kesilmez. Tā cennet yā nāra irişüb ḳarār itmeyince. Ve esfār daḥī altıdır⁵⁰⁰; Biri 'anāşırdan şulbadır. Ve biri şulbdan raḥmedir. Ve biri raḥmeden dünyāyadır. Ve murād olunān daḥī bu mevṫındır. Zīrā-kīm bu dār, dār-ı kesbdir. Ve biri dünyādan ḳabredir. Ve biri ḳabirden berzaḥadır. Ve berzaḥdan yā cennete ve yā nāradır. Ve bu merātıbı sālīkŭn, dār-ı dünyāda sülŭk itmek gerekdir. Ve ḥāl (u) ḥayātlarında ṫarīḳlerini keşf itmek gerekdir. Ve illā ba'de'l-mevṫ çok 'azāb çekerler. Ve ṫarīḳ-i sülŭk, birdir. Kemā ḳālellāhu te'ālā⁵⁰¹: “*Ve enne ḥāzā şırāṫī müstekīmen* [3a] *fettebi'ūhü ve lā tettebi'ū's-sübŭle feteferraḳa bikŭm 'an sebīlihī*”.⁵⁰² Lakin aḥvālŭ's-sālīkīn muḫtelif oldığı i'tibārile bu ṫarīḳ-i vāḥid, mütekeşşir olur. Zīrā-kīm gāḥ olur-ki sālīkŭn himmetinde istiḳāmet olur. Ve gāḥ inḫirāf olur-ki teveccühünde şihḥat olur. Ve gāḥ seḳam olur. Ve gāḥ sālīkiñ ḳuvvet-i rūḥāniyyesi ḳaviyye olur, ve gāḥ za'ife olur. Ve gāḥ cümle aḥvāl bir sālīkde bulunur, ve gāḥ bulunmaz. Āniñçŭn bu bir ṫarīḳ daḥī çoḡalur. Ve sülŭk idenlere elbette-ki beş nesne lā-büddür. Biri 'ilm⁵⁰³ ve biri

⁴⁹⁸ Başlık kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁴⁹⁹ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰⁰ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰¹ Cümle kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰² En'am Suresi 153. Ayetinin ilk kısmı. “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun; (başka) yollara sapmayın; sonra onlar sizi Allah'ın yolundan ayırır.”

⁵⁰³ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

‘amel⁵⁰⁴dir. Ve biri vera⁵⁰⁵dir-ki evvel terk-i harāmdan ‘ibāretidir. Ve biri zūhd⁵⁰⁶dür-ki evvel terk-i hālālden ‘ibāretidir. [3b] Ve biri tevekkül⁵⁰⁷dür-ki evvel her işi bilā vāsıta Allāh ‘azīmü’ş-şāndan bilmeden ‘ibāretidir. Ve bu mertebede olanların dört ‘alāmeti vādır; Biri şūda yürimek, Ve biri hevāda uçmāk, Ve biri gaybdan dīmekdir, Ve biri tarfetü’l-‘aynda dīledüğü yere vārmağ. Bunlar⁵⁰⁸ esrār ve ḥaḳīkatdır. Ve bundan sonra kerāmāta nihāyet olmayacaktır. Lakin şöyle-ki sālīk taht vehminde müseḥḥar olub vehm kendūye galebe īderse, ānıñ gibi sālīklere ḥalveti şeyḥ ilinden çıka. Lakin ḳable’l-ḥalvet, sālīk-ki riyāzat ibtidā itmeye, değmede andan erlik gelmeye ve ḥal (u) ḥalvetinde ḳalbini fużūl kelāma de‘ā eylemeye şāḳına. Ve hevāsını zabṭ idüb ḥużūz-ı nefisle [4a] maḥsūsātta taşarruf itmeye. Bil-ki dünyādan kişi ölümle her nesneden çıkdığı gibi ol-daḥī ḥalveti ile cümle maḥbūbātından çıka. Tā-ki nefsinı pāk idüb⁵⁰⁹ ḳalbine şafā vīre. Ve rūḥına cilā vīrüb ḥaḳāyık-ı eşyā anda muntabı‘ olmağla lāyık ola. Lakin buña çok zaḥmet ve şabr gerekdir. Kemā ḳālellāhü te‘ālā⁵¹⁰: “*Ve ce ‘alnā minhüm e’immeten yehdūne bi-emrinā lemmā şaberū ve kânū bi-āyātınā yūḳinūne*”.⁵¹¹ Ve bundan sonra bil-kim ḥalvetiñ şerā’iti vādır. Evvel şartı budur-ki ḥalvete girecek vāḳitde “*innallāhe leyse kemişlihi şey’en*” deyū ‘aḳd īde. Ve ikinci ‘aḳdi, Hāḳḳ Te‘ālā’dan gayri bir nesne taleb itmemeğe niyyet īde. Ve-daḥī ḥalvetde efzāl-i zikre meşğūl ola-ki efzāl-i zikr, [4b] “*Allāh, Allāh, Allāh*” dimekdir. Ziyāde gerekmez. Ve gıdāsı daḥī laṭif ve resīm ola. Ve ḥayvānātdan perhīz īde. Ve cū’-ı müfriṭden ve meşbu’-ı müfriṭden ḥazer īde. Lakin i’tidāl-i mizāc-ı tarīḳini nefse lāzım īde. Zīrā-kīm mizācda yebs-i müfriṭ, hezeyān-ı tavīle ve ḥayālān-ı fāsıdeye mü’eddīdir. Ve bundan-sonra vāridāt-ı melekiyye ile vāridāt-ı şeyṭāniyye birbirinden tefrīḳ īde-ki, vārid-i melekī⁵¹² ‘ulūm ve şafā vīrir. Ve vārid-i şeyṭānī⁵¹³ zulmet ve ḳabz ve tahrīş-i beden ve tağyīr-i şūret vīrir. Bes def‘ına İsm-i Allāh ile çāre ḳıl. Ve ḥalvetde şūretlerden sañā bir şūret zuhūr idüb ve “*İnnā Allāh*” deyū sañā ḥiṭāb itse “*Āmentü billāh*” deyūb andan i’rāz īde[5a]sin. Ve ḳabz ve evhām sañā galebe itse “*Tevekkeltü ‘alellāh, āmentü billāh, razīte billāh, ḥasbiyallāh, lā ḳuvvete illā billāh, in yeşe’*

⁵⁰⁴ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰⁵ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰⁶ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰⁷ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁰⁸ Metinde, “bunda” kelimesi yazılmış fakat üstü çizilerek yerine “bunlar” kelimesi yazılarak düzeltilmiştir.

⁵⁰⁹ Metinde, bu kelimedden sonra “ve” kelimesi yazılmış fakat üstü çizilmiştir.

⁵¹⁰ Cümle kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵¹¹ Secde Suresi 24. Ayet. “*Sabredip ayetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.*”

⁵¹² Metinde “vārid” kelimesindeki “dal”, “vav” harfî yazılmış fakat üstü çizilerek kırmızı mürekkep ile düzeltilmiştir.

⁵¹³ Metinde “vārid” kelimesindeki “dal”, “vav” harfî yazılmış fakat üstü çizilerek kırmızı mürekkep ile düzeltilmiştir.

yüzhıbbküm ve ye'ti bi-halkın cedîd, ve mā zālike 'alellāhi bi-'azîz” bir mıkḍār buñā meşğūl ola. Ve bundan-şoñra Bārī Te‘ālā, seni imtiḥān idüb sañā merātib-i ‘ālemi bir bir ‘arz ıdecekdir. Zinhār ānlardan birine gönül vırub muḥabbet eylemeyesin. Hemān maṭlūbuni ṭaleb itmede ḳalbini taşmīm ıdesin. Zırā-kīm bir kimse, Ḥaḳḳ Te‘ālāyı bulsa ıdi, āndan bir nesne fevt eylemez. Ve çünkim ānı bulmaya gerekdir-ki, her nesne āndan fevt oluna. Bes evvel mertebede ḳalbden ḥicābını götürüb sañā ‘ilmü’l-ğayb vıreler. Ve ba’d vecd-rān, hiç ḥicāb olmayub [5b] ḥalkıñ esrārına maṭla‘ olasin. Lakin kimesneniñ sırrıñ kimesneye açmayasin. Ve illā şeyṭān, sañā yol bulmuş olur. Ve ikincī mertebede sañā esrār-ı aḥcār-ı ma‘deniyye keşf olub ḳangısı ḥayy ve ḳangısı meyyitdir ve ḥavāşş-ı menāfi‘ın ve mażārriñ bilesin. Ve üçüncī sañā ‘ālem-i nebāt keşf ola, ḥavvāşş-ı menāfi‘ın ve mażārriñ bilesin. Ve dördüncī mertebede sañā esrār-ı ḥayvānāt keşf ola, ḥavvāşş-ı menāfi‘ın ve mażārriñ bilesin. Ve beşüncī mertebede sañā ḥavvāşş-ı esmā ve esrār-ı āyāt-ı ḳur‘ān zāhir olacaḳdır. Ve tesbīḥ-i eşyā’yı daḥī işıdesin. Lakin kāh olur-ki sālīk cümle eşyā’yı kendi zıkrı ile tesbīḥ ıder işıdirse bu tesbīḥ ve bu keşf, keşf-i mecāzdır. Zırā-kīm bu ḥāl, [6a] sālīkiñ ḥālıdır. Lakin mevcūdāt üzerine iḳāmet olundu. Ve eğer cümle eşyā’yı tenevvu‘āt ile zıkr ıderler işıdirse bu keşf, keşf-i ḥaḳıḳıdır. Kemā ḳālellāhü te‘ālā⁵¹⁴: “*Ve in min şey’in illā yüsebbihu bi-ḥamdihi ve lākin lā teşḳahüne tesbīḥahüm*”.⁵¹⁵ Ve mertebede taşrīf-i eşyāyā, esrār-ı esmā ile ḳādir olub cümle kevn sañā müseḥḥār ola. Ve ‘ālem-i kevn de ne olub ve ne olacaḳ bilesin. Ve her şey’iñ ‘ilmine ḳādir olasin. Ve meknūñ-ı ‘ulūmdan hiçbir ‘ilm ḳālmaya-ki ‘ālem-i bātından melekler ānı sañā ta‘līm eylemeyeler. Lakin evvel lābüdd olan budur-ki, merātib esmā’yı bilesin. Ve aḳsām-ı ḥamseden ḳangı kısımdan idüğünü taḥḳıḳ ıdesin. Ve ḥāline münāsib olan ismi ālub şerā’it-i maḥşūşası [6b] ile maḳāmına göre zıkr ıdesin. Ve çünki bu şerā’itleri bilesin. Ve tarīḳi ile bu esmāları tilāvet ıdesin. Ve her ne maḳşūd-ki murād oluna, min ḡayri şekk ve lā rayb, elbette-ki ḡāyetine ırişesin. Bes bilkil-kīm Ḥaḳḳ sübhāne ve te‘ālāñ Esmā-i Zāt’ı üçdür⁵¹⁶. Mecmū‘, “*Huvallāhü llezī lā ilāhe illā hū*”⁵¹⁷dur. Ve Esmā-i Şıfāt’ı yedıdir⁵¹⁸. Mecmū‘, “*el-Ḥayy, el-‘Ālim, el-Ḳadīr, el-Merīd, es-Semī‘, el-Başīr, el-Mütekellem*”⁵¹⁹ bunlardır. Ve Esmā-i Evşāf, cemī‘i tevābi‘ile elli beş⁵²⁰ ism-i şerıfdir: “*Huvallāhü llezī lā ilāhe illā hū, el-‘Ālim, ‘Allāmü’l-Ğuyūb, el-Ḳadīr, el-Muḳtedir, el-Ḥakīm, el-Ḥabīr, el-*

⁵¹⁴ Cümle kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵¹⁵ İsra Suresi 44. Ayetinin son kısmıdır. “*O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız.*”

⁵¹⁶ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵¹⁷ Metinde isimlerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilerek belirtilmiştir.

⁵¹⁸ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵¹⁹ Metinde isimlerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilerek belirtilmiştir.

⁵²⁰ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

*Vāhidü'l-eḥad, el-Ferd, el-Vetr, eṣ-Şamed, el-Evvel, ez-Zāhir, el-Bātın, el-Mālik, el-Mülk, el-Ḳuddūs, es-Selām, el-Ḥaḳḳ, el-Ḳayyūm,*⁵²¹ [7a] *er-Rabb, el-Mevlā, el-Mecīd, en-Nūr, er-Reḫī, el-Cemīl, el-Ġaniyy, el-Meliyy, el-Vāhid, ed-Dā'im, el-Bāḳi, el-Müheymin, el-Muḫīṭ, eṣ-Şehīd, er-Raḳīb, el-Ḥakīm, el-'Adl, er-Reşīd, el-'Aliyy, el-'Azīm, el-Kebīr, el-Müte'ālī, el-Celīl, Zü'l-Celāl, el-'Azīz, el-Cebbār, el-Mütekebbir, el-Ḳaviyy, Zü'l-Ḳuvveti'l-Metīn, eṣ-Şedīd, el-Ḳāhir, el-Ḳahhār*” bunlardır. Ve Esmā-i Ahlāk otuz isimdir⁵²². Mecnū', “*er-Raḫmen, er-Raḫīm, el-Laṭīf, el-Ḥalīm, er-Ra'ūf, el-Vāsi, el-Vedūd, eṣ-Şādıḳ, el-Birr, el-Mü'min, eṣ-Şakir, eṣ-Şekūr, el-Ḥamīd, el-'Aḫvī, el-Ġāfir, el-Ġāfir, et-Tevvāb, el-Ḳarīb, el-Mücīb, el-Muġīṣ, en-Naşīr, es-Serī, el-Vālī, el-Ḥāfız, el-Ḥafız, el-Cevād, Zü't-tavl, ve Zü'l-İkrām, el-Kerīm, el-Vehhāb*” bunlardır. Ve Esmā-i Ef'āl kırk⁵²³ isimdir⁵²⁴. [7b] Mecnū', “*el-Fe'āl, el-Bedī, el-Mübdī, el-Ḥalā'ik, el-Bārī, el-Muşavvir, el-Fātır, el-Mübdī, el-Mu'īd, el-Bāsıṭ, el-Ḳābiz, el-Mu'ī, el-Mānī, ez-Zārr, en-Nāfi, eṣ-Şāfi, el-Me'ānī, el-Mu'izz, el-Müzill, el-Muḳaddem, el-Mü'aḫḫir, el-Hādī, el-Mübīn, el-Mennān, el-Vekīl, el-Kāfi, el-Fettāḥ, er-Rezzāk, er-Rāziḳ, el-Muḳīt, el-Muḫyi, el-Mümīt, el-Cāmi, el-Vāriṣ, el-Bā'is, el-Muḫşī, el-Ḥasīb, el-Maḳsut, el-Munteḳim*” bunlardır. Bes⁵²⁵ bunları bildikten-sonra ba'zı güzide havāşları⁵²⁶ daḫī beyān idelim-ki, her tālib dünyā ve āhiret murādlarından bir murādını ḥāşıl idine. Ve Cānib-i Ḥaḳḳ'dan sür'atle icābetiñ dileye. Ve şerā'iti ile aḳsām-ı esmādan murād idüñdiği kısmı müdāvet ile zıkr itse, elbette-ki ol murādına ırişmek lābüdd ola. Āniñçün [8a] Kelām-ı Ḳadīm'de bu ma'nāya işāret idüb buyurur-ki, “*Ve lillāhi'l-esmāu'l-ḥusnā fed'ūhu bihā*”.⁵²⁷ Zīrā-ki şecīḥ-i muṭālib ve bulūğ-i me'ārib içün zıkrü'llāhdan e'zam ve eşref dā'im nesne yokdur. Nitekim Ḳur'ān-ı Ḳeriminde buyurur-ki, “*Velezıkrü'llāhi ekberu, vallāhü ya'lemü mā teşne'ün*”.⁵²⁸ Meselā, bir kimesne dīlese-ki cümle ma'lūmātı kendüye taşhīr eyleye. Ve cümle kemālātı taḫşīl eyleye. Ve şarkda olan aḫyār-ı muḡayyebe ve esrār-ı ḥalka muṭṭalī' ola gerekdir-ki, şerā'iti ile bu esmāları zıkr eyleye. Ḥaḳḳ Te'ālā, ḥicāb-ı beşeriyeti kendüden giydürüb⁵²⁹ cümle ma'lūmātı ānā keşf⁵³⁰ ve

⁵²¹ Metinde bu isme kadar isimlerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilerek belirtilmiş, diğer sayfada üzeri çizilmeye devam edilmemiştir.

⁵²² Cümle kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵²³ Bir isim eksik olarak otuz dokuz isim yazılmıştır.

⁵²⁴ Cümle Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵²⁵ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵²⁶ Kelime “havāşlarıñ” şeklinde yazılmış fakat sonundaki (ñ) harfinin üzeri çizilerek düzeltilmiştir.

⁵²⁷ Araf Suresi 180. Ayetinin ilk kısmıdır. “*En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin.*”. Ayet kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵²⁸ Ankebût Suresi 45. Ayetinin son kısmıdır. “*Allah'ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir.*”. Ayet kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵²⁹ Metinde önce “getürüb” kelimesi yazılmış, daha sonra üstü çizilerek üzerine “giydürüb” kelimesi yazılmıştır.

⁵³⁰ Bu kelimedden sonra “idüb” kelimesi yazılmış fakat üstü çizilmiştir.

cümle esrâra muṭṭalî' îde.⁵³¹ Ve aḥvâl-i eşyâ âñâ ma'lûm ola. Ol esmâlar bunlardır: “*Huvallâhü 'llezî lâ ilâhe illâ hû, el- 'Âlim, el- 'Alîm, [8b] 'Allâmü 'l-Guyûb, el-Mütekellim, el-Ḥalîm, el-Ḥabîr, el-Ḥâfîz, er-Raḳîb, el-Metîn, el-Hâdî*”. Ve bir kimesne⁵³², mescûn olsa, ve kendüye ḥalâş îder kimesne daḥî bulunmasa Veyâḥûd bir büyük maraẓa mübtelâ olsa ve derdine dermândan daḥî 'âciz ıalsa Veyâ ziyâde ḥavf içinde olsa gerekdir-ki, bu on sekiz ismi şerâ' itî üzre mülâzemet eyleye. Elbette-ki Ḥaḳḳ Te'âlâ, âñâ nuşret vîrüb ânı sicinden ḥalâş ve belâyı ref' idüb şîḥḥat ve feraḥ vîre. Ol isimler bunlardır: “*Hüvallâhü lâ ilâhe illâ hû, el-Cemîl, er-Raḥman, er-Raḥîm, el-Laṭîf, el-Ḥalîm, er-Ra'ûf, el- 'Afüvv, el-Ġafûr, el-Mü'min, en-Naşîr, el-Mücîb, el-Muġîs, el-Ḳarîb, es-Serî', el-Kerîm, ve Zü'l-îkrâm, Zü't-ṭavl, el-Mennân*”. Ve bir kimesne⁵³³ [9a] dilese-ki, ḥaḳḳıñ göziñe 'azîm ve müḥîbb ola veyâ ḥarbde nuşret ve zafer dileye ve düşmanlarıñ ḳalbine rehbet ve heybet ilkâ îde Veyâ bir büyük düşmanı helâḳ îde gerekdir-ki, âyîñ 'aşer âḥirinde, giceniñ yedincî sâ'atinde, bir ḳarânlıḳ oda yire baḳarak ve bâşın ḳaldırmayub derûn-ı dilden bu isimleri tilâvet eyleye, şabâḥ namâzına deġin. Ve âḥir du'âsında “*Yâ şedîd, bañâ zulm îden kimesneden veyâḥûd bañâ azġûnluk îden kimesneden ḥaḳḳımı âlivîr.*” diyüb, Cānib-i Ḥaḳḳ'a ḥuşû' ve teveccüh-i tām ile tazarru' eylese, Ḥaḳḳ Te'âlâ, ol zālîmi giceden gündüze ḳıḳârmaya. İllâ bu ḳadar vârdır-ki kimesne iştiġâline ma'a şerâ' ite ḳâdir deġillerdir. Ḥikmeti daḥî budur-ki, nefsinî [9b] taḥḥîr eylememişdir. Mevānî' ve ḥacb vârdır. Ol ḥicâb, şehevât-ı nefis, rûḥ-ı külliyye mutṭaşıl olmaġa mânî'lerdir. Her bār-ki, ittişâl ḳaşd îder. Şehevât ânı ḥicr îder. Mıḳnâṭıs ḥadîdî cezb itdüġi gibi, cezb idüb mânî' olur. Bes vaḳtâ-ki, nefsinî taḥḥîr ide. Rûḥ-i adem, rûḥ-i külliyye mutṭaşıl olub ve ânıñ ḳuvvetinden ve nûrundan bu mertebede ḳuvvet kesb îder-ki, her neye-kîm ḳaşd eylese îdi, bu 'âlem-i kevn ü imkânda fi'l-ḥâl ânıñla zuhûra gelür, görmez misin. ḥadîd-i nâra muḳterin olmadıḳca bir nesneî yaḳamaz. Ve olvaḳit-kim temâm-ı nîrân ile kızsâ keyfiyyet-i nâr ile mütekeyyif olub, her neye-kim iḳbâl eyleye. Elbette-ki ḳuvvet-i nâr ile ânı iḥrâḳ îder. El-ḥâşıl, bu ulû esrârıñ [10a] ehli vârdır. Da'vâ-yı kâzîbeden geḳûb ehline terk olunmaḳ gerekdir⁵³⁴. Ve bundan-şoñra bilkil-kîm bir kimesne, “*Vedûd*”⁵³⁵ ismini dâ'im zıkr eylese, Ḥaḳḳ Te'âlâ bu isim üzerine müekkel olan meleġe emr eyleye. Tâ-ki ol ḳuluñ muḥabbetini âñâ ve ol yire, şûlarına ilkâ eyleye. Ve her kimse-ki ol şûlardan içe ve ol âdemi göre, derûn-ı dilden âñâ muḥabbet ideler. Ve bir kimesne zelîl olsa ve

⁵³¹ Metinde önce “olub” kelimesi yazılmış, fakat daha sonra üstü çizilerek üzerine “ide” kelimesi yazılmıştır.

⁵³² Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵³³ Kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵³⁴ Kelime metne sonradan eklenmiştir.

⁵³⁵ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

beyne'l-a'dā ḥaḳīr olsa ve her gün bir sâ'at zamāneye vükelā anlarıñ niyyetine, “Yā 'Azīz, yā Cebbār, yā Mūtekebbir”⁵³⁶ deyū zıkr eylese, Ḥaḳḳ Te'ālā, āñā 'izzet vīrüb ayaklar altından ḳāldırüb rif'at vire, ve düşmanlarını helāk eyleye. Ve bir kimesne, 'inde'l-'ekābir bir ḥācet bitürmek dilese, iki rek'at namāz ḳılüb yüzini semā cānibine [10b] tūtüb, biñ kerre, “Yā Zü'l-Celāli ve'l-İkrām”⁵³⁷ deyū Allāh Te'ālā'ya tazarru' eylese, āndan-şoñra ol-ḥāceti olan 'ekābire vārsa, bu isme mükkel olan melek āñā yār olub, vardığı kimesneniñ gönölünü çekeler, cānlarını birbirine rabṭ ideler. Ve bir mertebede meveddet ve iḳbāl ve taḫṫīr ḥāşıl ola-ki, ḥattā ḥāyevān daḥī ol dārda āñā meyl eyleyeler. Āñā⁵³⁸ bir evliyādan menḳūldur-ki, Āşaf bin Berḥiyā Ḳaşr-ı Belḳīs'ı bu iki resm ile ḥuzūr-ı Süleymān'a iḫzār eylemişdir. Ve bir kimesne, bir zālimin elinde giriftār olsa, ol zālimin şerrini üzerinden def' itmek dilese, tamāmı yigirmi yedi gün, “Yā 'Alīm, yā Ḥakīm”⁵³⁹ deyū zıkr ide ve bildüğü kadar zıkr eyleye. Ve gerçeğine yakīn yüzün göğe tūtüb, “Allāhım [11a] felān zālinden ḥaḳḳımı”⁵⁴⁰ ālı-vīr dise⁵⁴¹, Āmmā ne yüzden helāk olacağınıñ tesbīh⁵⁴² eylemeye. Allāh Te'ālā, ol zālimi bir belāya giriftār eyleye ki, ḥaḳīḳını ānıñ idrāk olunmaya. Ve bir kimesne dilese, ism-i Allāhü'l-E'zam ile her nesneyi taşarruf ide. Ve hiçbir nesneye ānıñ muḳābelesinde ṭurmaya. Ve ḳudret-i tāmme ve ḥikmet-i bālīga ile muttaşif ola gerekdir-ki, bu āyet-i kerime-i eflāk, tis'a 'adedince sırran tilāvet eyleye. şavtnı⁵⁴³ hiç kendüden gayrı kimesne iṣitmeye. Ve vāḳt-i ḥācetde⁵⁴⁴ min gayrı aded zıkr ide. Bildüğince zıkr ide. 'Acāyib meknūna maṭlu' olub ve esrār-ı enbiyāya vuḳū' ṭulū⁵⁴⁵ bulub ve ḥaḳāyık-ı eşyāya vāḳıf ola. Baḥīs alsan ānı beyan itmede 'āciz ola. “Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm [11b] Elem tera ennallāhe yescüdü lehü men fıs-semāvāti ve men fi'l-'arzi veş-şemsü ve'l-ḳameru ven-nücümü ve'l-cibālü veş-şeceru ved-devābbü ve keşīrun mine'n-nāsi ve keşīrun ḥaḳḳa 'aleyhi'l-'azābün Ve men yühinillāhü femā lehü min mükrimin İnnallāhe yef'alü mā yeşā'”⁵⁴⁶ Lakin bu kadar vārdır-ki, esmā-i şerīfe, āyāt-i 'azīme ile taşarruf itmede şerā'it vārdır. Ol şerā'iti ketm eylemişlerdir cümleden ḥazer idüb. Şöyle-ki şerā'itiñ biri fevt ola, meşrūt daḥī müntefi olur. Ve meşrūt müntefi olsa, murād daḥī bitmez. Lakin biz beyān idelim. Tā-ki du'ā ideler. Evvel şerā'it-

⁵³⁶ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵³⁷ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵³⁸ Bu kelimedden önce “bil ki” yazılmış fakat daha sonra üstü çizilmiştir.

⁵³⁹ Kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

⁵⁴⁰ Metinde “benim ḥaḳḳımı” şeklinde yazılmış daha sonra “benim” kelimesinin üstü çizilmiştir.

⁵⁴¹ Metinde “deyū” kelimesi yazılmış daha sonra üstü çizilerek “dise” şeklinde düzeltilmiştir.

⁵⁴² Metinde “ta'līm” kelimesi yazılmış fakat üstü çizilerek “tesbīh” şeklinde düzeltilmiştir.

⁵⁴³ Bu kelimedden önce “şol şüretde gice” yazılmış fakat üstü çizilmiştir.

⁵⁴⁴ Metinde “taşarrufda” kelimesi yazılmış sonrasında üstü çizilerek “ḥācetde” şeklinde düzeltilmiştir.

⁵⁴⁵ Bu kelime “vuḳū'” kelimesinin üzerinde yazılıdır.

⁵⁴⁶ Hac Suresi 18. Ayettir. “Görmez misin göklerde ve yeryüzünde bulunanlar; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu hep O'na secde etmektedir! Niceleri de azabı hak etmiştir. Allah'ın hakir kıldığı kimseyi onurlandırabilecek birisi yoktur. Kuşkusuz Allah dilediğini yapar.”

i iştiğāl, sekiz nesne ile olur. Evvel şart budur-ki esrār-ı ketm [12a] idüb kimesneniñ sırrını fāş itmeye. Ve ikinci, rūḥāniyye her nesneye ḳādir deyū i'tikād eyleye. Ve üçünci, sür'atle murādı bitmeyecek iştiğālını ḳat' itmeye. Ve dördünci, nazīf ve pāk libāslar giye. Ve beşinci, meskenin ve eśvābın buḥūrdan ḥālī itmeye, günde bir kerre daḥī olursa. Ve altıncı, 'amel ile ḥayr ḳaşd eyleye. Ve yedinci, murādıñ tiz bitmesine ve bitmemesine bāḳmayüb i'tikādını taḡyir itmeye. Ve iştiğālını kesmeye. Ve şekizinci, ṭalib ile maṭlūb ortasında bir 'alāḳa-i muntazam daḥī gerekdir. Mābeynlerinde münāsebet ḥāşıl ola-ki, ol ḥīn-i iştiğālde taşavvur hemān şüret-i maṭlūbdur. Ve izhār-ı enīḳadan ve revāyih-ı tayyibeden, 'ālem-i bātından rūh-ı maṭlūba [12b] teşmīmdir. Vehmini āndan ārgarmamadır. Ve vehm ile maṭlūbda te'sir itmedir. İmdi bilkil-kīm biz, şerā'itler tıruḳ-ı 'ilmde inḥirāfāt ve ez-vāridāt düşmüştür. Esrār-ı taşrīfe ve ḥavāşş-ı eşyāya ḡayretten öturi, ānları izāḥ eylemezler. Ḳadrini bīl. Ve bize du'ā eyle. Vallāhü'l-müveffıḳu ve'l-mu'īn. Tamam.

SONUÇ

Tezimizin konusu, Pir Seyyid Ahmed Raûfî Efendi'nin hayatı, eserleri, tarikatı ve tasavvuf anlayışıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Ahmed Raûfî Efendi'nin hayatına değinilmiştir. Hakkında yapılmış müstakil çalışmalar başta olmak üzere, kaynak eserlerde yer alan bilgiler bir araya getirilerek derlenmiş, hayatı, ailesi, eserleri ve tarikatı ile ilgili elde edilen veriler en doğru şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

Ahmed Raûfî, müderrislik, vaizlik ve imamlık gibi vazifelerde de bulunmuş alim ve arif bir mutasavvıftır. Mütevazı, gösterişsiz ve şöhretten uzak bir hayat yaşamıştır. Yirmiden fazla talebe yetiştiren Ahmed Raûfî'nin talebeleri arasında vezir, kadı, müderris, hattat gibi birçok meslek ve devlet ricalinden kişiler yer almıştır. Talebelerinin çeşitliliği bize Pir Ahmed Raûfî'nin döneminde ne kadar etkin olduğunu ve tasavvuf anlayışının geniş bir mecraya ulaştığını anlatmaktadır. Dönemin Padişahı III. Osman'ın onun sık sık ziyaret etmesi de bunun bir göstergesidir.

Çalışmamızda, Ahmed Raûfî Efendi'nin eserleri doğrultusunda tasavvuf anlayışı ve Raûfiyye usulü ortaya konulmuştur. Özellikle şiirlerinde ele aldığı unsurlardan hareketle, tasavvufun konuları ve temel ilkeleri hakkındaki düşünceleri açıklanmıştır. Ahmed Raûfî, tevhîd anlayışı üzerinde durduğu tasavvuf anlayışında sefer, merâtıb-ı âlem ve merâtıb-ı esmâ konularında kendine has bir üslup oluşturmuştur. Zikir, devran, vuslat, masiva, keşf, keramet, marifet, yakîn, müşâhede, tecelli, tevbe gibi kavramlar ise onun tasavvuf anlayışını şekillendiren diğer kavramlar olmuştur.

Yaptığımız araştırma ve değerlendirmeler neticesinde Ahmed Raûfî'nin iki eseri olduğu anlaşılmıştır. Bu eserlerden ilk şiirlerinin yer aldığı divanıdır. Şu ana kadar bilinen tek nüshası Ankara Milli Kütüphane, Fahri Bilge Yazma Koleksiyonu, 341 numarada kayıtlıdır. Araştırmalarımız sonucunda divanın ikinci bir nüshası tespit edilmiştir. Orijinal hali bulunamayan nüshanın fotokopi hali iki farklı kütüphanede bulunmaktadır.

BİSAV ve İSAM kütüphanelerinde yer alan bu nüshalar Ahmed Raûfî Efendi'nin torunu Abdürrahim Nesîb Efendi'nin Divançesi ile birlikte fotokopi edilmiştir. Raûfî Divanı'nın ikinci bir nüshası tespit edilmesi ve tanıtılması çalışmamızın önemli noktalarından biri olmuştur.

Bazı kaynaklarda ve kütüphane kayıtlarında, “Mecâlis” isimli mev'iza türündeki Arapça kaleme alınmış eser ile “Şerh-i Kasîde-i Bânet Suâd” isimli eser Ahmed Raûfî'ye ait olduğu bilgisi yer almaktadır. İki eseri üzerine yaptığımız incelemelerde ve araştırmalarda edindiğimiz veriler sonucunda, eserlerin yazılış amaçları, tarihleri, şekil ve içerikleri bakımından Ahmed Raûfî Efendi'ye ait olmadığı anlaşılmıştır. Mecâlis, Ayasofya Vaizi olan Ahmed Efendi'ye, Şerh-i Kasîde-i Bânet Suâd ise IV. Murad zamanında yaşamış ve Ahmed Üsküdârî diye şöhret bulmuş birine ait olduğu çalışmamızda ortaya konulmuştur.

Ahmed Raûfî, Halvetiyye tarikatının Ahmedîyye şubesine bağlı Raûfîyye kolunun kurucusudur. Ramazânîyye şubesinin bir alt kolu olan Raûfîyye, Halvetiyye tarikatının en az yayılan kollarından biridir. Yalnızca İstanbul içerisinde faaliyet göstermiş, fazla yayılma imkânı bulamamıştır. Buna karşın kurulan tekkelerde kapatıldığı ana kadar Raûfî usulü devam ettirilmiştir. Köstendilli Şeyh Alâeddîn Ali Efendi'den hilafet almıştır. Bağlı bulunduğu Ahmedîyye kolunun usul ve esaslarını devam ettiren Ahmed Raûfî'nin küçük farklılıklar dışında ayrı bir usul ortaya çıkarmamıştır.

Pir Ahmed Raûfî, 17. yüzyılın sonlarına doğru kurduğu dergâhında irşâd faaliyetlerini sürdürmüş, vefatından sonra soyundan gelenler postnişin olmuştur. Yetiştirdiği halifelerinden Şeyh Hâfız Mehmed Azîz Efendi tarafından Beykoz'da Hâfız Efendi tekkesi, Şeyh İsmâîl Efendi tarafından Yeniköy'de Şeyh İsmâîl Efendi tekkesi ve Şeyh Karabaş Ahmed Efendi tarafından Rumelihisarı'nda Karabaş tekkesi kurulmuştur. Bu dört dergâh ile Raûfîyye usulü sürdürülmüştür. Tekke ve zaviyelerin kapatılışına

kadar faal olan tekkeler, zaman içerisinde bakımsızlık, kamulaştırma, afetler gibi nedenlerle yıkılmış ve ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır.

Raûfiyye, Osmanlı coğrafyasında ve İstanbul'da oldukça yaygın ve etkin olan Halvetiyye tarikatı içerisinde en az yayılmamış kollardan biridir. İstanbul'da kurulan ve sadece İstanbul içerisinde yayılmış olmasına rağmen Raûfiyye tekkeleri, bulundukları bölgelerde yürüttükleri faaliyetlerle halkın dini hayatının ve gündelik yaşantısının şekillenmesinde önemli roller oynamışlardır. Şeyh Ahmed Raûfi, gözden uzak, sade bir hayat yaşamayı tercih etse de alim, fazıl, arif ve mütevazı kişiliği ve şairliği ile şöhret bulmuştur. Yazdığı eserleri, yetiştirdiği talebeleri, kurulan tekkeleri ile tasavvuf tarihine mütevazı bir katkı sağlamıştır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmayla, Osmanlı'nın son dönemlerinde faaliyet göstermiş, halkın irşadına hizmet etmiş, ne yazık ki hazireleri haricinde günümüze ulaşamamış olan Raûfiyye Tarikatı ve kurucusu olan Pir Seyyid Ahmed Raûfi Efendi'yi, ailesini, eserlerini, tarikatını ve tasavvuf düşüncesini aktarmaya gayret gösterdik. Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

KAYNAKÇA

I. Arşivler ve yazmalar

(BOA), Devlet Arşivleri Daire Başkanlığı, Osmanlı Arşivleri;

Cevdet Evkaf Arşivi, [C.EV.], NO.87/4338; 230/11472.

Cevdet Saray Arşivi, [C.SM.], NO.26/1338.

Evkaf Nezareti Defterleri Arşivi, [EV.d.], NO.11466; 12138; 12612; 13834; 15504; 16554; 17470; 18428; 20050; 29706.

Hatt-ı Hümayun Arşivi, [HAT], NO.1604/91.

Hazine-i Hassa Defterleri Arşivi, [HH.d.], NO.14288.

Hazine-i Hassa İradeler Arşivi, [HH.İ.], NO.172/21.

İrade-i Meclis-i Vala Arşivi, [İ.MVL.], NO.199/6214.

Kâmil Kepeci Arşivi, [KK.d.], NO.6290-1/382,428,434,442.

Maliye Nezareti Emlak-ı Emiriyye Müdüriyeti Arşivi, [ML.EEM.], NO.189/22; 510/23; 516/46; 521/12; 644/16.

Meclis-i Vala Arşivi, [MVL.], NO. 334/14365; 345/19; 806/53.

Sadaret Amedi Kalemi Evrakı Arşivi, [A.AMD.], NO.29/51.

Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı Arşivi, [A.MKT.MHM.], NO.31/17.

Topkapı Sarayı Müzesi Evrak Arşivi, [TS.MA.e.], NO.419/9,13; 611/73,75,76; 612/1; 1302/79.

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı Arşivi, [Y.MTV.], NO.7/73.

“Âsitâne-i aliyye’de ve bilâd-ı selâse’de kâin el’an mevcûd ve muhterik olmuş tekkelerin isim ve şöhretleri ve mukâbele-i şerîfe günleri beyân olunur”. İstanbul: Matbaa-i Darü’l-Hilâfetü’l-Aliyye, 1256/1840, 1a-14a.

Bandırmalizâde, Seyyid Ahmed Münib Üsküdârî. *Mecmuâ-i Tekâyâ*. İstanbul: Âlem Matbaası, 1307/1889, 1a-13a.

Raûfî, Ahmed. *Divan*. Ankara: Milli Kütüphane, Fahri Bilge Yazmaları Koleksiyonu, 341, 1a-52a.

Raûfî, Ahmed. *Divan-ı Hazreti Raufî*. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi, 271390, 1a-29a.

Raûfî, Ahmed. *Raufî ve Celal Divanı*. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV) Kütüphanesi, 8894, 1a-29a.

Raûfî, Ahmed. *Kurretü'l-Uyûn*. İstanbul: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Koleksiyonu, 560, 1a-12a.

Sünbülî, Mehmed Sâmî. *Esmâr-ı Esrâr*. İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1316/1898, 46a-47a.

II. Matbu Eserler (Kitap, Tez, Makale) ve İnteraktif Kaynaklar

Akbatu, Şinasi. “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyihî III.”. *İslam Medeniyeti Mecmuası* 5/2 (Haziran 1981), 97-116.

Akbatu, Şinasi. “İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyihî I Tertib Eden Zakir Şükrü Efendi”. *İslam Medeniyeti Mecmuası* 4/4 (Haziran 1980), 51-96.

Aksoy, Hasan. “Şemseddin Sivâsî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/523-526. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Aşkar, Mustafa. “Son Dönem Tekke Mecmûalarından Yeşilzâde Mehmed Salih Efendi'nin Rehber-i Tekâyâ'sı”. *Tasavvuf Dergisi* 1/3 (Nisan 2000), 129-165.

Aşkar, Mustafa. “Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/1 (Nisan 1999), 535-563.

Ateş, Süleyman. “Kurb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/432-433. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.

- Aynur, Hatice. *Saliha Sultanın Düğününü Anlatan Surnâmeler*. Cambridge: Harvard Üniversitesi, Yakınoğu dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Doktora Tezi, 1995.
- Başaran, Ayşe Gül. *Osmanlı Mimarisi İçin Kaynak Hadikatü'l-Cevâmi' (II. Cild) İncelemeli Metin Çevirisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Bayak, Cemal. “Fenâî Ali Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/335-336. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Bursalı, Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 3 Cilt. İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 5. Basım, 2009.
- Ceyhan, Semih. “Halvetiyye”. *Türkiye’de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*. ed. Semih Ceyhan. 695-778. İstanbul: İSAM Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Ceyhan, Semih. “Zühd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/530-533. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ceyhan, Semih. “Vüsûl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/143-145. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ceyhan, Semih. “Tecellî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/241-243. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Cirit, Hasan. “Vaaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/404-407. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Çağrııcı, Mustafa. “Tevekkül”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/1-2. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Dal, Mehmet Fahrettin. *Fahreddin Erenden’in Tasavvufî Görüşleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Demirayak, Kenan. “Kasîdetü'l-Bürde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/566-568. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

- Demirel İşli, Esin. *İstanbul Tekkeleri Mimarisi Eklentileri ve Restorasyonu*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998.
- Ekinci, Ramazan. *Vefayât-ı Ayvansarâyî (İnceleme – Tenkitli Metin)*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Haksan, Mehmet Nermi. *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*. 2 Cilt. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2001.
- Heyet. “Ahmed Raûfî”. *Evliyalar Ansiklopedisi*. 2/300. İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları, 1992.
- İnançer, Ömer Tuğrul. “İstanbul’da Tarikat Ayin ve Zikirleri”. *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. Ed. Coşkun Yılmaz. 5/328-330. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, 2015.
- İpşirli, Mehmet. “Ayasofya Kürsü Şeyhliği”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 4/224. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- İssa, İman Muhammed. *Müstakim-zâde Süleymân Sa’dü’-d-d’in Efendi Mecelletü’n-nisâb: Kişi, Eser, Yer Adları Açıklamalı Dizini*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- Kara, Mustafa. “Evrâd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/533-535. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Kılıç, Abdullah. *Tarihi Eserleriyle Üsküdar*. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2017.
- Koçu, Reşad Ekrem. “Ahmed Raufi Efendi”. *İstanbul Ansiklopedisi*. 1/460-461. İstanbul: Tan Matbaası, 1958.
- Koçu, Reşad Ekrem. “Ahmed Efendi (Mestçizâde)”. *İstanbul Ansiklopedisi*. 1/358. İstanbul: Tan Matbaası, 1958.
- Komisyon. *Dinî Terimler Sözlüğü*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, 2009.

- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Üsküdar Tarihi*. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, 1977.
- Köse, Fatih. *İstanbul Halveti Tekkeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Köse, Ömer Faruk. “Cuma Vaizliği”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. EK-1/271. İstanbul: TDV Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Kur’ân-ı Kerîm ve Meâli*. Haz. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Muslu, Ramazan. *XVIII. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Odabaşı, Mührican. *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva I. Cild S.234-467*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Ögke, Ahmet. *Yiğitbaşı Veli Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî Hayâtı, Eserleri ve tasavvufî görüşleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000.
- Demirdağ, Öncel. “Tasavvuf Tarihinde Halvet ve Halvetin Manevi Eğitimdeki Rolü”, *EKEV Akademi Dergisi* 16/53 (Güz 2012), 131-142.
- Öngören, Reşat. “Zikir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/409-412. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Öngören, Reşat. “Rûşenîyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/271-272. TDV Yayınları, 2008.
- Övüç, Erkan. “1345 Defterine Göre 1925’te Üsküdar Tekkeleri”. *Tasavvuf Dergisi* 2/38 (Temmuz – Aralık 2016), 55-113.
- Övüç, Erkan. “Mecmua-i Tekâyâların Serencâmı ve Yeni Bir Liste Neşri”. *Tasavvuf Dergisi* 1/12 (Ocak – Haziran 2011), 269-320.

- Özler, Mevlüt. “Tevhîd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/18-20. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Öztürk, Mehmet Cemal. “Beykoz Hâfız Mehmed Efendi Dergâhı Vakfıyesi”. *Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*. 3/819-831. Ankara: T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, 2013.
- Öztürk, Mehmet Cemal. “Hazret-i Pîr Seyyid Ahmed Raûfî El-Üsküdârî Hayatı ve Eserleri”. *I. Üsküdar Sempozyumu*. 2/404-421. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2004.
- Öztürk, Mehmet Cemal. *Şeyh Nureddin Cerrâhî (K.S.) ve Cerrâhiye Tarîkatı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Özyalvaç, Şükriye Pınar. “1840 Yılı Temettuât Defterlerine Göre Beykoz Kasabası’nın Fiziksel, Sosyal ve Demografik Yapısı”. *Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*. 123-140. İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. 3 Cilt. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Savran, Ahmed. “Kâ’b b. Züheyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/7-8. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Serin, Muhittin. “Ahmed Efendi, Mestçizade”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2/60. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Serin, Rahmi. *İslam Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler*. İstanbul: Petek Yayınları, 1984.
- “Seyyid Mehmed Tevfik Efendi”. *Ketebe*. Erişim Tarihi: 26 Kasım 2020 Perşembe. <https://www.ketebe.org/sanatkar/seyyid-mehmed-tevfik-efendi-856>

- Süreyya, Mehmed. *Sicill-i Osmâni*. Haz: Nuri Akbayer. 6 Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964.
- Şayin, Esra. *Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Tanman, Mehmet Baha. “Raufi Tekkesi (Beykoz)”. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. 8/367. İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı, 1995.
- Tanman, Mehmet Baha. “Raufi Tekkesi”. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. 6/309-310. İstanbul: Kültür Bakanlığı – Tarih Vakfı, 1994.
- Tayşi, Mehmet Serhan. “Cemâliyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/318. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Tezer, Lütfiye. *Tasavvuf Tarihi Araştırmalarına Kaynaklık Açısından Tomar-ı Turuk-ı ‘Aliyye*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Turhan, Kasım. “Înâyet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/265-266. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Tülücü, Süleyman. “Kâ’b b. Züheyr ve Kasîde-i Bürde’si Üzerine Notlar I”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (Haziran 1982), 159-173.
- Uludağ, Süleyman. “Vera””. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/49-50. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Uludağ, Süleyman. “Tevekkül”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/3-4. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Uludağ, Süleyman. “Tevhid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/21-22. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- Uludağ, Süleyman. “Sülûk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/127-128.
İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Uludağ, Süleyman. “Sefer”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/298-299.
İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Uludağ, Süleyman. “Rü’yet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/310-311.
İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Uludağ, Süleyman. “Müşâhede”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/152-153.
İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Uludağ, Süleyman. “Mürîd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/47-49.
İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Uludağ, Süleyman. “Kerâmet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25/265-268.
İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Uludağ, Süleyman. “Hicâb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/430-431.
İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Uludağ, Süleyman. “Halvetiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/393-395. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Uludağ, Süleyman. “Halvet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/386-387.
İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Uludağ, Süleyman. “Devrân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/248-249.
İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Uludağ, Süleyman. “Bâtın İlmi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/188-189.
İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Uludağ, Süleyman. “Ahmediyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2/171.
İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Uludağ, Süleyman. “Âdâbü’l-Mürîd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1/336-337. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

- Usta, Muhiddin. *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi ve Silsilenâme-i Sûfiyye İsimli Eseri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Uygun, Mehmet Nuri. “Zikir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/412-413. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ünal, Muhammet Osman. *Kasîde-i Bürde (Bânet Su’âd) İle İlgili Yapılan Çalışmalar (Tespit-Tanıtım)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Üzel, Mustafa. “Hattat Esseyid Mehmed Tevfik”. *Hattatlarımız*. Erişim Tarihi: 26 Kasım 2020 Perşembe. <https://hattatlarimiz.blogspot.com/2016/02/hattat-esseyid-mehmed-tevfik.html>.
- Üzel, Mustafa. “Hattat Mehmed Emin Atıf bin Ahmed bin Cibril”. *Hattatlarımız*. Erişim Tarihi: 3 Aralık 2020 Perşembe. <https://hattatlarimiz.blogspot.com/2016/05/hattat-mehmed-emin-atf-bin-ahmed-bin.html>.
- Vassaf, Osmânzâde Hüseyin. *Sefîne-i Evliyâ*. Haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz. 5 Cilt. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006.
- Yarış, Sahure. *Üsküdar’da Yer Alan Bir Grup Camii Haziresindeki Mezar Taşları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Hidâyet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/473-477. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Yeşildağ, Abdussamed. “Bâned Su’âd Kasîdesine Yapılan Çalışmaların Tespiti Üzerine-I”. *Nüşa Dergisi* 13/36 (Haziran 2013), 7-42.
- Yıldırım, İsmail. *Fındıklılı İsmet Efendi’nin Tekmiletü’ş-Şakâ’ik Fî Hakkı Ehli’l-Hakâ’ik’ı*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

- Yılmaz, Necdet. “Osmanlı Beykoz’unun Kimliğini Oluşturan Örgütlenmelerden Tekkeler”. *Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*. 245-261. İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Yorgancıoğlu, Salim. *Üsküdar Dergâhları* İstanbul: Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, 2004.
- Yücer, Hür Mahmut. *XIX. Asırda Anadolu’da Tasavvuf*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.

ÖZET

Altay, Halil, *Pir Seyyid Ahmed Raûfî Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILDIZ, s.165.

Bu çalışma, Hicri 1068-1170 tarihleri arasında yaşamış olan Pir Seyyid Ahmed Raûfî El-Üsküdârî'nin hayatı, eserleri ve tasavvuf anlayışını ele almaktadır.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî, İstanbul Üsküdar'da doğmuş, yaşamış ve vefat etmiş, alim, şair, arif, fazıl bir Halvetî şeyhidir. Kendi kurduğu dergâhında şeyhlik yapmış, birçok talebe yetiştirmiştir. Yaklaşık bir asır ömür süren Pir Seyyid Ahmed Raûfî, Halvetiyye Tarikatının Ramazâniyye koluna bağlı Raûfiyye şubesinin kurucusudur. Dört ayrı tekkede temsil edilen Raûfiyye Tarikatı, İstanbul'da kurulmuş ve yalnızca İstanbul içerisinde faaliyet göstermiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde, Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin hayatı, eserleri ve tarikatı üzerinde durulmuştur. Hayatı, ailesi, silsilesi, şeyhi ve talebeleri ele alınmıştır. Raûfiyye Tarikatı ve tekkeleri incelenmiştir. Tekkelerin yapısı, şeyhleri ve son durumları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Eserlerinin aidiyeti incelenerek ona ait olan Divanı ve risalesi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, eserlerinden hareketle onun tasavvuf anlayışı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Son bölümde Pir Seyyid Ahmed Raûfî'nin “Kurretü'l-Uyûn” isimli Osmanlıca risalesinin çevirisi yapılarak transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tarikat, Şeyh, Ahmed, Raûfî, Raûfiyye, Halvetiyye

ABSTRACT

Altay, Halil, *The Life and Thoughts on Sufistic Wiews of Pir Seyyid Ahmed Raûfî*, Master of Arts Thesis, Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILDIZ, p.165.

This work handles life, works and approaches to mysticism of Pir Seyyid Ahmed Raûfî El-Üsküdârî's, who lived between 1068-1170 Hijri.

Pir Seyyid Ahmed Raûfî is a scholar, poet, wise, virtuous Halveti sheikh who was born, lived and died in Istanbul. He was a sheikh in his own lodge and he has trained many students. Pir Seyyid Ahmed Raûfî was the founder of the Raûfiyye branch of the Ramadani branch of the Halvetiyye Sect, who lived approximately a century. Raûfiyye branch was established in Istanbul and was active only in Istanbul, which represented in four different branch.

There are three chapters in the first part of this chapter, the life, works and cult of Pir Sayyid Ahmed Raûfî were emphasized. His life, family, line, sheikh and disciples were discussed. Raûfiyye branch and its lodges were studied. Information was given about the structure of lodges, sheikhs and final situation of lodges. The belonging of his works was examined and information was given about his Divan and treatise.

In the second chapter, his understanding of his approached to mysticism is tried to be revealed by reference to his works.

In the last part, the transcribed text of Pir Seyyid Ahmed Raûfî's Ottoman book "Kurretü'l-Uyûn" was translated.

Keywords: Mysticism, Sect, Sheikh, Ahmed, Raûfî, Raûfiyye, Halvetiyye